

Ústav pedagogiky a sociálních studií PdF UK v Olomouci

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Ústav pedagogiky a sociálních studií

Rigorózní práce

Mgr. et Mgr. Simona Haraštová

Pedagogika – sociální práce

Ženy bez domova v Česku a na Slovensku jako sociálně-pedagogický
problém – výzkumná studie

Homeless women in the Czech Republic and Slovakia as a socio-
pedagogical problem – a research study

Olomouc 2022

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem rigorózní práci vypracovala samostatně a použila jen uvedenou literaturu a zdroje.

V Olomouci dne 7.3. 2022

Mgr. et Mgr. Simona Haraštová

.....

Poděkování

Chtěla bych poděkovat pedagogům a pracovníkům Pedagogické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci za vstřícný a flexibilní přístup. Zároveň bych chtěla poděkovat klientům a sociálním pracovníkům z Azylového domu Naděje v Praze ve Vršovicích, z neziskové organizace Homelike, z pražské Armády spásy, z bruntálského Azylového domu, časopisu Nový Prostor atd. Také bych ráda poděkovala paní pracovníkům a klientům z noclehárny DePaul v Bratislavě. Nejvíce bych chtěla poděkovat panu Rastislavu Hochmanovi z Vysoké školy zdravotnictva a sociálnej práce sv. Alžběty, který mi velice usnadnil nejen výzkum na Slovensku, ale i bezpečný pobyt a vstřícnost ostatních kompetentních lidí. Nesmím zapomenout poděkovat klientkám bez domova a sociálním pracovníkům, které mi poskytly cenné podklady pro případovou studii.

Anotace

Rigorózní práce pojednává o ženách bez domova v Česku a na Slovensku. Skládá se ze dvou základních částí: teoretické a praktické. Teoretická část se zabývá základními pojmy a specifiky ženského bezdomovectví a rozebírá situaci v Česku a na Slovensku. Praktická část je založena na kombinaci kvantitativního a kvalitativního výzkumu. Formou dotazníku a případové studie jsou analyzovány klíčové faktory ženského bezdomovectví.

Klíčová slova

Bezdomovectví, ženy bez domova, život na ulici, ženské bezdomovectví, sociální služby

Abstract

The rigorous thesis deals with homeless women in the Czech Republic and Slovakia. It consists of two basic parts: theoretical and practical. The theoretical part deals with basic concepts and specifics of female homelessness and discusses the situation in the Czech Republic and Slovakia. The practical part is based on a combination of quantitative and qualitative research. In the form of a questionnaire and a case study, key factors of women's homelessness are analysed.

Keywords

Homelessness, homeless women, street life, female homelessness, social services

Obsah

Úvod	7
1. Teoretické předpoklady.....	8
1.1 Formulace definice pojmu bezdomovectví.....	8
1.2 Možné příčiny bezdomovectví žen.....	10
2. Specifika a průběh života žen v nouzi	14
2.1 Patologické jevy.....	14
2.2 Partnerské a rodinné faktory	19
2.3 Ekonomické faktory.....	24
2.4 Psychologické aspekty.....	28
3. Legislativní rámec významný pro ženské bezdomovectví	30
3.1 Financování sociálních služeb pro ženy v nouzi podle českého a slovenského zákona ..30	
3.2 Práva a povinnosti poskytovatele sociálních služeb	31
3.3 Problematika sociálního pracovníka podle platné legislativy	32
3.4 Sociální služby podle českého a slovenského zákona	33
3.4.1 Terénní služby	34
3.4.2 Nízkoprahové služby	36
3.4.3 Pobytové služby	36
3.4.4 Sociální poradenství.....	37
3.4.5 Sociální služby přímo nezakotvené v Zákoně o sociálních službách	38
4. Organizace pomáhající lidem bez domova v Česku a na Slovensku	42
5. Praktický pohled na problematiku žen bez domova.....	43
5.1 Stanovení cílů výzkumné části rigorózní práce	43
5.2 Metodologická východiska.....	43
5.3 Předvýzkum	45
5.4 Kvantitativní část - dotazník	47
5.4.1 Základní a výběrový soubor.....	47
5.4.2 Formulace statistických hypotéz, jejich operacionalizace a teoretická podpora jejich vzniku.....	48
5.4.3 Vyhodnocení položek v dotazníku a statistické testování hypotéz.....	52
5.5 Kvalitativní část – případová studie	100
5.5.1 Důvod volby respondentek.....	100
5.5.2 Metodologická východiska a použité výzkumné metody.....	100
5.5.3 Žena č. 1 – Slovensko	101
5.5.4 Žena č. 2 – Česko.....	107
Závěr	112

Seznam literatury	113
Seznam tabulek	116
Seznam grafů a obrázků	117
Příloha č. 1 – Dotazník k předvýzkumu	118
Příloha č. 2 – Dotazník ke kvantitativnímu výzkumu pro Česko	119
Příloha č. 3 – Dotazník ke kvantitativnímu výzkumu pro Slovensko	121
Příloha č. 4 - Případová studie – otázky pro sociálního pracovníka, popř. pracovníka	123

Úvod

Téma ženského bezdomovectví je nepochybně velice aktuální a důležité téma. Společnost by se měla zamyslet nad tím, jak takto znevýhodněným ženám pomoci. K tomu by mohla být inspirativním vodítkem tato rigorózní práce.

Proč jsem si téma zvolila? Již dlouho jsem zvažovala, zdali něco napsat o nějakém aktuálním sociálně-pedagogickém tématu. Jelikož mám sama osobní zkušenosti se sociální krizí, uvědomila jsem si, že bych k tématu měla co říct. Kromě toho v průběhu svého výzkumného šetření jsem pracovala v terénu a navštívila jsem jako dobrovolnice řadu azylových domů, neziskových organizací, sociálních podniků apod., které se problematikou bezdomovectví zabývají.

Hlavní cíl mojí rigorózní práce spočívá v teoretické a praktické analýze psychosociálních aspektů ženského bezdomovectví v Česku a na Slovensku. Teoretická část rozebírá základní terminologii a specifika ženského bezdomovectví včetně legislativy. Teoretické poznatky jsou doplněny komentáři. V praktické části byl využit smíšený výzkum – tj. kombinace kvantitativního a kvalitativního výzkumu. V kvantitativní části byl využit dotazník, který byl následně vyhodnocen pomocí grafů, tabulek a textových vysvětlení apod. V kvalitativní části jsem pracovala s případovou studií, kdy jsem vedla rozhovory se dvěma ženami z Česka a Slovenska.

1. Teoretické předpoklady

1.1 Formulace definice pojmu bezdomovectví

Existuje řada definic pojmu **bezdomovectví**, které současná odborná literatura nabízí. Podle monografie T. Průdkové a P. Novotného „*bezdomovectví je společenský jev, kterému předcházejí jednání a procesy vedoucí ke ztrátě zázemí, životních jistot a ke společenskému vyloučení. Je to sociální situace vyvolaná interindividuálně odlišnými faktory. Zasahuje všechny oblasti života postiženého jedince. Je to způsob života charakterizovaný především absencí přijatelného bydlení, lze ho považovat za typ havarované životní dráhy.* (Průdková, Novotný, 2008, s. 11-12) V této definici se autoři hlouběji zabývají jevy, které k bezdomovectví vedly. Charakterizují specifickou situaci a její faktory, jež jsou typické pro lidi bez domova. Bezdomovectví se zde chápe komplexně, tzn. že lidé bez domova nemají nejen bydlení, ale chybí jim i práce, často strádají materiálně. Nemají dostatek prostředků na stravování, oblékání, hygienu apod.

Podle monografie o aktuálních otázkách bezdomovectví vydané v Brně roku 2010 bezdomovectví „*život na okraji společnosti je fenomén, se kterým se ve svém okolí a sociálním prostředí potkala většina lidí. Přitom ale stále zůstává cizím, velmi těžce uchopitelným.*“ (Baláš, 2010) Tato definice uchopuje fenomén bezdomovectví spíše obecněji. Nezamýšlí se nad konkrétnějšími faktory, které bezdomovectví doprovázejí. Nicméně jedná se o zajímavé zevšeobecnění pojmu bezdomovectví.

Zajímavý je však pohled na bezdomovectví J. Kellera. Ten usuzuje, že bezdomovectví lze rozdělit na bezdomovectví fyzické a statusové. „*To první je vrcholem a posledním stadiem procesu sociálního vyloučení, to druhé se týká těch vrstev, kterým akutně hrozí sociální sestup.*“ (Keller, 2013, s. 267) J. Keller specifikoval pojem bezdomovectví nejzajímavěji. Jeho definice nutí k zamýšlení a k zajímavým filozofickým úvahám. J. Keller jednak uvažuje o totálním bezdomovectví, kdy je těžké těmto lidem pomoci. Na druhé straně známý sociolog zmiňuje skupinu lidí, kteří jsou adepty na totální sociální vyloučení. Na první pohled bychom se mohli domnívat, že tito lidé nejsou abonenty na život bez domova. Podle J. Kellera tomu tak není. Jedná se o lidi, kteří mají hypotéku nebo nejistou práci. Mohou to být lidé nějak nemocní nebo jedinci závislí na sociální podpoře. Základním rysem osob ohrožených statusovým bezdomovectvím je jejich životní nejistota a balancování na hraně chudoby a blahobytu.

Na tomto místě, kde se zmiňují nejrůznější definice bezdomovectví, je třeba se zamyslet nad specifickou definicí ženského bezdomovectví. *Ženské bezdomovectví lze definovat jako*

sociálně patologický jev, kdy se žena potenciálně ohrožená sociálním vyloučením ocitne na ulici, bez prostředků a v důsledku toho je závislá na sociální pomoci společnosti.

Ženy bez domova je daleko méně než mužů-bezdomovců. V důsledku toho jsou tyto ženy muži-bezdomovci vyhledávány a chráněny jako potenciální matky. Ženy jako slabší pohlaví vyhledávají a oceňují pomoc mužů. Na druhé straně muži mají tendenci je ochraňovat. Ovšem častým negativním jevem je násilí mužů páchané proti ženám na ulici. (Marek, Strnad, Hotovcová, 2012, s. 107-110)

Typické pro ženy je tzv. skryté bezdomovectví, kdy ženy předstírají, že mají kde bydlet, ačkoliv tomu tak není. Vede je často skutečnost, že mají děti nebo se chtějí vyhnout násilí. (Průdková, Novotný, 2008, s. 24)

V průběhu života na ulici ženy nezdědka zhrubnou, zdrsí a tím se přizpůsobí mužům. Často rezignují, konzumují alkohol a živí se prostitucí. Na ulici se projevuje nerovnoprávnost mužů a žen. (Průdková, Novotný, 2008, s. 25)

Co se týče prostitutek bezdomovkyň – ta bývá motivací pro lepší existenci, ale naopak často vede k izolaci a k ještě silnějšímu sociálnímu vyloučení a odvržení. (Marek, Strnad, Hotovcová, 2012, s. 108)

Zajímavé však je, že na rozdíl od mužů bezdomovkyň „*mají více sebekázně, kooperace, adaptability a solidarity, ovšem bývají také submisivní, častější je u nich plachost, nesmělost a tréma.*“ (Hradecký, Hradecká, 1996, s. 56)

Specifickou skupinou žen-bezdomovkyň bývají dívky, které se dostaly na ulici po odchodu z dětského domova, výchovného ústavu nebo opustily domov nebo byly z domova vyhnány. Neuvědomují si, že ulice pro ně bude znamenat ještě horší následky. Hrozí jim např. nechtěné těhotenství či mateřství, potraty a opakované návraty na ulici. (Hradecký, Hradecká, 1996, s. 54)

Nelze zde opomíjet jisté skupiny s ženskou problematikou související. V současné době existuje mnoho žen, které jsou binární. V naší práci budeme počítat s tím, že po své proměně spadají mezi ženy – v našem případě ženy bez domova. Binární ženy nejsou ve světě bezdomovců výjimkou. Jejich rodina jejich proměnu nepřijala. Některé binární ženy se pro předsudky a nepochopení své rodiny a okolí ocitly na ulici. To neznamená, že by neměly šanci na normální život, ačkoliv si zvolily svoji nesnadnou cestu.

Další hraniční skupinou žen bez domova jsou ženy romského původu. Jejich národnost někteří lidé berou jako něco špatného. Je to další předsudek a nepochopení naší společnosti. V důsledku romské národnosti se bojí někteří lidé romské ženy ubytovat či zaměstnat. Proto nejsou schopny najít prostředky pro život a jsou nuceny se spoléhat na sociální dávky a pomoc sociální péče. V severní Americe je řada občanů černé pleti úspěšná v práci a v běžném životě. Často tito lidé zaujímají významné pozice v různých firmách či ve státních institucích. Mnohdy zakládají dobře fungující a dobře prosperující podniky. Proč by nemohli romští občané být také úspěšní a vítáni?

1.2 Možné příčiny bezdomovectví žen

Když definujeme příčiny bezdomovectví, často je těžké rozlišit, co je příčina a co následek. Např. někdy může být příčinou bezdomovectví alkoholismus. Na druhé straně v průběhu života na ulici může člověk najít cestu k alkoholu. (Průdková, Novotný, 2008, s. 15)

V souvislosti s bezdomovectvím se obvykle diskutuje o chudobě. Na chudobu lze nahlížet ze tří hledisek. První hledisko se týká ekonomické rovnosti. Druhé hledisko spatřujeme v rovině tzv. pauperizace, jež souvisí se zvyšující se tendencí společenské chudoby. V neposlední řadě je třeba počítat s tzv. dobrovolnou chudobou, kdy se jedinci dobrovolně rozhodnou pro chudobu z náboženských nebo filozofických důvodů. (Kliment, Dočekal, 2016, s. 28)

Jednotlivé příčiny bezdomovectví je účelné rozdělovat na objektivní a subjektivní příčiny. Objektivní příčiny souvisí se státní sociální politikou. Subjektivní příčiny jsou způsobeny samotnými jedinci, rodinami, popř. jinými komunitami. (Hradecký, Hradecká, 1996, s. 43) T. Průdková a P. Novotný objektivní příčiny nazývají jako vnější a pro subjektivní příčiny mají synonymum vnitřní (Průdková, Novotný, 2008, s. 15-16)

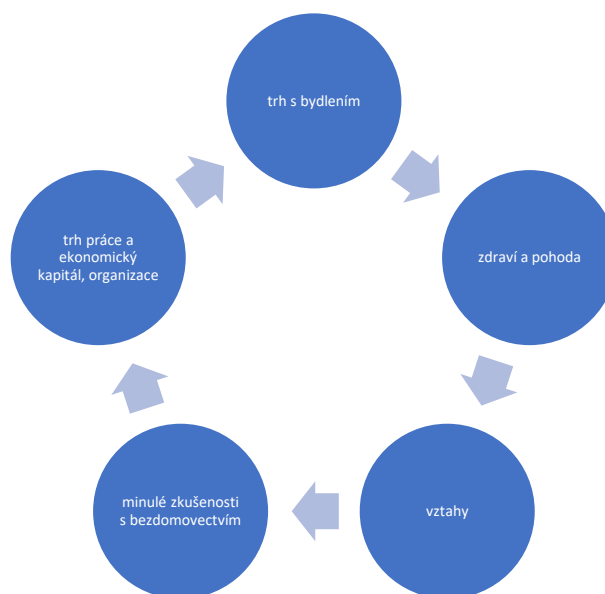
Tabulka 1 Objektivní a subjektivní příčiny ženského bezdomovectví (Hradecký, Hradecká, 1996, s. 43-44)

OBJEKTIVNÍ PŘÍČINY:	SUBJEKTIVNÍ PŘÍČINY:
Porušení lidských práv Nerespektování rovných příležitostí pro všechny Problémy se vzděláváním a odborností občanů	Materiální příčiny (ztráta bydlení, nezaměstnanost, finanční problémy, ztráta živitele apod.)

Sociální vyloučení	Vztahové příčiny (rodinné a partnerské problémy, sexuální zneužívání, osamělost apod.)
Stáří	
Problematika mládeže a jejich uplatnění v zaměstnání a rodině	Osobní příčiny (zdravotní problémy, sociální nezralost, různé typy závislostí apod.)
Rozdíly mezi muži a ženami	Institucionální příčiny (odchod z vězení nebo z dětského domova apod.)
Invalidita	
Kriminalita	
Problematika menšin a migrantů apod.	

K. Zapletalová ve svém článku o příčinách bezdomovectví informuje o individuálně orientovaném a strukturálně orientovaném vysvětlení. „Podle prvního typu vysvětlení je bezdomovectví důsledkem osobních charakteristik, subjektivních faktorů – osobní slabosti, mentální choroby, vztahových problémů (s rodinou, okolím), zneužívání návykových látek – nebo je život bez přístřeší osobní volbou jedince. Podle strukturálně orientovaného vysvětlení je bezdomovectví následkem toho, jak jsou ve společnosti organizovány a distribuovány zdroje. (Zapletalová, 2006, s. 120)

Při vyčíslení nejruznějších příčin bezdomovectví je třeba podat i pohled na tento problém ve světovém měřítku. Příčiny bezdomovectví podle D. Batterhama jsou specifikovány u níže uvedeného schématu:

Obrázek 1 Příčiny bezdomovectví v mezinárodním kontextu (Batterham, 2019, s. 14)

M. Šafaříková uvádí specifický přehled příčin vedoucích k bezdomovectví. V mé práci jsou níže vyjmenovány především ty, které úzce souvisí s ženami bez domova. Jsou to:

- psychopatologické vztahy mezi ženami a muži
- mládí dívek prožité v dětském domově
- útěky z domova a tuláctví
- závislost na alkoholu a jiných návykových látkách
- stěhování žen z vesnic do města
- stáří a samota
- duševní onemocnění (Šafaříková, 1994, s. 378-379)

M. Šafaříková rozlišuje tzv. „viditelné“ a „neviditelné“ bezdomovce. Lidé bez domova „viditelné“ na první pohled poznáme. Jedná se o ty, kteří spí pod širým nebem, mají zanedbaný zevněšek apod. (Šafaříková, 1994, s. 374)

Na druhé straně tzv. „neviditelní“ bezdomovci“, kteří se na první pohled jeví jako běžní pracující a spořádaní občané, žijí ve skutečnosti na hraně. *„V podstatě jde převážně o ženy; ženy, které nemají pevné rodinné zázemí, vlastní byt ... Mohou sem patřit svobodné matky, často si hledající partnera jen proto, aby získaly ubytování. Snadno se mohou do této situace dostat i dívky přicházející z vesnice do velkoměsta bez předchozího zajištění si spolehlivého zázemí, dívky vyrostlé v dětských domovech a další ...* (Šafaříková, 1994, s. 375)

Existují závažné rozdíly mezi příčinami bezdomovectví u žen a u mužů. Tyto rozdíly upřesňuje následující tabulka.

Tabulka 2 Rozdíly mezi příčinami ženského a mužského bezdomovectví (Hradecký, Hradecká, 1996, s. 44-45)

Nejčastější příčiny a charakter ženského bezdomovectví	Nejčastější příčiny a charakter mužského bezdomovectví
Faktory vztahové, tj. problémy v partnerských vztazích + násilí Skryté bezdomovectví	Faktory materiální (ztráta bydlení, zaměstnání, nedostatečné příjmy) Faktory osobní (nemoc, osamělost, stáří, alkoholismus či jiné závislosti) Veřejný charakter bezdomovectví

V historii se pohled na příčiny bezdomovectví měnil v závislosti na politické a ekonomické situaci nejrůznějších států a globálního klimatu společnosti. Důležitou roli v historickém nahlížení na příčiny chudoby sehrávala sociální politika a legislativa. (Průdková, Novotný, 2008, s. 15)

Z hlediska vývoje příčin v čase se nejčastěji setkáváme s následujícími příčinami:

- Extrémní nezaměstnanost
- Všeobecná chudoba
- Problémy s bydlením
- Nedostatečný systém péče o seniory a nemocné
- Diskriminace menšin
- Příčiny institucionální (Průdková, Novotný, 2008, s. 15)

Závěrem k problematice příčin bezdomovectví lze shrnout, že rozeznáváme objektivní a subjektivní příčiny. V této kapitole jsou zmíněny příčiny bezdomovectví v mezinárodním měřítku. Zajímavý je poznatek M. Šafaříkové, podle níž existují tzv. „viditelní“ a „neviditelní“ bezdomovci. Ženy pak obvykle spadají do skupiny „neviditelných“ bezdomovců. Mimo jiné tato podkapitola vyčísluje rozdíly mezi příčinami bezdomovectví u žen a u mužů. Nakonec se zmiňují o vývoji příčin bezdomovectví v čase.

2. Specifika a průběh života žen v nouzi

2.1 Patologické jevy

Prostituce žen v nouzi. Úvodem k tomuto patologickému jevu je třeba konstatovat, že v anglosaském světě existuje pojem „pytel blech“, který označuje skupinu žen, jako jsou ženy bez domova, mladistvé a starší pouliční prostitutky. Jsou to ženy na okraji společnosti, příslušnice nejnižší vrstvy společnosti. (Matoušek, Koláčková, Kodymová, 2010, s. 251)

Průměrný věk žen poskytující placené služby se pohybuje mezi cca 23 – 24 roky. Mladší a starší ženy nezdědka nabízejí své služby na ulici. Mimo jiné prostitute žen jde často ruku v ruce s užíváním návykových látek – tj. drog a alkoholu. (Matoušek, Koláčková, Kodymová, 2010, s. 251-252)

Některé mladé dívky, které se ocitly bez domova a v důsledku toho jsou nuceny žít se prostitutí, se na ulici ocitnou z různých důvodů:

- Odešly dobrovolně z domova
- Utekly z domova
- Byly z domova vyhnány (Matoušek, Koláčková, Kodymová, 2010, s. 252)

Podle J. Chmelíka lze prostituci dělit do pěti elementárních forem:

- 1) Pouliční a silniční prostituce
- 2) Privátní prostituce
- 3) Hotelová prostituce
- 4) Barová prostituce (Chmelík, 2003, s. 205-210)

Jelikož tato práce pojednává o ženách bez domova, bude se nás týkat především pouliční a silniční prostituce. Jistým způsobem s naším tématem budou souviset okrajově i další její formy. Ovšem prostituce se netýká pouze žen, ale v hojně míře kvete dětská prostituce a prostituce mužů. Zajímavým poznatkem se jeví, že zvláště partnerské páry žijící bez domova tíhnou k tomu pořizovat si děti, které později nutí k dětské prostituci, popř. dětské pornografii.

J. Chmelík mimo jiné ve svém článku podpořil ideu možného zákona o prostituci v budoucnu, který by prý měl pozitivní dopad na toto ožehavé celospolečenské téma. Zákon by měl definovat prostituci jako takovou, měl by upravovat témata jako provozování prostituce, veřejný dům apod. Zákon by měl stanovit podmínky provozování prostituce, včetně finančního zabezpečení. (Chmelík, 2003, s. 205-210)

„Zákon by měl stanovit i podmínky, za kterých je možné provozovat prostituci. Základním regulativem by mělo být osvědčení, podmínky jeho vydání a další náležitosti ... K základním podmínkám pro vydání osvědčení by měl patřit věk 18 let, platný lékařský posudek, způsobilost žadatele k právním úkonům, dobrovolnost a svobodná vůle žadatelky ... „(Chmelík, 2003, s. 205-210)

Domnívám se, že tento zákon by dost pomohl a řešil by problém žen bez domova, buď ohroženým možnou prostitucí nebo již na obživě prostřednictvím prostitute odkázané. Ovšem ženy bez domova pobírající návykové látky by byly specifickou skupinou. Byly by nejspíš hůře zvladatelné, a to zvláště v důsledku bažení po droze, na kterou si mohou jednoduše vydělat prostitucí nebo pornografií.

Otázkou ale zůstává, zdali by byl zákon dostatečně respektován. Jelikož se jedná o téma na okraji zákona a souvisí s dětskou prostitucí, drogovou kriminalitou a dalšími paragrafy uvedenými v Trestním zákoně, pochybuji o efektivním dopadu na všechny skupiny ohrožené prostitucí. Každopádně úsilí o možný zákon o prostituci je míněno nepochybně kladnými pohnutkami, ale domnívám se, že by byl často a výrazně nerespektován a zneužíván osobami, které berou prostituci jako zdroj obživy, ať už přímo nebo zprostředkovaně.

Oproti J. Chmelíkovi bych chtěla nabídnout opačný pohled na možnou legalizaci prostitute podle článku D. Post, jež nahlíží na prostituci s ohledem na násilí na ženách v celosvětovém měřítku. D. Post operuje s pojmy jako nerovnost a otroctví žen, lidská práva apod. Prostituce také souvisí s mezinárodní kriminalitou, nelegálním prodejem drog a zbraní apod. Podle D. Post bývá prostitute žen nepochybně úzce spjata s chudobou. Tudíž ženskou prostitucí bývají častěji ohroženy ženy v nouzi nebo bez domova. (Post, 2011, s. 65-69)

Mimo jiné ženská prostituce souvisí s kuplířstvím, vydíráním, znásilněním, pohlavním zneužíváním, omezováním osobní svobody, ohrožováním mravní výchovy apod. Ženy bez domova, přinucené k vydělávání peněz prostitucí, bývají mnohdy podrobeny vydírání a omezování osobní svobody. Buď vykonávají prostituci dobrovolně, aby si vydělaly na dávku svého narkotika nebo jsou k prostituci násilně přinuceny. V obou případech se jedná o jev ohrožující mravnost. Zároveň se omezují a stírají společensky cenné hodnoty těchto žen. Žena na ulici prodávající své tělo, ať už z jakýchkoliv příčin se dříve nebo později dostane do konfliktu nejen se zákonem státu, ale upoutá na sebe pozornost profesionálních kuplířů. Tyto ženy v nouzi se nezdějí při své činnosti setkávají se znásilňováním, pohlavním zneužíváním, popř. s jakoukoliv formou pornografie. V důsledku svého tíživého sociálního statusu přestávají

mít, co se týče sexuality, v podstatě zábrany. Místo toho, aby jim prostitute zajistila alespoň základní životní standard, dostávají se ve svém životě na stále hlubší sociálně tísnivé dno.

Užívání návykových látek u žen v sociální tísní. Dalším negativním patologickým jevem doprovázejícím ženské bezdomovectví nepochybně bude závislost na návykových látkách, tj. drogách nebo alkoholu.

Některé ženy bez domova mají většinou za sebou experimentální nebo příležitostné zkušenosti s narkotiky. Jejich neblahý návyk tyto ženy často přivádí na ulici. Na ulici se pak již jedná o pravidelné a problémové užívání drogy, což vede k závislosti. Jsou však i ženy, které se ke droze dostaly až, když se ocitly v sociální tísní. (Matoušek, Koláčková, Kodymová, 2010, s. 212)

Otázkou pak zůstává, jak těmto ženám pomoci. U žen bez domova závislých na návykových látkách se jeví jako nejefektivnější tyto sociální služby:

- Terénní programy
- Nízkoprahová kontaktní centra (Matoušek, Koláčková, Kodymová, 2010, s. 215)

Další služby jako ambulantní léčba, popř. pobyt v psychiatrické léčebně nebo v jiném kompetentním zařízení obvykle následují později. Stěžejní bude práce terénních pracovníků, streetworkerů, popř. sociálních pracovníků organizací specializujících se na bezdomovce.

Existuje řada příčin, které mají počátky v minulosti ženy a vedly ženu k užívání návykových látek a následně ke ztrátě domova. Následující tabulka vyobrazuje tyto specifické příčiny vyvíjející se v průběhu života těchto žen.

Tabulka 3 Možné příčiny užívání návykových látek u žen bez domova (Espíndola, Bedendo, Silva, Noto, 2020, s. 5-7)

Dětství	Nestabilita výchovy Zneužívání a násilí Absence otce
Adolescence	Předčasné ukončení školní docházky Přijetí pohlaví a sexuální orientace Narození prvního dítěte Soužití s partnerem nebo manželství
Dospělost	Odcizení nebo konfliktní vztah s rodinou Zdravotní problémy Obchodování s lidmi a prostituce

Specifickou skupinou žen bez domova, které jsou závislé na drogách nebo alkoholu se jeví matky s dětmi, jež bývají nezdárka v důsledku svého zlozvyku na pokraji chudoby. Tyto ženy potřebují profesionální pomoc. Lze jim pomoci jednak prostřednictvím sociálního poradenství namířené na podporu jejich rodičovství a k hledání cesty při zvládání stresu a jiných afektů. V tomto rámci je významné posílit jejich sociální a pracovní dovednosti. (Slesnick, Glassman, Katafiasz, Collins, 2012, s. 346)

Užívání návykových látek žen v sociální nouzi je nepochybně velice závažným sociálněpatologickým jevem naší společnosti. Jednotlivé patologické projevy bezdomovectví žen bývají mnohdy provázány a souvisejí spolu. A proto prostituce-kriminalita-narkomanie se navzájem doplňují a propojují. Když se u ženy v nouzi objeví narkomanie, je u této ženy pravděpodobný další patologický jev jako prostituce nebo kriminalita. Lze usuzovat, že jde o nekončící řetězec vzájemně spjatých rizikových faktorů. Je to začarovaný kruh, ze kterého je těžko uniknout.

Kriminalita žen bez domova. S ženským bezdomovectvím úzce souvisí i kriminalita těchto žen. Ženy bez domova jsou ve své nouzové situaci prakticky vyprovokovány k páčání trestné činnosti.

Rostoucí ženská delikvence má souvislost s ženskou emancipací a tím zvýšenými ekonomickými možnostmi pro ženy. Ženy jsou ale nadále jako pachatelé trestných činů zastoupeny oproti mužům poměrně méně. (Urbanová, Večeřa, 2003, s. 232-240) „*Jakmile ženy docílí podobných sociálních pozic jako muži, budou mít podobné vzory kriminality*“ (Urbanová, Večeřa, 2003, s. 232). Z toho lze usuzovat, že emancipovaná žena v běžném životě se pak shodou tragických životních okolností může dostat do sociální krize a stát se najednou emancipovanou ženou ve světě kriminality, prostituce a drog. Nelze však dělat ucelený závěr, neboť stále je žena brána jako ta druhá za mužem. Stále ještě není na 100 % rovna muži. O tom lze usuzovat podle kvantity zastoupení mužů v různých profesních oblastech – nejen v politice, na vrchních manažerských pozicích apod. Je tu také totiž jeden paradox, že se zřídka kdy stane jev, kdy ženu najdeme v těžkých dělnických profesích.

Kriminalita žen na ulici je nepochybně spjata se sociálními faktory – především konkrétní společenská situace ženy, její sociální kontrola a příležitosti, popř. sociální role a socializace. Velký význam při páčání trestných činů těchto žen hrají i morální faktory. (Urbanová, Večeřa, 2003, s. 232-240)

Trestné činy, které většinou páčají žen v sociální nouzi bývají:

- Méně závažná majetková trestná činnost (drobné krádeže)
- Trestná činnost pod vlivem návykových látek (přechovávání a distribuce drog)
- Zanedbání povinné výživy
- Porušování domovní svobody
- Výtržnictví
- Ublížení na zdraví
- Útok na veřejného činitele
- Ohrožování mravní výchovy mládeže (Urbanová, Večeřa, 2003, s. 232-240)

Následující tabulka informuje o rozdílech mezi ženskou a mužskou kriminalitou s ohledem na bezdomovectví:

Tabulka 4 Rozdíly v kriminalitě žen a mužů bez domova (Urbanová, Večeřa, 2003, s. 232-240)

Kriminalita u žen bez domova	Kriminalita u mužů bez domova
Převažují krádeže u žen. Tento jev je srovnatelný s krádežemi u mužů	Více vraždy a násilné trestné činy
Větší strach z hrozby odhalení	Muži více společensky experimentují
Silnější sociální kontrola	Agresivnější a akční formy chování
Nízká četnost opakovaných trestných činů	Častější recidiva trestných činů
Dopouštějí se trestných činů spíše jednotlivě, popř. jako pomocnice	Nezřídka se organizují do různých gangů a skupin
Ženy jsou pasivnější a opatrnější	Muži jsou v delikventních jednání aktivnější

Jak těmto ženám pomoci? Jak podpořit ženy v sociální nouzi, které byly vyprovokovány k trestné činnosti. V tomto případě sociální práce operuje s tzv. probační a mediační službou. „*Probační a mediační služba je specializovaná sociální služba působící v rámci Ministerstva spravedlnosti ČR..... Její činnost je zaměřena na práci s pachateli a oběťmi trestných činů.....přispívá k naplňování trestní spravedlnosti.*“ (Matoušek, Koláčková, Kodymová, 2010, s. 283) Základními cíli probační a mediační služby pro ženy bez domova by měla být integrita obviněné ženy, participace poškozeného a ochrana společnosti (Matoušek, Koláčková, Kodymová, 2010, s. 284)

Sociální práci v rámci probační a mediační služby lze aplikovat i na delikventní ženy bez domova. Činnosti probační a mediační služby se člení:

- Přípravné řízení a řízení před soudem

- Probace, tj. individuální spolupráce klienty a úředníka
- Parole, tj. práce s podmíněně propuštěnou klientkou s dohledem probačního úředníka
- popř. obecně prospěšné práce (Matoušek, Koláčková, Kodymová, 2010, s. 289-298)

Kriminalita žen v sociální tísní je doprovázena zhoršením mravních hodnot těchto žen. Ačkoliv měly dříve pozitivně nastavený žebříček hodnot, traumata a život na ulici je přinutil tyto hodnoty přehodnotit. Byly donuceny se přizpůsobit životu v nouzi, aby přežily. S tím se pak pojí příležitosti ke kriminalitě nebo k prostituci a toxikomanii.

Kriminalita žen v sociální tísní souvisí tedy s morálkou a mravní výchovou. Žena, která vyrůstala v disfunkční rodině, v chudobě a byla zatížena jako dítě psychickým, fyzickým nebo sexuálním týráním nebo byla v dětství zanedbávaná, má silnější tendenci k delikventní činnosti v dospělém věku – a to zvláště, když se ocitne na ulici a bez prostředků, odkázaná na skupinu a pomoc druhých a společnosti. Pokud se pak žena v nouzi dostane do komunity, kde se berou např. drogy a v důsledku tohoto konají trestné činy, nemá pak jiné východisko, než s touto skupinou spolupracovat a přizpůsobit se.

Ženy jsou od přírody submisivnější než muži a mají větší sklony k pokoře a podřizování. K tomu je vede přirozená schopnost rodit děti a v důsledku péče o ně závislost na muži jako živiteli rodiny. Proto lze konstatovat, že ženská delikvence bývá na první pohled nižší než u mužů. Potvrdila to i řada výzkumných studií a statistiky. Na druhé straně žena a muž mají rozdílné hodnotové hierarchie, které jsou opět spjaty s jejich životním údělem a společenskou rolí.

Je velmi pravděpodobné, že bude specifickou příčinou těchto patologických jevů u žen bez domova často pramenit již v útlém dětském věku a ve věku raného dospívání dívky. Příčinu nemusíme vždy hledat v rodině, kde, paradoxně k dalšímu vývoji těchto žen, vše vždy probíhalo vše rozumně či harmonicky. Důvodem pádu ženy bývá mnohdy i okamžik pohlavního zasvěcení, kdy se v ženě cosi zlomí. Někdy se s realitou, že se stala z dívky ženou – ať už násilně nebo přirozeně, ať už jakkoliv, zdravě vyrovná a žije dále normální život. Nebo se v ženě cosi vzepře. Může se spustit cestou prostituce, drog či kriminality. Kromě důležitosti pohlavního zasvěcení dívky, může další vývoj ženy ovlivnit komunita, parta, společnost či jiná forma lidského společenství mající sociálně-patologické rysy.

2.2 Partnerské a rodinné faktory

Životy žen na ulici mívají často své počátky i v rodinném a partnerském životě ženy. Prameny nouze lze vidět v dětství, ve vztahu k rodičům a k dalším členům rodiny,

v neporozumění s partnerem apod. Rizikové rodiny, které přimějí dívku nebo ženu k bezdomovectví, nazýváme jako tzv. mnohoproblémové rodiny. (Matoušek, Koláčková, Kodymová, 2010, s. 75-77)

Mnohoproblémové rodiny bývají nezdávka ohroženy chudobou, dezorganizací, chaosem, izolovaností jednotlivých rodinných členů, nejasnými komunikačními bariérami, konfliktními vztahy apod. Chudoba jde ruku v ruce s mravním úpadkem a rodinným rozvratem. Není se pak čemu divit, že dívky nebo ženy utíkají nebo odcházejí z domova, popř. bývají z rodiny vyhnány. (Matoušek, Koláčková, Kodymová, 2010, s. 75-77)

Rodinné problémy vedoucí k budoucímu životu ženy bez domova lze rozdělit na vnější a vnitřní. Následující tabulka zmiňuje některé z těchto příčin.

Tabulka 5 Vnější a vnitřní rodinné problémy vedoucí k ženskému bezdomovectví (Matoušek, Koláčková, Kodymová, 2010, s. 75-76)

Vnější problémy mnohoproblémové rodiny	Vnitřní problémy mnohoproblémové rodiny
obtíže při vzdělávání a práci	kriminalita
rodinná hospodaření s financemi	užívání návykových látek
problémy se stravováním	gamblerství
bytové problémy	nezaměstnanost
obtíže s výchovou dětí	prostituce
vztahy v rodině a vztahy s okolním světem	domácí násilí
	nechtěné těhotenství a interrupce

Jak již bylo výše zmíněno, logicky vyplývá, že ženy se často ocitají bez domova v důsledku nesouladů v rodině. Jsou však známy i případy, že se paradoxně dívka nebo žena pocházející z harmonického a dobře finančně zabezpečeného rodinného prostředí dostane na ulici. Tyto případy mají své příčiny ve zhýčkanosti či rozmazlenosti, popř. znuděnosti této ženy nebo dívky. Když se pak tyto ženy ocitnou v bídě, návrat do předešlého harmonického života v dostatku ztěžují předsudky její rodiny, která mnohdy na tuto ženu zanevře a neumožní jí cestu zpět.

Domácí násilí. Jedním z důvodů, proč ženy a dívky opouštějí rodinu nebo partnera, se jeví celospolečenský problém - domácí násilí. „Domácí násilí je opakované a dlouhodobé týrání partnera, se kterým se dělíme o soukromí. Pachatel a oběť jsou citově, sociálně a ekonomicky vzájemně závislé, blízké osoby. Do intimního svazku tudíž pachatel i oběť kdysi

vstoupili dobrovolně a na základě svého privátního rozhodnutí. Domácí násilí se vyskytuje ve všech partnerských vztazích napříč demografickým spektrem.“ (Janebová, Kappl, Smutek, 2008, s. 208)

Domácí násilí může mít mnoho podob. Hovoříme jak o fyzickém, sexuálním nebo psychickém násilí. Podrobněji lze dělit násilí do následujících forem:

- tělesné násilí; např. facky, strkání, kopance, škrcení, poranění nožem, svazování, pálení cigaretou apod.
- slovní napadání; např. nadávání, urážení, ponižování, hrozby apod.
- sociální nátlak; např. izolace, bránění kontaktu s okolím, omezování pohybu apod.
- ekonomické omezování; např. zákaz pracovat, finanční izolace a závislost, ničení majetku apod.
- sexuální týrání; např. znásilnění, nucení k prostituci a k sexuálním praktikám apod.
- psychické násilí; např. ponižování, výhrůžky, kritizování, nadávky, křičení, zahanbování, ignorace apod. (Janebová, Kappl, Smutek, 2008, s. 208)

Domácí násilí lze z hlediska genderového pohledu chápat jako výsledek nerovnosti mezi mužem a ženou. Násilí na ženě souvisí s uplatňováním moci a kontroly nad ženou, ale také s klasickou sociální závislostí žen na mužích. (Marhánková, 2006, s. 46-48)

Ženy, které zažily domácí násilí, nezřídka opouští domov a pobývají nejen na ulici, ale hledají i útočiště v azylových domech a jiných zařízeních pro ženy v sociální nouzi. J. Marhánková rozebírá ve svém článku rozhovory, které vedla s klientkami azylového domu. Klientky se shodují s míněním, že v azylovém domě nemají příliš mnoho soukromí, cítí se omezovány a nemohou svobodně využít svůj volný čas. Zařízení nezřídka pojmenovávají jako tzv. „malé vězení“. Azylový dům mnoho klientek vidí jako jakousi paralelu k jejich soužití s problémovým partnerem. Jejich nevyřešená situace a závislost na sociální podpoře státu jim aktuálně nedovoluje jinou variantu řešení. (Marhánková, 2006, s. 49)

Jak už tady bylo řečeno, domácí násilí vede mnohdy ženy k bezdomovectví. Tomuto stavu však lze předcházet. Jednak, žena se musí bránit a měla by o svém problému mluvit a svou situaci nepodceňovat. Pokud bude domácí násilí ze strany partnera neustále tolerovat, jeho agrese může gradovat. Proto je na místě úsilí o prevenci, tj. je vhodné domácímu týrání předcházet a tím se mu lze efektivně bránit. Je ovšem nutné začít řešit tento problém včas.

Domácí násilí je nepochybně spjato s diskriminací žen. Každá žena potřebuje bezpečný a spokojený život. A proto v případě týrání není na místě, aby setrvala v násilném vztahu.

Nejprve je ale třeba, aby si žena uvědomila svůj problém a tím předešla případné sociální nouzi a v krajních mezích života bez domova.

Interrupce. Problém interrupce se hluboce žen bez domova dotýká. Žena na ulici, která nechtěně otěhotní, musí ožehavě řešit svůj problém. Je jednak v sociální tísní. Nemá kde bydlet a sama nemá, co jíst. Shází jí prostředky na základní biologické potřeby, natož aby měla možnost zabezpečit dítěti další sociální standardy a péči.

Co to vlastně interrupce je? „*Interrupce je vnímána jako umělé ukončení těhotenství před dosažením životaschopnosti plodu v určitém vývojovém stupni těhotenství.*“ (Janebová, 2006, s. 48)

Svoboda volby při interrupci u žen bez domova je věc sporná. Týká se to zejména žen pobývajících v azylových domech pro ženy nebo domech na půli cesty. Problémové skupiny bývají nezřídka narkomanky, alkoholičky, prostitutky apod. Při volbě v případě možné interrupce hrají roli morální a etická hlediska. Významný je legislativní a politický rámec státu ohledně interrupcí. Primárně by však každá žena měla mít svobodu volby, zdali donosí či nedonosí plod. (Janebová, 2006, s. 47-48)

Ve světě existují dva zásadní pohledy na interrupci:

- 1) „pro-life“: tento pohled je charakteristický bojem za práva nenarozeného dítěte na život. Často se opírá o náboženské ideje. Interrupce je považována za vraždu.
- 2) „pro-choise“: tento pohled je založen na právu ženy svobodně se rozhodnout, zdali bude dítě mít nebo ne. (Janebová, 2006, s. 50)

Pro ženu bývá často těžké se rozhodnout pro přerušování těhotenství – a to zvláště, když se právě nachází v sociální tísní. Zde může velkou úlohu sehrát sociální pracovník nebo psychoterapeut. Ti mohou pomoci ženě v nouzi včas podpořit k závažnému kroku přerušování těhotenství a zároveň překonat psychické a další související rizika. „*Ženy často říkají, že jim hlava radí něco jiného než srdce, že musí jít na potrat, ale vlastně nechtějí ... je důležité pomoci najít „smír mezi hlavou a srdcem“.* Ženy mohou považovat interrupci za akt sobectví. Pak je důležité přejmenovat sobectví na odpovědnost, protože odpovědnost ke druhým a k sobě žádným sobectvím není.“ (Janebová, 2006, s.64)

Každá žena by měla mít svobodu volby. Moderní je celospolečenský pohled na ženu jako emancipovanou bytost, která má právo rozhodovat se svým životem. Žena má tak právo volit a zároveň být nezávislá na muži. Na druhé straně lze interrupcím předcházet osvětou o

antikoncepci a zdravé sexuální výchově. Může dojít také k extrému, kdy je žena sexuálně zneužita nebo znásilněna. Tady dochází často k hlubokému střetu zájmů a žena stojí před těžkým morálním dilematem, zdali si má dítě nechat nebo ne. U žen sociálně slabých nebo u žen bez domova je na místě se zamyslet, zdali dát život dítěti, které pravděpodobně nebude mít naději na lepší život nebo zvolit variantu nebytí.

V průběhu historie se pohled na potraty měnil. Hrály zde roli morální, politická, náboženská hlediska. Různé etapy dějin uznávaly jiné hodnoty. A proto se názory na toto téma vyvíjely. Do 20. století byly legální potraty tabu. Nástupem emancipace žen však ženy dostaly šanci rozhodovat o svém mateřství a tím zamezit případným sociálním tísním. Moderní emancipovaná žena tak má možnost nejen pracovat a být nezávislá a soběstačná, ale má právo a svobodnou vůli při rozhodování o svém mateřství.

Osamělé matky. Osamělé mateřství souvisí s řadou problémů společností nezřídka přehlížené a opomíjené. Matky samoživitelky bývají častěji ohrožené nezaměstnaností, nedostatečným bydlením, chudobou a sociálním vyloučením. (Janebová, Kappl, Smutek, 2008, s. 200)

Osamělé matky se často ocitají ve znevýhodněném postavení a mnohdy jsou na hranici bídy. Jsou ohroženy sociální nouzí a mnohdy z toho plynoucím životem bez sociálních jistot a bez domova. Společnost usiluje o řešení situace těchto žen, jednak legislativní cestou, jednak společenskými a kulturními změnami. Situaci osamělých matek ohrožených sociálním vyloučením řeší stát a různé nestátní a neziskové subjekty. (Janebová, Kappl, Smutek, 2008, s. 201-206)

Při pomoci osamělým matkám v nouzi hraje stěžejní úlohu práce sociálních pracovníků. Ti informují takto ohrožené ženy o možné pomoci formou dávek, na které může mít osamělá žena nárok. Zároveň poskytují těmto ženám sociální poradenství a služby. (Janebová, Kappl, Smutek, 2008, s. 205)

Osamělé matky bývají zpravidla ekonomicky znevýhodněny. V jejich rodině jsou často ohroženy základní funkce rodiny. Tyto ženy jsou ohroženy nezaměstnaností, bytovými problémy a sociální izolací a v krajním případě sociálním vyloučením. (Matoušek, Koláčková, Kodymová, 2010, s. 44-47)

Osamělé matky ohrožené sociálním vyloučením společnost podporuje prostřednictvím dávek sociální péče a sociálních služeb.

Tabulka 6 Možnosti pomoci osamělým matkám ohroženým sociálním vyloučením (Matoušek, Koláčková, Kodymová, 2010, s. 48-50)

Dávky sociální péče	Sociální služby
Příspěvek na péči o osobu blízkou-nezapařené dítě	Azylové domy
Jednorázový peněžitý příspěvek	Odlehčovací služby pro matky s postiženým dítětem
Věcná pomoc	Poradenství
Bezúročné půjčky	Kluby osamělých rodičů
Příspěvek na výživu dítěte	Integrační programy
Příspěvek na úhradu bytu	

Otázka matek samoživitelek společnost přesouvá na okraj svého zájmu. Závažným problémem těchto žen je skutečnost, že se často dostávají na hranici bídy. Kromě toho k nim veřejnost zaujímá negativní postoje. Život v neúplné a sociálně slabé rodině odnášejí děti v těchto rodinách vyrůstající. Postavení otcovské role ustupuje do ústraní. Životní úroveň osamělých matek je ovlivněna možností přiznání sociálních dávek a využitím adekvátním sociálních služeb. Jedno z možných řešení přetíženého sociálního systému lze spatřovat v zaměstnanosti a vzdělávání těchto žen. Tímto způsobem se tyto ženy mohou vyrovnat se svým sociálním hendikepem, a tak předcházet chudobě a sociálnímu vyloučení.

2.3 Ekonomické faktory

Bydlení žen-bezdomovkyň. Charakteristickým znakem bydlení na ulici je bída, nepořádek, špína, odpadky, výkaly apod. Ženy bez domova často sdílí bydlení s muži, kteří mají tendenci je ochraňovat. Tyto ženy a muži obvykle pobývají ve stanech poblíž nákupních center, kde je spousta kontejnerů se zbytky potravy a další věci. Některé skupiny bezdomovců obývají nouzové příbytky. Ženy v bezdomoveckých skupinách se v nouzových příbytcích udržují pořádek, vaří jídlo a dělají další ženské práce. (Průdková, Novotný, 2008, s. 23)

Lze rozlišit dva základní specifické typy bydlení na ulici:

- 1) Nestálé bydlení: jedná se o provizorní řešení, kdy ženy i muži v nouzi přespávají na nádražích, významných stanicích metra, na letištích. Někdy absolvují celonoční jízdu tramvají. Často se uchylují do nonstop barů, kde popíjejí celou noc jedno pivo. Často také hledají útočiště

v nízkoprahových střediscích, nákupních centrech, knihovnách a na úřadech. V důsledku toho mají převrácený denní režim a spánkový deficit. (Marek, Strnad, Hotovcová, 2012, s. 64-66)

- 2) Stálé bydlení: specifickým způsobem stálého bydlení žen i mužů bez domova je stanování v přírodě. Další oblíbená místa jsou podmostí, výklenky, kůlny, boudy, různá místa v parcích, trafostanice, vodojemy, tunely, podchody, garáže, opuštěné tovární haly, jeskyně apod. Nelze opomenout nádraží, nádražní domky, popř. vagóny. Typickým obydlím jsou tzv. squaty. Oblíbeným místem těchto lidí jsou lavičky. Ženy a muži bez domova se obvykle sdružují v menších skupinách, které se někdy rozrostou, což má často za následek zvýšený dohled policie a posléze zánik komunity. (Marek, Strnad, Hotovcová, 2012, s. 67-71)

Pro ženy-bezdomovkyně jsou uskutečňovány nejrůznější podpůrné programy týkající se podpory jejich bydlení. Jedná se o azylové domy, denní centra a další snahy pomoci těmto ženám. (Hetmánková, 2014, s. 84) Problematickým se jeví nárok na státní příspěvek na bydlení. Jelikož žena na ulici vlastně „nebydlí“, bývá její nárok na tuto dávku hůře dostupný. Důvodem je skutečnost, že tato sociální dávka je vázána na trvalé bydliště, stálé zaměstnání, osobní doklady apod., což ženy na ulici často postrádají (Hradecký, Hradecká, 1996, s. 24).

Domnívám se, že absence domova u žen v nouzi je ze všech faktorů nejzásadnější. Absence bydlení a s tím spojené zadlužení těchto žen, vede k bezvýchodnosti jejich situace. Až začne stát, popř. další neziskové a charitativní organizace, účelně řešit tyto dva stěžejní problémy, je vysoce pravděpodobná šance žen ohrožených sociálním vyloučením na zdravý a spokojený život.

Zaměstnanost žen bez domova. Pro ženy bez domova jsou, co se týče otázky zaměstnanosti, typické dva prolínající se aspekty. Jedná se o příležitostné výdělky a nelegální práci. Na druhé straně je tu významná skutečnost, že ženy takto pracující nejsou obvykle registrované na Úřadu práce. (Hradecký, Hradecká, 1996, s. 25) Tyto ženy někdy pracují pouze za stravu a ubytování. Zřídka dostanou nějaký finanční obnos postrádající sociální a zdravotní pojištění. Dalším specifickým problémem žen bez domova, jež se týká zaměstnanosti, je absence trvalého bydliště (Průdková, Novotný, 2008, s. 19). „*Propojenost nezaměstnanosti a bezdomovectví je velmi úzká – kdo nepracuje, těžko může bydlet, a kdo nebydlí, těžko může chodit do práce. Boj s nezaměstnaností lze tedy považovat za prvek boje proti bezdomovectví*“ (Průdková, Novotný, 2008, s. 19).

Ženy-bezdomovkyně jsou zajisté oproti mužům na trhu práce diskriminovány. R. Janebová definuje tzv. diskriminační ideu, což znamená, že „*nezaměstnanost mužů je problém*

nadřazený nezaměstnanosti žen. Tento předpoklad může vést k růstu chudoby žen jak uvnitř rodin, tak obecně.“ (Janebová, 2006, s. 36)

K. Přádová ve své studii analyzuje resocializaci žen a mužů ohrožených sociálním vyloučením, což úzce souvisí se zaměstnaností žen bez domova. Doporučuje maximální využití sociálních služeb pro lidi v nouzi a snažit se vyřešit bydlení a zaměstnání. Důraz klade na práci s klienty. (Přádová, 2019, s. 33) Zároveň se zabývá pozitivními a negativními faktory, které vedou k efektivní resocializaci, o čemž pojednává tabulka níže.

Tabulka 7 Pozitivní a negativní faktory vedoucí k efektivní resocializaci a zaměstnanosti žen v nouzi (Přádová, 2019, s. 29-33)

Faktory vedoucí k efektivní resocializaci žen bez domova	Bariéry efektivní resocializace žen bez domova
Bydlení	Nedostatečná bytová nabídka
Zaměstnání	Špatná spolupráce
Vzdělání	Delší doba sociálního vyloučení
Spolupráce	Lhostejnost
Motivace	Diskriminace žen
Využívání sociálních služeb atd.	Nezaměstnanost
	Závislost na sociálních dávkách
	Malé příjmy
	Nedostatečné vzdělání
	Dluhy atd.

Resocializace žen v sociální tísní je velmi ožehavý jev, který by společnost měla naléhavě a aktuálně řešit. Žena v nouzi by měla být především ochotna spolupracovat a měla by být pozitivně motivována. Když bude žena na svou situaci rezignovat a nebude komunikovat, sociální pracovníci jí těžko pomohou. Na druhé straně žena na ulici těžko bude legálně zaměstnaná, když nemá trvalé bydliště a doklady. Zde nastupuje podpora sociálních pracovníků vyškolených speciálně v této oblasti. Ti usilují o to, aby tyto ženy věděly o možnosti využívání sociálních služeb pro bezdomovce, sociálních dávkách a možnosti výdělků. Nejprve je však třeba vyřešit základní potřeby těchto žen – tj. strava, ubytování, hygiena apod. Teprve poté je možné se pokusit tyto ženy alespoň částečně a legálně zaměstnat.

Kromě relativního zaměstnání žen v tísní existuje i řada jiných zdrojů obživy u žen bez domova. Podle studie P. Klimenta a V. Dočekala jsou možnosti obživy žen bez domova následující:

- Sociální dávky
- Příjmy ze zaměstnání
- Finanční pomoc od přátel a příbuzných
- Nelegální způsoby obživy (krádeže, prostituce, prodej drog apod.)
- Někdy bezdomovkyně přežívají bez jídla (Kliment, Dočekal, 2016, s. 61-62)

Důležitý je poznatek existence diskriminace mezi ženami a muži na trhu práce. Více se na vedoucí pozice preferují muži – a to zvláště muži ženatí s relativně „šťastným domovem“. Pokud se žena ocitne ve vedoucí funkci, musí se smířit s řadou okolností – např. nižší plat, komunikační nepochopení apod. U žen s dětmi se pak předpokládá, že se pokusí skloubit rodinu a práci. Ty ženy, které dají přednost rodině a dětem před zaměstnáním (a to zvláště matky samoživitelky) bývají velmi často odsouzeny k dlouhodobé chudobě. Nezřídka se ocitnou v sociální nouzi a začnou pak patřit do skupiny jedinců ohrožených sociálním vyloučením.

S problematikou zaměstnávání žen v sociální tísní jsou spojeny nejrůznější rizikovější zdroje obživy těchto žen – pokud nejsou právě v péči sociálních zařízení. Mívají alternativní charakter a často jsou na hranici zákona. (Marek, Strnad, Hotovcová, 2012, s. 71)

Zevnějšek žen v nouzi. Co se týče odívání bezdomovkyň, jsou charakteristické nezvyklé kombinace a je kladen důraz na praktickou stránku. Zvláště v zimě tyto ženy primárně usilují o to, aby jim nebyla zima. Existence cizopasníků a nepříjemnost zápachu je pak donutí občas oblečení vyměnit. Často oblečení vyhazují a málokdy perou. (Průdková, Novotný, 2008, s. 23)

Bezdomovkyně zpravidla nosí igelitové tašky a batohy, kde je ukryt veškerý jejich osobní majetek. (Marek, Strnad, Hotovcová, 2012, s. 63)

Lze se zamyslet nad otázkou, zdali o sebe bezdomovkyně jako ženy pečují nebo ne. Každopádně lze usuzovat, že na rozdíl od mužů na ulici o sebe více dbají než muži. Nutí je k tomu skutečnost, že jsou ženy a nedostatek hygieny a čistého oblečení jim bývá tradičně nepříjemnější než mužům. K tomu jim dopomáhají různé sociální služby pro bezdomovce, které zdarma poskytují možnost hygieny a ošacení. Zvláštní skupinou jsou bezdomovkyně-prostitutky, které jsou o svůj zevnějšek nuceny dbát. Dbají o své vlasy, používají líčidla a častěji se myjí. Když by o sebe nepečovaly, nebyly by pak žádoucí pro možné klienty.

2.4 Psychologické aspekty

Osobnost žen-bezdomovkyň. U žen bez domova je průvodním jevem tzv. psychosociální selhání. Snižují se jejich schopnosti a volní vlastnosti. Vytrácí se u nich postupně sebeovládání, odolnost a vytrvalost. Jsou u nich saturovány základní životní potřeby. Rezignují, jsou apatické a mají často depresivní stavy. Objevuje se u nich absence jistoty, bezpečí a nízké sebevědomí a sebeúcta. Jejich život je centralizován na přítomnost. (Chadima, 2007, s. 102-103)

Ženy-bezdomovkyně mívají často psychické problémy. Bývá nezdívka ohroženo jejich psychické zdraví. Kromě nejrůznějších závislostí může ženu bez domova postihnout řada duševních poruch:

- Depresivní a úzkostné poruchy
- Sebevražedné jednání
- Posttraumatická stresová porucha
- Schizofrenie apod. (Vágnerová, Csémy, Marek, 2013, s. 189-192)

Z psychologického hlediska se ženy a muži s životem na ulici vyrovnávají rozdílnými způsoby. U obou pohlaví jsou rozdílné osobnostní a psychologické charakteristiky. Následující tabulka vykresluje některé psychologické charakteristiky žen a mužů bez domova.

Tabulka 8 Rozdílné psychologické a osobnostní charakteristiky žen-bezdomovkyň a mužů-bezdomovců (Marek, Strnad, Hotovcová, 2012, s. 107-113)

Psychologické a osobnostní charakteristiky žen bez domova	Psychologické a osobnostní charakteristiky mužů bez domova
Snaha vyhledávat pomoc v nouzi Bývají nezdívka ochraňováni muži (např. z důvodu jejich potenciálního mateřství) Mívají psychické problémy způsobené dysfunkčními rodinnými a partnerskými vztahy	Pro muže je typická agresivita Mívají pocity viny Nelíbí se jim pocity v důsledku neplnění smyslu života v práci Jsou u nich početnější závislosti než psychické problémy Jejich doménou je kriminalita

Mohlo by se zdát, že ženy bez domova musí mít nutně psychické problémy. Někdy se stane, že jsou v azylovém domě ženy s psychickou poruchou zastoupeny ve větším množství

než relativně psychicky odolné ženy. Na druhé straně mnohé ženy v nouzi si váží života. Tato úcta k životu často pramení z víry v Boha.

Sociální vztahy. Co se týče socializace žen bez domova, význačným prvkem je úplné selhání. Vedle využívání charitativní péče pro bezdomovce se tyto ženy sdružují v bezdomoveckých subkulturách. V těchto subkulturách jsou povrchní vztahy, kde panuje nedůvěra a nejistota. Často se zde požívají alkohol a drogy. V důsledku závislostí jsou tyto lidé navzájem k sobě bezohlední a jsou sebestřední. Výrazným jevem je kriminalita – a to zvláště mezi bezdomovci navzájem. U žen se objevují kriminální projevy v menším měřítku než u mužů. (Chadima, 2007, s. 103-104)

Mimo jiné ženy-bezdomovkyně mají obtíže vytvářet a udržovat rodinné vazby. Podle výzkumných studií se však přeceňuje význam neadekvátní socializace v rodině pro vznik bezdomovectví. Zde je dobré si klást otázku, zdali je příčina života žen v nouzi na straně rodiny nebo na straně těchto žen. (Kliment, Dočekal, 2016, s. 58)

V současné době se sociální vztahy na ulici zhoršily. Špatné vztahy mezi bezdomovci tedy nebyly vždy tak zlé. Před Sametovou revolucí u těchto lidí panovala jakási solidarita, která přetrvávala až do nástupu nového milénia. Zvláště v Praze je v současné době v bezdomoveckém prostředí velice markantním jevem narkomanie, která pak vede k nesourodostem a neshodám mezi lidmi na pokraji nouze. Bývalá solidarita a přátelství mezi bezdomoveckými skupinami nyní bohužel ustupuje do pozadí a lze jen konstatovat, že často bývá nahrazena nenávisťnými projevy a nekonečnými rozbroji.

3. Legislativní rámec významný pro ženské bezdomovectví

Pokud chceme pracovat s pojmem bezdomovectví, měli bychom znát legislativu vztahující se k tomuto problému. Roku 2006 byl v Česku ustanoven *Zákon č. 108/2006 Sb. o sociálních službách*.

Zákon o sociálních službách se vztahuje jednak na pomoc a podporu osob v nepříznivé sociální situaci a jednak definuje předpoklady pro práci sociálního pracovníka. Mimo jiné podle tohoto zákona má nárok na sociální služby a poradenství každá osoba bez rozdílu. (*Zákon č. 108/2006 Sb., §1*)

Podle slovenského *Zákona č. 448/2008 Z. z., o sociálních službách* jsou sociální služby definovány jako odborné a další činnosti nebo soubor činností zaměřené např. na prevenci nepříznivých sociálních situací a sociálního vyloučení, rozvoj osobnosti a její socializaci nebo resocializaci, uspokojení základních životních potřeb, řešení sociální krize apod. (*Zákon č. 448/2008 Z. z., §2*)

3.1 Financování sociálních služeb pro ženy v nouzi podle českého a slovenského zákona

V české legislativě, kromě možnosti financování prostřednictvím dotací (viz. tabulka níže), je definováno, jak stanovit obvyklé náklady na sociální služby. Tyto náklady obvykle stanovuje prováděcí právní předpis s ohledem na regionální zvláštnosti. (*Zákon č. 108/2006 Sb., §105a*)

Kromě možností financování sociálních služeb (viz. tabulka níže) slovenský zákon stanovuje, že je obec povinna finančně podporovat sociální služby, které nevedou k ziskovosti. (*Zákon č. 448/2008 Z. z., §75*) Slovenský zákon mimo jiné definuje tzv. *finanční příspěvek na poskytování sociální služby v noclehárně*. Tento příspěvek poskytuje ministerstvo na základě písemné žádosti. (*Zákon č. 448/2008 Z. z., §78aa*)

Tabulka 9 Možnosti financování sociálních služeb pro bezdomovce podle české a slovenské legislativy

ČESKO (<i>Zákon č. 108/2006 Sb., §101-105</i>)	SLOVENSKO (<i>Zákon č. 448/2008 Z. z., §71</i>)
---	--

Dotace krajům na zajištění, koordinaci a výkon sociální práce	Z rozpočtu veřejného poskytovatele sociální služby
Dotace obecním úřadům na zajištění sociální práce	Z úhrad za sociální služby od příjemce sociální služby
Dotace ze státního rozpočtu poskytované poskytovatelům napřímo	Z úhrady ekonomicky oprávněných nákladů spojených s poskytováním sociální služby
Dotace obce nebo kraje na poskytování sociálních služeb	Ze státního rozpočtu
	Z prostředků přijatých na základě písemné darovací smlouvy
	Z prostředků sdružení obcí, sdružení vyšších územních celků a sdružení osob
	Z výsledků hospodaření z vedlejší činnosti zařízení
	Z příjmu sociálního podniku
	Z rozpočtu ministerstva
	Z vlastních zdrojů atd.

Česká i slovenská legislativa sice definuje problematiku financování sociálních služeb, řada důležitých specifik tam ale prozatím chybí. Zákony analyzuje financování obecně. O ženách bez domova konkrétně tam není jediná zmínka. Legislativa se zabývá tím, jak financovat. Zapomíná však pro koho financovat.

3.2 Práva a povinnosti poskytovatele sociálních služeb

V české a slovenské legislativě jsou definovány povinnosti poskytovatele sociálních služeb. Zvláště v české legislativě chybí ale podrobnější analýza práv těch, kterým jsou sociální služby poskytovány – zvláště žen. Ve slovenském zákoně o sociálních službách je sice věnována menší pozornost právům klientů, ale tato problematika by si zasloužila více pozornosti.

Tabulka 10 Povinnosti poskytovatelů sociálních služeb dle českého a slovenského Zákona o sociálních službách

ČESKO (Zákon č. 108/2006 Sb., §88-89)	SLOVENSKO (Zákon č. 448/2008 Z. z., §6-10)
--	---

Poskytování informací o dostupných sociálních službách	Přihlížet k individuálním zvláštnostem klienta sociální služby
Vytvářet podmínky umožňující klientům sociálních služeb naplnit jejich lidská a občanská práva	Aktivizovat klienta sociální služby z hlediska jeho schopností a možností
Vytvářet pravidla pro poskytování sociálních služeb	Poskytovat sociální služby na odborné úrovni
Poskytovat plánování sociálních služeb	Spolupracovat s obcí, komunitou, popř. rodinou při vytváření podmínek pro návrat klienta do přirozeného prostředí
Vést evidenci stávajících či budoucích klientů sociálních služeb	
Dodržovat standardy kvality sociálních služeb	
Uzavírat smlouvy s klienty	

Oproti tomu slovenský zákon ještě zahrnuje jiná další práva při poskytování sociálních služeb týkající se práv klientů sociálních služeb.

Další práva pro poskytování sociálních služeb dle slovenské legislativy jsou:

- Jedinec má právo na výběr sociální služby
- Jedinec má právo na poskytování sociálních služeb v souladu se základními lidskými právy a svobodami
- Jedinec má právo na informace týkající se sociálních služeb apod. (*Zákon č. 448/2008 Z. z., §6*)

3.3 Problematika sociálního pracovníka podle platné legislativy

Pro práci s ženami bez domova je důležitá část *Zákona o sociálních službách* definující pojem sociálního pracovníka. „*Sociální pracovník vykonává sociální šetření, zabezpečuje sociální agendy včetně šetření sociálně právních problémů v zařízeních poskytujících služby sociální práce, sociálně právní poradenství, analytickou, metodickou a koncepční činnost v sociální oblasti, odborné činnosti v zařízeních poskytujících služby sociální prevence, depistážní činnosti, poskytování krizové pomoci, sociální poradenství a sociální rehabilitaci,*

zjišťuje potřeby obyvatel obce a kraje a koordinuje poskytování sociálních služeb. (Zákon č. 108/2006 Sb., §109)

Předpoklady pro výkon práce sociálního pracovníka jsou:

- Svěprávnost
- Bezúhonnost
- Zdravotní způsobilost
- Odborná způsobilost (Zákon č. 108/2006 Sb., §110)

Zásadní věc zakotvená v Zákoně o sociálních službách je problematika mlčenlivosti. „Zaměstnanci obcí a krajů, zaměstnanci státu a zaměstnanci poskytovatelů sociálních služeb jsou povinni zachovávat mlčenlivost o údajích týkajících se osob, kterým jsou poskytovány sociální služby ... „(Zákon č. 108/2006 Sb., §100) Mlčenlivost zvláště při práci se ženami v nouzi má svůj význam. Sociální pracovníci v rámci své sociální práce s těmito ženami jsou nezdávka informováni o nepříjemných věcech nejen svých klientek, ale i o skrytých věcech v naší společnosti, které bývají mnohdy častými důvody ženského bezdomovectví a nouze těchto žen. Tyto ženy hledají nějaká snesitelná východiska, jak se dostat ze své životní krize. Domnívám se, že nezdávka pořád doufají v lepší život. Jsem přesvědčena, že stále bojují a nevzdávají to. Mají důvěru v sociální služby a neziskové organizace, které jim pomáhají. A především zvláště kvůli té důvěře a naději, kterou vkládání do sociálních pracovníků, by měli tyto pracovníci zachovávat mlčenlivost.

3.4 Sociální služby podle českého a slovenského zákona

Co se týče sociálních služeb pro ženy bez domova, jsou celkem dobře zakotveny, jak v českém, tak ve slovenském zákoně. Některé sociální služby jsou v obou zemích shodné, ačkoliv mají jiná pojmenování. Některé služby v některé zemi chybí nebo jsou navíc.

Tabulka 11 Porovnání sociálních služeb pro ženy bez domova dle českého a slovenského zákona

	ČESKO (Zákon č. 108/2006 Sb., §32-70)	SLOVENSKO (Zákon č. 448/2008 Z. z., §11-33)
Sociální poradenství = Sociálne poradenstvo	X	X
Azylové domy	X	

Noclehárny = Nocľeháreň	X	X
Útulok		X
Zariadenie núdzového bývania		X
Integračné centrum		X
Komunitné centrum		X
Domy na pľ cesty = Domov na polceste	X	X
Terénny programy = Terénna sociálna služba krízovej intervencie	X	X
Nízkoprahové denné centrum = Nízkoprahová denní centra	X	X
Tlumočnícké služby = Tlmočnícka služba	X	X
Telefonická krízová pomoc = Sociálne služby s použitím telekomunikačných technológií	X	X
Jedáleň		X
Práčovňa		X
Stredisko osobnej hygieny		X

3.4.1 Terénny služby

Jednou z možností, jak pomoci ženám bez domova, jsou tzv. terénny sociální služby. Základním cílem je vyhledat klientky potřebující pomoc, ačkoliv pomoc nevyhledávají nebo k ní nemají přístup. Podmínkou však je vybudování důvěrného vztahu mezi klientkou a streetworkerem. (Průdková, Novotný, 2008, s. 53)

„Terénny sociální práce je forma sociální práce specifická tím, že je vykonávána v přirozeném časoprostoru klientů. Terénny sociální pracovník se pohybuje na místech, kde se jeho klienti vyskytují, a v době, kdy se tam vyskytují. Je to mobilní, nedirektivní, nízkoprahová,

ne-li bezprahová, odnož sociální práce, která je fyzicky a psychicky náročná.“ (Průdková, Novotný, 2008, s. 53)

Hlavním rysem terénní práce je její podpůrný charakter. V rámci této sociální služby bývají poskytovány základní životní potřeby jako např. potraviny, ošacení, možnost hygieny, zdravotní a poradenská péče a sociální poradenství. (Kliment, Dočekal, 2016, s. 66)

Terénní sociální práce využívá následující metody:

- Mapování a depistáž lokality
- Vyhledávání a kontaktování žen v nouzi
- Poradenství a osvěta
- Zdravotní péče
- Datová analýza a zpracování dat
- Sociální asistence
- Mobilní sociální služby (Marek, Strnad, Hotovcová, 2012, s. 117-123)

Klíčovým problémem terénní práce je role streetworkera neboli terénního sociálního pracovníka. Streetworker může být pro ženy bez domova zásadním motivem pro řešení jejich situace. Stěžejní podmínkou pro efektivní komunikaci mezi streetworkerem a klientkou je již zmíněná důvěra. Kromě toho je tu ještě nezbytný respekt. Streetworker by si měl také vytvořit svůj osobitý styl práce, měl by být trpělivý, a především musí být profesionál. (Marek, Strnad, Hotovcová, 2012, s. 126-127) „*Terénní pracovník nejprve působí jako moderátor diskuse uvnitř skupiny a pak jako zprostředkující jednatel*“ (Jedlička, Klíma, 2004, s. 8).

Podstatu terénní služby pro ženy v nouzi vidím v pojetí pomoci a podpory pro tyto ženy. Terénní pracovník by se ve všech směrech měl snažit těmto ženám vyhovět a pomoci. Významné jsou dostupnost a kvalita této služby. Mimo jiné je tato služba závislá na financích z nejrůznějších zdrojů a podpoře dalších charitativních organizací.

Naléhavým úkolem současné společnosti je pomáhat skupinám ohroženým sociálním vyloučením – v našem případě ženám bez domova. Je třeba si ale uvědomit, že žena, která se ocitla na ulici, stěží dobrovolně vyhledá pomoc sociálního pracovníka. A proto vznikla tzv. terénní práce, která funguje na základě dobrovolnictví či streetworkerství. (Chadima, 2007, s. 104)

„Je nutno si uvědomit, že bezdomovec má krátko či dlouhodobě zakódované pojetí chaotického času“. (Chadima, 2007, s. 104) Na toto je nutné brát zřetel, když zvažujeme, jak

lidem bez domova pomoci. Mimo jiné, „*pro ty, kdo přemýšlejí, jak bezdomovcům pomoci, je důležité si uvědomit, zda a k čemu chce bezdomovec pomoci. Někteří předpokládají, že chce vést běžný kultivovaný život. To však nemusí být vždy pravda.*“ (Průdková, Novotný, 2008, s. 40)

3.4.2 Nízkoprahové služby

Nízkoprahové služby jsou poskytovány v centrech, které mohou být v životě bezdomovkyň jakýmsi mezníkem mezi terénem a azylovým domem. (Marek, Strnad, Hotovcová, 2012, s. 130)

„Nízkoprahové denní centrum je sociální zařízení určené lidem bez domova, které disponuje velkou místností se stoly a židlemi. Klienti si zde mohou odpočinout v čistém, suchém prostředí a najíst se. Jídlo si mohou přinést s sebou nebo zakoupit za symbolickou cenu přímo v denním centru.“ (Průdková, Novotný, 2008, s. 43)

Základní charakteristikou nízkoprahových denních center by měla být dostupnost a anonymita. V rámci těchto center by se měly uspokojovat základní životní potřeby klientek. Tato centra by měla nabízet materiální pomoc, možnosti hygieny, sociální poradenství a zdravotní nebo psychologickou péči. (Kliment, Dočekal, 2016, s. 67) Klientkám nízkoprahových denních center sociální pracovníci pomáhají vytvářet jednoduchý individuální plán řešení jejich nouzové situace. Pokud tyto ženy svůj individuální plán nerespektují, omezí se sociální podpora těchto žen (Marek, Strnad, Hotovcová, 2012, s. 131-132).

Nízkoprahová denní centra poskytující celodenní servis, v našem případě ženám bez domova, mají za úkol svým klientům a klientkám poskytnout důstojné zázemí. Důležitá je důvěra a anonymita, což motivuje ženy v nouzi snažit se svou tíživou situaci řešit nebo alespoň zmírnit dopady života na ulici. Mnohdy se zde navazují přátelství nejen mezi lidmi bez domova a sociálními pracovníky, ale i přátelství s obyčejnými lidmi. Významným faktorem je však finanční zázemí, bez kterého by nízkoprahová denní centra nemohla fungovat.

3.4.3 Pobytové služby

Součástí reintegrace osob bez domova je možnost dočasného nebo trvalejšího ubytování. Tímto bývá klientkám poskytnuto nezbytné zázemí. (Vágnerová, Csémy, Marek, 2013, s. 310-311)

Možnosti ubytování žen bez domova mohou být:

- Noclehárny
- Azylové domy
- Chráněné byty
- Dům na půl cesty
- Krizová lůžka
- Domov se zvláštním režimem
- Ohřívárny (Průdková, Novotný, 2008, s. 44-49)

Kromě toho je zde mnoho diskutované sociální bydlení. Systém sociálního bydlení je však v Čechách nedopracovaný a nedomyšlený. Každá obec usiluje o řešení problému sociálního bydlení jiným způsobem. Na druhé straně je tu skutečnost, že je větší zájem o sociální byty, než je jejich nabídka. Výhodou sociálního bydlení, vedle jeho dostupnosti pro sociálně slabší jedince je, že jejich zřizovateli nemusí být jenom obec, ale často se v této otázce výrazně angažují nejrůznější neziskové organizace. (Kliment, Dočekal, 2016, s. 68)

Domnívám se, že větší naději najít ubytování v nouzi mají ženy s dětmi, spíše než muži. Zároveň věřím, že větší zájem o ubytování budou mít ženy bez domova v zimě. V provozování stanových městeček vidím jednu z cest, jak pomoci ženám a mužům na ulici. Jsem si také jista, že pobyt v azylovém domě neznamena pro ženy v nouzi poslední etapu. Naopak to, že se ocitne žena v azylovém domě, je prvním krokem, jak řešit nouzovou situaci. Ačkoliv tyto ženy často mívají pohnuté osudy, nevidím důvod, proč by se jejich život nemohl změnit k lepšímu a nemohly začít znovu plnohodnotně žít. Zajímavé by bylo poskytovat ubytování, které by si tyto ženy přiměřeně odpracovaly. Zde se nabízí spojení ubytovacích služeb s terapeutickou pomocí, v tomto případě ergoterapií.

3.4.4 Sociální poradenství

Nedílnou součástí pomoci ženám bez domova by mělo být i poradenství v sociálních otázkách. Základním cílem sociálního poradenství by měla být pomoc ženám v nouzi k soběstačnosti. V rámci sociálního poradenství je pak možné eliminovat neznalost práv a povinností žen bez domova ohledně jednání s úřady a tím zamezit sociálnímu vyloučení těchto žen. Sociální poradenství obvykle poskytují bezplatně občanské poradny a nízkoprahová kontaktní centra různých organizací. (Matoušek, Koláčková, Kodymová, 2010, s. 320)

Sociální poradenství se vztahuje především k těmto základním oblastem:

- 1) poradenství při ztrátě dokladů
- 2) poradenství o ubytování (Marek, Strnad, Hotovcová, 2012, s. 133)
- 3) poradenství o možnostech pravidelného příjmu
 - životní minimum
 - existenční minimum
 - příspěvek na živobytí
 - doplatek na bydlení
 - mimořádná okamžitá pomoc
 - invalidní či starobní důchod
 - obstarání brigády nebo běžného zaměstnání
 - podpora v nezaměstnanosti (Kliment, Dočekal, 2016, s. 69) apod.

Následující tabulka informuje o rozdělení sociálního poradenství na sociální poradenství základní a odborné.

Tabulka 12 Základní a odborné sociální poradenství (Matoušek, Kolářková, Kodymová, 2010, s. 321)

Základní sociální poradenství	Odborné sociální poradenství
Týká se státní sociální podpory a pomoci	Partnerské a manželské vztahy
Pomáhá při nezaměstnanosti	Rodinné a rodičovské problémy
Podporuje při řešení pojištění	Zabývá se pomocí pro zdravotně postižené občany
Popř. další pomoc při poskytování informací ohledně službách a možnostech řešení bezdomovectví	Pomáhá lidem po výkonu trestu

Za primární účel sociálního poradenství lze chápat předcházení sociálního vyloučení žen bez domova. Dobré sociální poradenství má tedy význam pro prevenci. Ale to pouze tehdy, když je kvalitní a účinné. Dnes je vše online. Je online výuka. Nakupuje se přes internet. Přátelé chatují prostřednictvím sociálních sítí. Výčet online záležitostí by byl nevyčísitelný. A proto se zde nabízí nová možnost, tj. online sociální poradenství. Otázkou však zůstává, jak by mohlo efektivně fungovat.

3.4.5 Sociální služby přímo nezakotvené v Zákoně o sociálních službách

Zdravotní a psychologická péče. Služby pro lidi bez domova nepochybně zahrnují zdravotní péči, kterou poskytuje praktický lékař spolu se zdravotní sestrou. Každý uchazeč o

ubytování v noclehárně nebo azylovém domě se musí podrobit vstupní lékařské prohlídce. (Marek, Strnad, Hotovcová, 2012, s. 144) Existuje Zákon o péči o zdraví lidu, který stanovuje, že každý občan má právo na poskytování zdravotní péče a zároveň je mu umožněna volba lékaře (Hradecký, Hradecká, 1996, s. 20).

Zdravotní péče o klientky v sociální tísní se obvykle uskutečňuje v rámci kontaktních center, kde bývají ordinace praktických lékařů poskytující lékařskou pomoc zdarma. Ženy bez domova nebývají žádoucí pro klasickou zdravotní péči, a proto raději využívají praktické lékaře při kontaktních centrech. (Matoušek, Koláčková, Kodymová, 2010, s. 323)

Zdravotní péče pro bezdomovce se rozděluje do několika skupin:

- pravidelná péče
- domácí léčení
- odborné vyšetření (Marek, Strnad, Hotovcová, 2012, s. 141)

Někdy se stane, že streetworker usoudí, že určitý jedinec v sociální nouzi potřebuje psychologickou pomoc. Tehdy je dobré klienta citlivě přesvědčit, aby navštívil odbornou pomoc. (Marek, Strnad, Hotovcová, 2012, s. 139)

„Pomoc psychologa není vždy nutná, ale může být užitečná pro prohloubení motivace k návratu a také pomáhá klientovi pochopit, proč se v dané situaci ocitl a pomáhá mu najít řešení z tíživé situace.“ (Marek, Strnad, Hotovcová, 2012, s. 140)

Psycholog při práci s bezdomovci má tyto základní úkoly:

- Poradenství
- Psychoterapie
- Diagnostika (Marek, Strnad, Hotovcová, 2012, s. 138-139)

Závažným problémem, co se týče zdravotní a psychologické pomoci pro ženy v nouzi, je absence zdravotního pojištění ze zákona. V Česku i na Slovensku je sice vidět úsilí tuto situaci řešit. Tyto snahy ovšem naráží na politické restriktce, a to se pak odráží na zdravotní péči o ženy bez domova. Dalším aspektem ztěžujícím lékařskou podporu těmto ženám jsou nepochybně chybějící finance.

Otázkou zůstává, proč lékařská péče pro lidi bez domova není přímo a konkrétně definována jako jedna z možných sociálních služeb. Je to proto, že lékařská pomoc není sociální služba, ačkoliv s poskytováním sociálních služeb přímo souvisí. Můžeme jen polemizovat,

zdali má cenu někdy v budoucnu lékařskou pomoc poskytovanou v rámci sociálních služeb někdy zařadit do Zákona o sociálních službách.

Duchovní pomoc. Ačkoliv většina bezdomovců neuznává víru v Boha, duchovní pomoc by mohla být nedílnou součástí sociálních služeb pro tyto lidi. „*Každý člověk potřebuje věřit v něco, co ho přesahuje, mít naději v lepší budoucnost a mít subjektivně uspokojivou představu o smyslu života a světě.*“ (Průdková, Novotný, 2008, s. 62)

Duchovní pomoc se v sociálních zařízeních pro bezdomovce zpravidla poskytuje formou tzv. pastorační péče. Tato pomoc se týká hlavně víry a je založena na individuální péči o člověka. Tato forma duchovní pomoci může být chápána i jako tzv. doprovázení, kdy „*doprovázení člověku pomáhá snést situaci, ve které se ocitl, klade důraz na samostatnost doprovázeného, ctí jeho lidskou důstojnost, vylučuje manipulaci a také lhostejnost. Při doprovázení je člověk také respektován ve své individualitě.*“ (Průdková, Novotný, 2008, s. 62-63)

Podle A. Opatrného lze uvažovat o dvou úhlech pohledu na pastorační péči. V první řadě se jedná o pozici pastýřů, kteří diskutují, co je třeba v našem případě pro lidi bez domova dělat. Na druhé straně tu je pozice pastorovaných, kdy se ptáme, co lidé bez domova chtějí a potřebují. (Opatrný, 1996, s. 156)

V rámci občanského sdružení Naděje funguje misijní program poskytující duchovní pomoc lidem bez domova. „*Posláním Naděje ... je praktické uplatňování evangelia a jeho šíření. Tento záměr vychází z přesvědčení, že sociální a charitativní činnost může pomoci a ulevit, ale pravé odpočinutí a vyřešení podstaty lidské bídy nepřinese. Proto je od počátku kladem zvláštní důraz na zvěstování evangelia. Biblické čtení, biblické hodiny a bohoslužebná shromáždění se konají od vzniku Naděje.*“ (Hradecký, Hradecká, 1996, s. 86)

A.Slabý zmiňuje ve svém článku existenci tzv. pastorální medicíny. Jedná se o transdisciplinární obor zabývající se problematikou zdraví a nemoci s důrazem na spirituální rovinu jednotlivce a primární cíle pastorační péče. (Slabý, 1997, s. 114-115) Tuto hraniční vědní disciplínu lze s úspěchem aplikovat i na skupiny žen v nouzi. Podle mého uvažování je pastorační péče založena na pomoci a službě člověku v určité složité životní situaci. Pomáhá tak člověk druhému člověku – ženě – v nouzi. Zde je na místě zmínit nesmrtelný citát z Bible. „*Miluj bližního svého, jako sebe samého.*“ Záleží na každém z nás, jak se s chtěním nebo nechtěním či předsudky vůči ženám bez domova vyrovnáme. Je věcí každého jednotlivce, zdali se postaví

na stranu víry nebo ateismu. Anebo se člověk nerozhodne v otázkách víry a zaujme pozici agnosticizmu. Důležité však u člověka bude pomoc druhému v nouzi, ať už z motivu křesťanské víry nebo z jiných altruistických pohnutek.

4. Organizace pomáhající lidem bez domova v Česku a na Slovensku

V následujících řádkách jsou vyjmenovány nejrůznější organizace, které se věnují různým službám pro ženy a jiné osoby bez domova v Česku a na Slovensku. Při analýze těchto organizací bylo přihlíženo k tomu, jak se vztahují k ženskému bezdomovectví. Při vyhledávání těchto institucí jsem využila webové stránky ministerstev a další webové stránky, např. neziskovky.cz apod. Pomohl mi také vyhledávač google.cz, kde jsem našla zajímavé organizace. Mimo jiné jsem využila další elektronické zdroje prostřednictvím online katalogu Národní knihovny ČR. Mimo jiné jsem na řadu organizací s ženským bezdomovectvím narazila v terénu při provádění výzkumné části této práce. Seznam neziskových organizací je jen orientační a při delším pátrání v terénu by se objevila řada dalších. Jednotlivá zařízení jsem uspořádala abecedně.

Tabulka 13 Organizace pro ženy v nouzi v Česku a na Slovensku

Organizace pro ženy v nouzi v Česku	Organizace pro ženy v nouzi na Slovensku
Arcidiecézní charita Praha	Betlehem Matky Terezy
Armáda spásy	De Paul
Jako doma – Homelike	Domov sv. Jána z Boha
Charita Ostrava	Klub „Hľa člověk“
K srdci klíč	Mea Culpa
Nadační fond Bez domova	Milosrdní bratia – denní centrum
Naděje	Občanské sdružení Domov pre každého
Nový Prostor	Sdružení <i>Proti prúdu</i>
Medici na ulici	Slovenská katolícká charita
Pragulic	Ubytovňa Fortuna
Přestupní stanice	Vagus
Sdružení azylových domů	
Slezská diakonie	

5. Praktický pohled na problematiku žen bez domova

Praktická část rigorózní práce má dvě části – kvantitativní a kvalitativní. V kvantitativní části byl při šetření využit dotazník. V kvalitativní části se pracuje s případovou studií. Obě výzkumné metody jsou koncipovány na základě společné filozofie.

5.1 Stanovení cílů výzkumné části rigorózní práce

Cíle. Hlavním cílem této rigorózní práce má být popis, analýza a syntéza psychosociálních aspektů ženského bezdomovectví v Česku a na Slovensku. Dílčími cíli pak jsou tyto otázky: 1) popis a rozbor příčin ženského bezdomovectví; 2) bližší určení a analýza specifik ženského bezdomovectví; 3) analýza sociálních služeb, které využívají ženy bez domova. Výzkumné šetření je realizováno v Česku a na Slovensku. Hlavní důvod realizace výzkumu i na Slovensku je snaha o mezinárodní rozměr rigorózní práce. Při vyhodnocování jednotlivých položek v dotazníku tu nastává příležitost přinést zajímavé výsledky a prostor pro komparaci a zamyšlení.

5.2 Metodologická východiska

V kvantitativní části bylo využito metody dotazníku. Existuje mnoho vysvětlení, co znamená pojem dotazník. Dobrá je definice, že dotazník je „...*způsob písemného kladení otázek a získávání písemných odpovědí.*“ (Chráska, 2007, s. 163) Podle J. Pelikána je „...*podstatou dotazníku zjištění dat a informací o respondentovi, ale i jeho názorů a postojů k problémům, které dotazujícího zajímají. Na rozdíl od jiných technik je používána forma písemných odpovědí na položené otázky*“ (Pelikán, 1998, s. 105). Podle jiného pramene je cíl dotazníku „...*základní podmínka racionálně plánovaného výzkumu. Cíl musí být dostatečně konkrétní ... Není-li cíl dotazníku promyšlený a jasný, odrazí se to v celé koncepci dotazníku, v jeho obsahu, formě položek, struktuře a někdy i grafické podobě*“ (Gavora, 2010, s. 121).

Jak již bylo řečeno, naše dotazníky zkoumají psychosociální aspekty ženského bezdomovectví. Zpočátku se ptáme na kontaktní údaje. Poté následují další otázky, které jsou uzavřené nebo polouzavřené s možností alternativních odpovědí a následného vysvětlení ve formě otevřené otázky. Jsou tu zastoupeny také otázky, kdy se odpovídá ano-ne. Dotazník zahrnuje i tzv. škálovací otázky, které jsou, když „... *skupina otázek (škála) tvoří jistý soubor, který se v podstatě z různých úhlů pohledu ptá na totéž.*“ (Pelikán, 1998, s. 109)

Validita = platnost dotazníku v rámci výzkumného šetření o ženách bez domova spočívá v tom, že na základě položek v dotazníku se měřily relevantní element jako psychosociální faktory ženského bezdomovectví. Pro lepší validitu měření byl uskutečněn předvýzkum.

Reliabilita = spolehlivost našeho dotazníku je založena na faktu, že dotazník byl opakovaně předložen více ženám v nouzi z různých regionů v Česku a na Slovensku.

Témata otázek v dotazníku jsou např.:

- Psychické zvláštnosti žen bez domova
- Požívání návykových látek
- Forma nebo způsob bydlení a soužití
- Využívání sociálních služeb
- Vztah k mužům apod.

Při vyhodnocování dotazníku byly využity jednak tabulky absolutních a relativních četností a následně grafy s relevantními závěry a komentáři. Mimo jiné jsem pracovala se statistickými metodami jako jsou chí-kvadrát, aritmetický průměr a medián.

Test dobré shody Chí-kvadrát je efektivně vysvětlen v knize M. Chráska. „*U této kategorie testů významnosti se ověřuje, zda četnosti, které byly získány měřením v pedagogické realitě, se odlišují od teoretických četností, které odpovídají dané nulové hypotéze.*“ (Chráska, 2007, s. 71)

Vzorec pro výpočet testu dobré shody chí-kvadrát:

$$\chi^2 = \sum \frac{(P-O)^2}{O}$$

Aritmetický průměr. „*Pomocí aritmetického průměru odhadujeme střední hodnotu základního souboru, jejíž skutečná hodnota zpravidla není známá ... Výhodou aritmetického průměru je především to, že jeho matematické vyjádření je jednoduché a také, že je použitelný při odvozování dalších důležitých vztahů. Mezi výhody lze počítat i to, že jeho hodnota závisí na všech prvcích souboru dat.*“ (Chráska, 2007, s. 46-47)

Vzorec pro výpočet aritmetického průměru:

$$\bar{x} = \frac{1}{n} (x_1 + x_2 + \dots + x_n) = \frac{1}{n} \sum_{i=1}^n x_i$$

Medián je „prostřední hodnota z řady hodnot seřazených podle velikosti. Je to ta hodnota, která rozděluje soubor dat na dvě stejné části.“ (Chráska, 2007, s. 48)

Vzorec pro výpočet mediánu:

$$\text{Me}(X) = \text{Me}(X) = x_{(N+1)/2}$$

5.3 Předvýzkum

Součástí kvantitativní části práce byl předvýzkum, kdy byl využit menší soubor respondentek – v našem případě žen v pražském Azylovém domě Naděje ve Vršovicích. Bylo dotázáno 25 žen prostřednictvím krátkých dotazníků se třemi otázkami. Cílem tohoto předvýzkumu bylo ujistění se, jak dále při výzkumném šetření postupovat a zdali má smysl zamýšlený výzkum vůbec uskutečnit. Mimo jiné by se tímto předvýzkumem měl ušetřit čas, měly by se ujasnit nepřesnosti a mělo by se předejít komplikacím při dalším výzkumném šetření.

Tři otázky v rámci předvýzkumu:

- 1) Proč jste se dostala na ulici?
- 2) Jako žena na ulici jste spíše vše vzdala nebo se stále nevzdáváte?
- 3) Využíváte více ubytovací služby nebo lékařskou pomoc?

Předpoklady:

1. Předpoklad: *Ženy se ocitnou bez domova častěji z finančních než osobních důvodů.*
2. Předpoklad: *Ženy bez domova jsou spíše vytrvalé, než by rezignovaly.*
3. Předpoklad: *Ženy bez domova využívají více ubytovací služby než zdravotní pomoc.*

První otázka: Proč jste se dostala na ulici?

Možnosti odpovědi: z finančních důvodů; z osobních důvodů (partnerských rodinných apod.)

Příslušnost k předpokladu: Ženy se ocitnou bez domova častěji z finančních než osobních důvodů

Statistické zpracování výsledků:

Obrázek 2 Graf (předvýzkum) Příčiny sociální nouze žen

- Z finanční důvodů v 11 případech (44 %)
- Z osobních důvodů ve 15 případech (56 %)

ZÁVĚR:

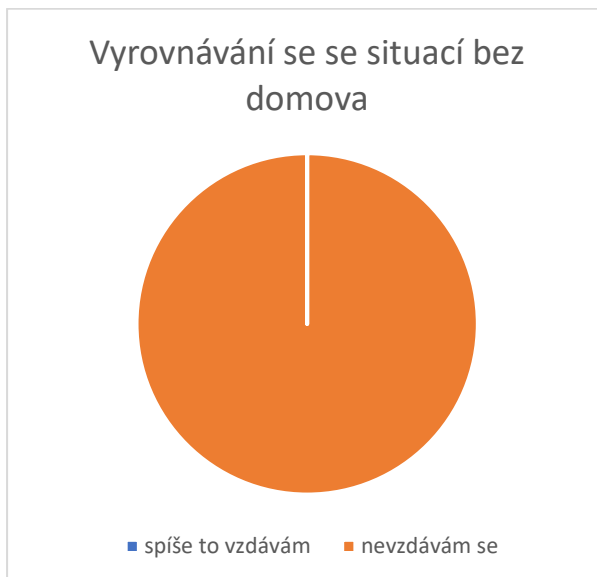
Na základě vyplněných dotazníků bylo zjištěno, že položený předpoklad se neshoduje s výpověďmi respondentek. Lze vyvodit závěr, že ženy bez domova se ocitají častěji v nouzi z osobní důvodů. Ne z finančních důvodů, jak bylo předpokládáno v prvním předpokladu.

Druhá otázka: Jako žena na ulici jste spíše vše vzdala nebo se stále nevzdáváte?

Možnosti odpovědi: spíše to vzdávám, nevzdávám se a věřím, že se má situace vyřeší

Příslušnost k předpokladu: Ženy bez domova jsou spíše vytrvalé, než by rezignovaly

Statistické zpracování výsledků:

Obrázek 3 Graf (předvýzkum) Vypořádání se s bezdomovectvím

- Spíše to vzdávám v 0 případech (0 %)
- Nevzdávám se ve 25 případech (100 %)

ZÁVĚR:

Došlo k zajímavému výsledku, kdy zodpověděly všechny respondentky shodně – tedy na 100 %. Zároveň byla potvrzena předložená hypotéza. Podle druhého předpokladu ženy v nouzi spíše nepřestávají věřit ve své síly, než by se vzdávaly a poddávaly své aktuální situaci.

Třetí otázka: Využíváte více ubytovací služby nebo lékařskou pomoc?

Možnosti odpovědi: ubytovací služby, lékařskou pomoc

Prislušnost k předpokladu: Ženy bez domova využívají více ubytovací služby než zdravotní pomoc

Statistické zpracování výsledků:

Obrázek 4 Graf (předvýzkum) Sociální služby

- Ubytovací služby ve 20 případech (80 %)
- Lékařskou pomoc v 5 případech (20 %)

ZÁVĚR: Na základě položené otázky při předvýzkumu byl potvrzen předpoklad, že ženy v nouzi více využívají ubytovací služby než lékařskou pomoc. Z toho může plynout poznatek, že tyto ženy častěji nemívají zásadnější zdravotní problémy. Spíše z toho vyplývá, že obvykle mají problémy s bydlením.

VYVOZENÍ ZÁVĚRU

Předvýzkum potvrdil, že výzkumná studie na téma ženy bez domova bude mít smysl. Bylo potvrzeno, že je efektivní zabývat se otázkami jako jsou příčiny bezdomovectví, jeho dopady a možnostmi pomoci pro tuto rizikovou sociální skupinu.

První předpoklad zabývající se důvody ženského bezdomovectví se nepotvrdil, tj. ženy se v nouzi ocitají častěji z osobních než z finančních důvodů. Zajímavým poznatkem zjištěným na základě předvýzkumu bylo, že ženy svoji nouzovou situaci na 100 % nevzdávají. Tím byl potvrzen druhý předpoklad. Třetí předpoklad byl ovšem stanoven správně. Ženy v nouzi opravdu častěji využívají ubytovací služby než lékařskou pomoc.

5.4 Kvantitativní část - dotazník

5.4.1 Základní a výběrový soubor

Základní výběrový soubor v našem výzkumu jsou ženy bez domova všeobecně.

Výběrovým souborem je 50 žen bez domova z Česka + 20 žen ze Slovenska z následujících míst (dohromady zahrnuje výběrový soubor 70 žen):

Azylový dům Naděje ve Vršovicích Praha

Armáda spásy Tusarova Praha

Armáda spásy Melounova Praha

Nový Prostor Praha

Homelike – Jako doma Praha

Slezská diakonie - Azylový dům v Bruntále v ulici Pěší

Útulek¹ pro bezdomovce DePaul na Ivánské cestě v Bratislavě

Azylový dům sv. Alžběty v Bratislavě

Ošetřovna sv. Alžběty v Bratislavě

5.4.2 Formulace statistických hypotéz, jejich operacionalizace a teoretická podpora jejich vzniku

NULOVÁ A ALTERNATIVNÍ HYPOTÉZA týkající se vzdělání žen bez domova

H₀: Četnosti žen bez domova, které mají nižší vzdělání jsou stejné.

H_A: Četnosti žen bez domova, které mají nižší vzdělání, jsou rozdílné.

→ operacionalizace

1. Definice

VZDĚLÁNÍ = soubor vědomostí a dovedností získaných v průběhu vzdělávání jedince

2. Rozložení a převod do roviny empiricky sledovatelných znaků

Vzdělání je určováno pomocí složek:

- Základní škola

¹ Útulek se na Slovensku nazývá zařízení pro bezdomovce a lidi v nouzi. Český ekvivalent by mohl být noclehárna či dlouhodobější příbytek pro lidi v nouzi. Nadále budeme mluvit o útulku v rámci Slovenska

- Střední odborné učiliště, vyučení
- Střední škola, maturita
- Vysoká škola

+ teoretická podpora vzniku hypotéz – v kapitole o možných příčinách ženského bezdomovectví kvalifikační práce jsou vyjmenovány v tabulce objektivní příčiny ženského bezdomovectví, tj. mimo jiné problémy se vzděláváním a odborností občanů. Zdrojem pro tuto hypotézu může být monografie:

HRADECKÝ, Ilja a HRADECKÁ, Vlastimila. *Bezdomovství - extrémní vyloučení*. Praha: Naděje, občanské sdružení, 1996. 107 s. ISBN 80-902292-0-4.

NULOVÁ A ALTERNATIVNÍ HYPOTÉZA týkající se důvodu ženského bezdomovectví

H0: Počty žen bez domova z materiálních příčin jsou stejně velké jako počty žen bez domova z osobních příčin

HA: Počty žen bez domova z materiálních příčin jsou větší než počty žen bez domova z osobních příčin

→ operacionalizace

1. Definice

PŘÍČINY ženského bezdomovectví = důvody, které vedly k sociální nouzi

2. Rozložení a převod do roviny empiricky sledovatelných znaků

Materiální příčiny ženského bezdomovectví jsou určovány pomocí složek:

- Materiální příčiny (ztráta bydlení, ztráta zaměstnání, finanční problémy)
- Osobní příčiny (špatné rodinné zázemí, osobní důvody a vztahy, závislosti, odchod z vězení)

+ teoretická podpora vzniku hypotéz – v kapitole o možných příčinách ženského bezdomovectví se rozebírají nejrůznější příčiny ženského bezdomovectví z různých hledisek. Zdroje pro tuto hypotézu mohou být následující dokumenty:

HRADECKÝ, Ilja a HRADECKÁ, Vlastimila. *Bezdomovství - extrémní vyloučení*. Praha: Naděje, občanské sdružení, 1996. 107 s. ISBN 80-902292-0-4.

KLIMENT, Pavel a DOČEKAL, Vít. *Pohled na bezdomovství v České republice*. 1. vydání. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2016. 122 stran. Monografie. ISBN 978-80-244-5007-0.

PRŮDKOVÁ, Táňa a NOVOTNÝ, Přemysl. *Bezdomovectví*. 1. vyd. Praha: Triton, 2008. 93 s. ISBN 978-80-7387-100-0.

ŠAFAŘÍKOVÁ, Marie. Lidé bez domova. *Sociologický časopis*, 1994, 30(3), s. 373-380. ISSN 0038-0288. Dostupné také z: <https://kramerius.lib.cas.cz/client/handle/uuid:1e05f665-5333-11e1-8339-001143e3f55c>.

ZAPLETALOVÁ, Kateřina. Příčiny bezdomovectví = Causes of homelessness. *Sociální práce*, 2006, 2006(1), s. 119-124. ISSN 1213-6204. Dostupné také z: <http://www.socialniprace.cz/soubory/2006-1-090221133624.pdf>.

NULOVÁ A ALTERNATIVNÍ HYPOTÉZA týkající se závislostí žen bez domova

H0: Četnosti žen, které požívají návykové látky, jsou stejné

HA: Četnosti žen, které požívají návykové látky, jsou rozdílné

→ operacionalizace

1. Definice

NÁVYKOVÉ LÁTKY = sloučeniny, které způsobují závislost

2. Rozložení a převod do roviny empiricky sledovatelných znaků

Návykové látky u žen v nouzi jsou určovány pomocí složek:

- Alkohol
- Cigarety
- Drogy

+ teoretická podpora vzniku hypotéz – v kapitole o specifikách ženského bezdomovectví v podkapitolce o užívání návykových látek této kvalifikační práce se analyzují různé problémy užívání návykových látek u žen bez domova, příčiny, pomoc a podpora těmto ženám apod. Zdroje pro tuto hypotézu mohou být následující dokumenty:

DE ESPÍNDOLA, Marília Ignácio, André BEDENDO, Eroy Aparecida DA SILVA a Ana Regina NOTO. Interpersonal relationships and drug use over time among homeless people: a qualitative study. *BMC Public Health* [online]. 2020, 20(1) [cit. 2021-02-06]. ISSN 14712458. Dostupné z: doi:10.1186/s12889-020-09880-2

MATOUŠEK, Oldřich, ed., KODYMOVÁ, Pavla, ed. a KOLÁČKOVÁ, Jana, ed. *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2010. 351 s. ISBN 978-80-7367-818-0.

SLESNICK, N., M. GLASSMAN, H. KATAFIASZ a J.C. COLLINS. Experiences associated with intervening with homeless, substance-abusing mothers: The importance of success. *Social Work (United States)* [online]. 2012, 57(4), 343 - 352 [cit. 2021-02-06]. ISSN 00378046. Dostupné z: doi:10.1093/sw/sws025

NULOVÁ A ALTERNATIVNÍ HYPOTÉZA týkající se způsobu bydlení žen v nouzi

HYPOTÉZA H0: Frekvence bydlení stálého a nestálého u žen bez domova je stejně velká.

HYPOTÉZA HA: Frekvence bydlení stálého a nestálého u žen bez domova je rozdílná.

→ operacionalizace

1. Definice

ZPŮSOB BYDLENÍ žen v sociální nouzi = forma živobytí bez domova

2. Rozložení a převod do roviny empiricky sledovatelných znaků

Způsob bydlení žen v sociální tísní je určován pomocí složek:

- Stálé bydlení
- Nestálé bydlení

+ teoretická podpora vzniku hypotéz – v kapitole o specifikách ženského bezdomovectví v podkapitole o bydlení žen-bezdomovkyň této kvalifikační práce se analyzuje problematika bydlení u žen bez domova. Zdroje pro tuto hypotézu mohou být následující dokumenty:

HETMÁNKOVÁ, Rad. Ženy bez domova: identita, strategie a bezpečný prostor. *Gender, rovné příležitosti, výzkum*, 2014, 15(1), s. 81-84. ISSN 1213-0028. Dostupné také z: <https://www.genderonline.cz/cs/issue/36-rocnik-15-cislo-1-2014/403>.

MAREK, Jakub, STRNAD, Aleš a HOTOVCOVÁ, Lucie. *Bezdomovectví: v kontextu ambulantních sociálních služeb*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2012. 175 s. ISBN 978-80-262-0090-1.

PRŮDKOVÁ, Táňa a NOVOTNÝ, Přemysl. *Bezdomovectví*. 1. vyd. Praha: Triton, 2008. 93 s. ISBN 978-80-7387-100-0.

NULOVÁ A ALTERNATIVNÍ HYPOTÉZA týkající se vyhledávání pomoci a ochrany mužů ženami v nouzi

HYPOTÉZA H0: Počty žen bez domova, které vyhledávají pomoc mužů jsou stejné.

HYPOTÉZA HA: Počty žen, které vyhledávají pomoc mužů jsou rozdílné.

→ operacionalizace

Definice

POMOC MUŽŮ = možnost ochrany či podpory, kterou mohou muži poskytnout ženám v nouzi

1. Rozložení a převod do roviny empiricky sledovatelných znaků

Vyhledávání pomoci a ochrany mužů ženami bez domova je určováno pomocí složek:

- Vyhledávání pomoci
- Pomoc mužů
- Ochrana mužů

+ teoretická podpora vzniku hypotéz – v kapitole této rigorózní práce o definicích pojmu bezdomovectví je zmínka o problematice vztahu mezi ženami a muži bez domova. K zamyšlení může také sloužit tabulka v kapitole o příčinách bezdomovectví, kde se porovnají příčiny ženského a mužského bezdomovectví. V podkapitole o psychických zvláštностech u žen v sociální tísní je zajímavé porovnání psychologických charakteristik mezi ženami a muži. Zdrojem pro tuto hypotézu mohou být následující monografie:

HRADECKÝ, Ilja a HRADECKÁ, Vlastimila. *Bezdomovství - extrémní vyloučení*. Praha: Naděje, občanské sdružení, 1996. 107 s. ISBN 80-902292-0-4.

MAREK, Jakub, STRNAD, Aleš a HOTOVCOVÁ, Lucie. *Bezdomovectví: v kontextu ambulantních sociálních služeb*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2012. 175 s. ISBN 978-80-262-0090-1.

5.4.3 Vyhodnocení položek v dotazníku a statistické testování hypotéz

Znění 1. položky v dotazníku pro ženy bez domova

Jaké jste státní příslušnosti?

- a) Česko
- b) Slovensko

→ *Interpretace výsledků třídění prvního stupně*

Z hlediska třídění prvního stupně ohledně 1. položky v dotazníku byla získána tato tabulka a data byla následně prezentována graficky.

Tabulka 14 Tabulka četností žen bez domova v Česku a na Slovensku

Četnost žen bez domova v Česku a na Slovensku	Absolutní četnost	Relativní četnost %
Česko	50	71,4
Slovensko	20	28,6
	$\Sigma 70$	$\Sigma 100,0$

Obrázek 5 Četnost žen bez domova v Česku a na Slovensku

Shrnutí položky č. 1

Dotazníkového šetření se účastnilo 70 žen, z toho **50 žen z Česka (71,4%)** a **20 žen ze Slovenska (28,6%)**.

Znění 2. položky v dotazníku pro ženy bez domova

Kolik je vám let?

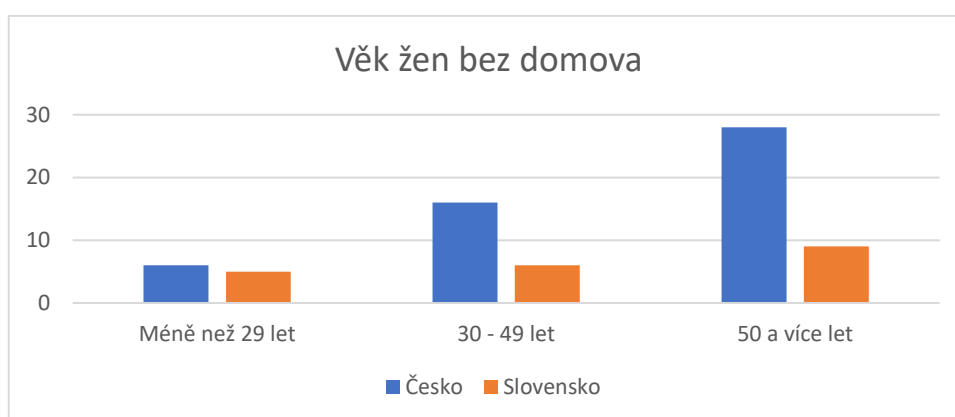
- a) Méně než 30 let
- b) 30 – 50 let
- c) Více než 50 let

→ Interpretace výsledků třídění prvního stupně

Z hlediska třídění prvního stupně ohledně 2. položky v dotazníku byla získána tato tabulka a data byla následně prezentována graficky.

Tabulka 15 Tabulka četností - věk žen bez domova

Věk žen bez domova	Absolutní četnost (Česko)	Absolutní četnost (Slovensko)	Absolutní četnost (Česko & Slovensko)	Relativní četnost % (Česko & Slovensko)
Méně než 30 let	6	5	11	15,7
30 – 50 let	16	6	22	31,4
Více než 50 let	28	9	37	52,9
	$\Sigma 50$	$\Sigma 20$	$\Sigma 70$	$\Sigma 100,0$

Obrázek 6 Věk žen bez domova

Shrnutí položky č. 2

Dotazníkového šetření se účastnilo 70 respondentek z Česka a Slovenska ve věku od 18 let výše v následujících věkových skupinách:

Žen ve věku méně než 29 let bylo 15,7%.

Žen ve věku 30 – 49 let bylo 31,4%.

Žen ve věku 50 a více let bylo 52,9%

Česko: ve věku méně než 29 let s podílem **6 osob**, 30 – 49 let s podílem **16 osob**, 50 a více let s podílem **28 osob**.

Slovensko: ve věku méně než 29 let s podílem **5 osob**, 30 - 49 let s podílem **6 osob**, 50 a více let s podílem **9 osob**.

Je patrné, že v Česku i na Slovensku převažuje vyšší věk u žen bez domova. Méně pak v obou zemích žen bez domova ve středním věku. Ženy do 29 let věku se na ulici vyskytují méně často.

Znění 3. položky v dotazníku pro ženy bez domova

Jaké je vaše vzdělání?

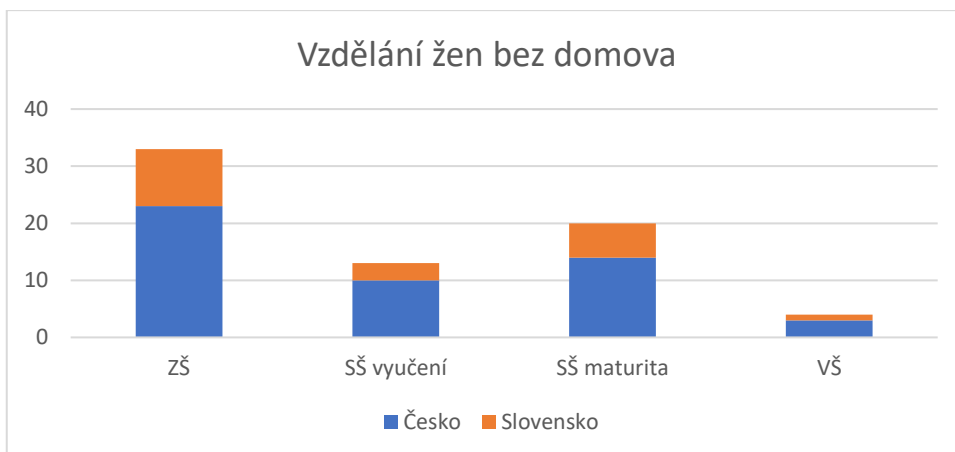
- a) Základní
- b) Středoškolské s výučním listem
- c) Středoškolské s maturitou
- d) Vysokoškolské

→ *Interpretace výsledků třídění prvního stupně*

Z hlediska třídění prvního stupně ohledně 3. položky v dotazníku byla získána tato tabulka a data byla následně prezentována graficky.

Tabulka 16 Tabulka četností - vzdělání žen bez domova

Vzdělání žen bez domova	Absolutní četnost (Česko)	Absolutní četnost (Slovensko)	Absolutní četnost (Česko&Slovensko)	Relativní četnost % (Česko&Slovensko)
Základní	23	10	33	47,1
SŠ Výuční list	10	3	13	18,6
SŠ Maturita	14	6	20	28,6
Vysokoškolské	3	1	4	5,7
	$\Sigma 50$	$\Sigma 20$	$\Sigma 70$	$\Sigma 100$

Obrázek 7 Vzdělání žen bez domova

Shrnutí položky č. 3

Dotazníkového šetření se účastnilo 70 respondentek z Česka a Slovenska s následujícím nejvyšším dosaženým vzděláním:

Žen se Základní školou bylo 47,1%

Žen se Středním odborným učilištěm s vyučením bylo 18,6%

Žen se Střední školou s maturitou bylo 28,6%

Žen s Vysokou školou bylo 5,7%

Česko: Základní škola s podílem **23 osob**; Střední odborné učiliště s výučním listem s podílem **10 osob**; Střední škola s maturitou s podílem **14 osob**; Vysoká škola s podílem **3 osoby**

Slovensko: Základní škola s podílem **10 osob**; Střední odborné učiliště s podílem **3 osoby**; Střední škola s maturitou s podílem **6 osob**; Vysoká škola s podílem **1 osoba**

Vzdělání u žen bez domova je v obou zemích často pouze základní. Oproti tomu v průměru ženy na Slovensku častěji mívají maturitu než ženy v Česku. V Česku převažují ženy se základním vzděláním. Kromě toho se objevuje v obou zemích poměrně často u těchto žen výuční list. Vysokoškolské vzdělání v obou zemích má velmi malé procento žen.

Testování hypotéz H0 a HA č. 1 prostřednictvím testu dobré shody chí-kvadrát

H0: Četnosti žen bez domova, které mají nižší vzdělání jsou stejné.

HA: Četnosti žen bez domova, které mají nižší vzdělání, jsou rozdílné.

Tabulka 17 Chí-kvadrát: Vzdělání žen bez domova

Vzdělání žen bez domova	P	O	P-O	$(P - O)^2$	$\frac{(P - O)^2}{O}$
Základní	33	35	-2	4	0,114
SŠ výuční list	13	12	1	1	0,833
SŠ maturita	20	17	3	9	0,529
Vysokoškolské	4	6	-2	4	0,666
	$\Sigma 70$	$\Sigma 70$			$\Sigma 2,142$

Vypočítaná hodnota testového kritéria chí-kvadrát je $\chi^2 = 2,142$

Tabulka četností má v tomto případě 3 stupeň volnosti. Kritická hodnota testového kritéria pro hladinu významnosti 0,05 je $\chi_{0,05}^2(3) = 7,815$ (ve statistických tabulkách jsme zjistili tuto kritickou hodnotu chí-kvadrát pro hladinu významnosti 0,05 a 3 stupně volnosti)

Z výpočtu je zřejmé, že vypočítaná hodnota testového kritéria je menší než hodnota kritická, a proto nelze odmítnout nulovou hypotézu. → Nebylo prokázáno, že by vzdělání žen bez domova bylo v mnoha případech vyšší. Spíše se dá usuzovat, že vzdělání bylo často jenom základní.

Znění 4. položky v dotazníku pro ženy bez domova

Proč jste se ocitla bez domova?

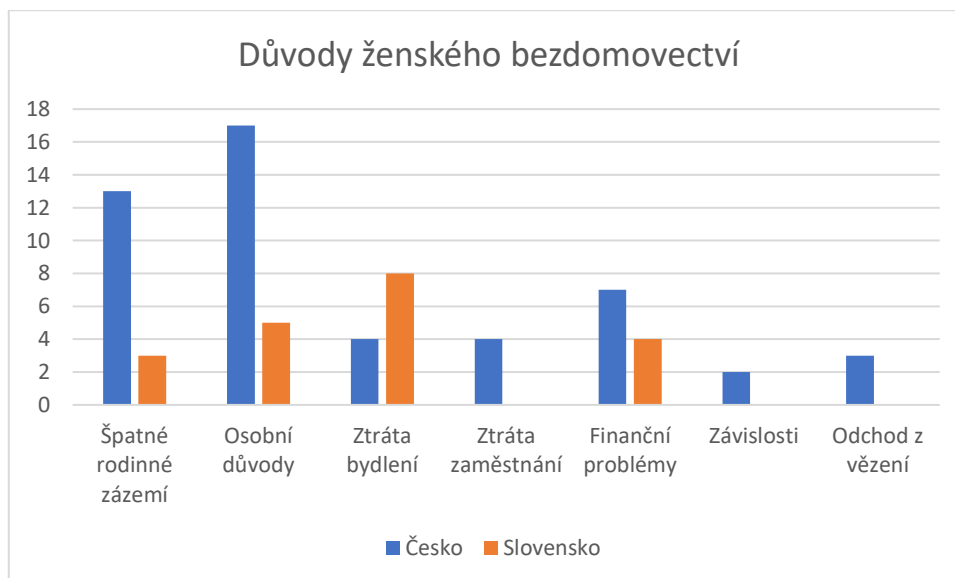
- a) Špatné rodinné zázemí
- b) Osobní důvody a vztahy
- c) Ztráta bydlení
- d) Ztráta zaměstnání
- e) Finanční problémy
- f) Závislost na alkoholu a jiné závislosti
- g) Odchod z vězení

→ Interpretace výsledků třídění prvního stupně

Z hlediska třídění prvního stupně ohledně 4. položky v dotazníku byla získána tato tabulka a data byla následně prezentována graficky.

Tabulka 18 Tabulka četností - důvody ženského bezdomovectví

Důvody ženského bezdomovectví	Absolutní četnost (Česko)	Absolutní četnost (Slovensko)	Absolutní četnost (Česko&Slovensko)	Relativní četnost % (Česko&Slovensko)
Špatné rodinné zázemí	13	3	16	22,9
Osobní důvody	17	5	22	31,4
Ztráta bydlení	4	8	12	17,1
Ztráta zaměstnání	4	0	4	5,7
Finanční problémy	7	4	11	15,7
Závislosti	2	0	2	2,9
Odchod z vězení	3	0	3	4,3
	Σ50	Σ20	Σ70	Σ100

Obrázek 8 Důvody ženského bezdomovectví

Shrnutí položky č. 4

Dotazníkového šetření se zúčastnilo 70 respondentek z Česka a Slovenska, které uvedly u této otázky následující možnosti důvodu svého bezdomovectví:

Špatné rodinné zázemí 22,9% žen

Osobní důvody 31,4% žen

Ztráta bydlení 17,1% žen

Ztráta zaměstnání 5,7% žen

Finanční problémy 15,7% žen

Závislosti 2,9% žen

Odchod z vězení 4,3% žen

Česko: Špatné rodinné zázemí s podílem **13 osob**; Osobní důvody s podílem **17 osob**; Ztráta bydlení s podílem **4 osoby**; Ztráta zaměstnání s podílem **4 osoby**; Finanční problémy s podílem **7 osob**; Závislosti s podílem **2 osoby**; Odchod z vězení s podílem **3 osoby**

Slovensko: Špatné rodinné zázemí s podílem **3 osoby**; Osobní důvody s podílem **5 osob**; Ztráta bydlení s podílem **8 osob**; Ztráta zaměstnání s podílem **0 osob**; Finanční problémy s podílem **4 osoby**; Závislosti s podílem **0 osob**; Odchod z vězení s podílem **0 osob**

V obou zemích převažují osobní důvody ženského bezdomovectví jako jsou špatné rodinné a partnerské vztahy apod. Na druhé straně, co se týče materiálních příčin, na Slovensku se vyskytuje více žen, které tvrdí, že se ocitly bez domova kvůli ztrátě bydlení. Finanční problémy mají dle výzkumu ženy v obou zemích v podstatě totožné. Na Slovensku podle vyplněných dotazníků chybí u slovenských žen příčiny jako ztráta zaměstnání, závislosti či odchod z vězení.

Testování hypotéz H₀ a H_A č. 2 prostřednictvím testu dobré shody chí-kvadrát

H₀: Počty žen bez domova z materiálních příčin jsou stejně velké jako počty žen bez domova z osobních příčin

H_A: Počty žen bez domova z materiálních příčin jsou větší než počty žen bez domova z osobních příčin

Nejprve si zjednodušíme oblast příčin ženského bezdomovectví na materiální a osobní příčiny v následující tabulce.

Tabulka 19 Materiální a osobní příčiny

Materiální příčiny	- Ztráta bydlení	12
	- Ztráta zaměstnání	4
	- Finanční problémy	11
		$\Sigma 27$
Osobní příčiny	- Špatné rodinné zázemí	16
	- Osobní důvody a vztahy	22
	- Závislosti	2
	- Odchod z vězení	3
		$\Sigma 43$

Tabulka 20 Chi-kvadrát: důvody bezdomovectví

Důvody bezdomovectví	P	O	P-O	$(P - O)^2$	$\frac{(P - O)^2}{O}$
Materiální příčiny	27	49	-22	484	9,877
Osobní příčiny	43	21	22	484	23,047
	$\Sigma 70$	$\Sigma 70$			$\Sigma 32,924$

Vypočítaná hodnota testového kritéria chí-kvadrát je $\chi^2 = 32,924$

Tabulka četností má v tomto případě 1 stupeň volnosti. Kritická hodnota testového kritéria pro hladinu významnosti 0,05 je $\chi_{0,05}^2(1) = 3,841$.

Je zřejmé, že vypočítaná hodnota testového kritéria je větší než hodnota kritická, a proto musíme odmítnout nulovou hypotézu a přijmout hypotézu alternativní \rightarrow Častější příčiny ženského testování podle testování budou materiální příčiny.

Znění 5. položky v dotazníku pro ženy bez domova

Jaké to bylo před životem bez domova?

- 1) Velice příjemné
- 2) Příjemné

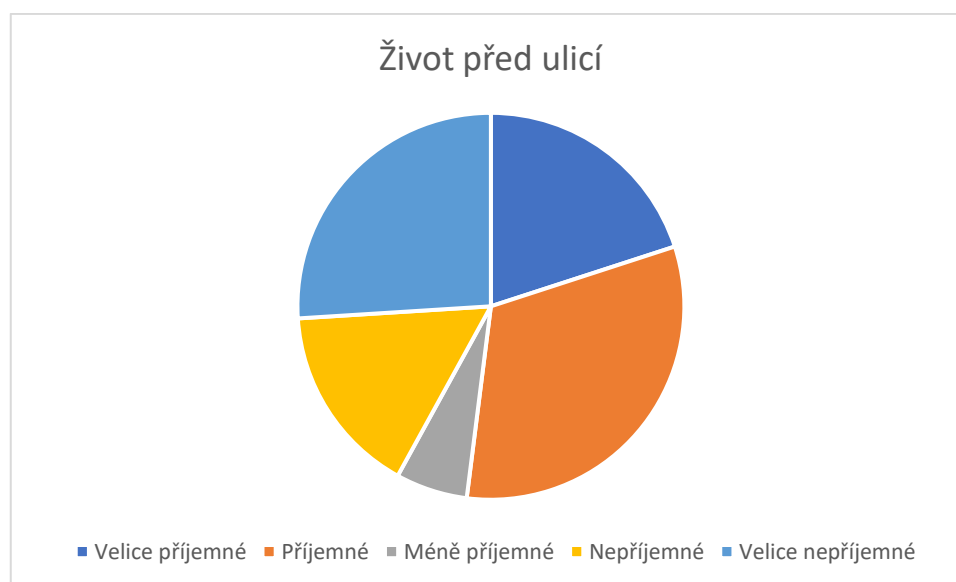
- 3) Méně příjemné
- 4) Nepříjemné
- 5) Velice nepříjemné

→ Interpretace výsledků třídění prvního stupně

Z hlediska třídění prvního stupně ohledně 5. položky v dotazníku byla získána tato tabulka a data byla následně prezentována graficky.

Tabulka 21 Tabulka četností - život před bezdomovectvím

Život žen před bezdomovectvím	Absolutní četnost (Česko)	Absolutní četnost (Slovensko)	Absolutní četnost (Česko&Slovensko)	Relativní četnost % (Česko&Slovensko)
Velice příjemné	10	6	16	22,9
Příjemné	16	6	22	31,4
Méně příjemné	3	0	3	4,3
Nepříjemné	8	7	15	21,4
Velice nepříjemné	13	1	14	20
	$\Sigma 50$	$\Sigma 20$	$\Sigma 70$	$\Sigma 100$

Obrázek 9 Život žen před bezdomovectvím

Shrnutí položky č. 5

Dotazníkového šetření se účastnilo 70 respondentek, které uvedly u této otázky následující možnosti:

Před životem bez domova to bylo:

Velice příjemné u 22,9% žen

Příjemné u 31,4% žen

Méně příjemné u 4,3% žen

Nepříjemné u 21,4% žen

Velice příjemné u 20% žen

Česko: Velice příjemné v **10 případech**; Příjemné v **16 případech**; Méně příjemné ve **3 případech**; Nepříjemné v **8 případech**; Velice nepříjemné ve **13 případech**.

Slovensko: Velice příjemné v **6 případech**; Příjemné v **6 případech**; Méně příjemné v **0 případech**; Nepříjemné v **7 případech**; Velice nepříjemné v **1 případě**.

Zajímavým faktem je skutečnost, že skoro stejný počet žen v obou zemích uvedlo, že jejich život před bezdomovectvím byl nepříjemný. Jelikož ale bylo v Česku dotazováno více žen, nelze s určitostí tvrdit, že české ženy měly předešlý život jenom nepříjemný. Na druhé straně ženy na Slovensku uvedly, že jejich život před bezdomovectvím byl buď velice příjemný nebo velice příjemný ve 12 případech. Z toho lze usoudit, že u slovenských žen byl minulý život v podstatě příjemný. Ženy v Česku uváděly, že jejich předešlý život byl velice příjemný nebo příjemný ve 26 případech. Oproti tomu 21 žen v Česku uvedlo, že jejich život byl buď nepříjemný nebo velice nepříjemný. Proto lze usuzovat, že předešlý život českých žen byl také celkem příjemný.

Zajímavé poznatky při výpočtu aritmetického průměru a mediánu

ARITMETICKÝ PRŮMĚR – život před ulicí

Výpočet:

$$x = \frac{16+22+3+15+14}{5} = \frac{70}{5} = 14$$

MEDIÁN - Život před ulicí

Při měření byly získány následující hodnoty: 16 22 3 15 14

Pro tyto hodnoty se určí medián.

Hodnoty nejdříve seřadíme podle velikosti: 3 14 15 16 22

Celá řada hodnot má 5 prvků, prostředním prvkem je prvek třetí, tj. číslo 15.

→ Medián proto bude 15

Tabulka 22 Život před ulicí - aritmetický průměr, medián

Aritmetický průměr	14
Medián	15

Úvahy nad aritmetickým průměrem a mediánem a jejich význam pro život bezdomovkyň před bezdomovectvím

Jelikož se jedná o průměrové hodnoty, z tabulky četností lze usuzovat, že průměrně byl život žen před bezdomovectvím nepříjemný. Podle mediánu, který byl 14, život před bezdomovectvím spíše inklinoval k závěru, že byl velice nepříjemný.

Znění 6. položky v dotazníku pro ženy bez domova

Požíváte návykové látky? Jaké?

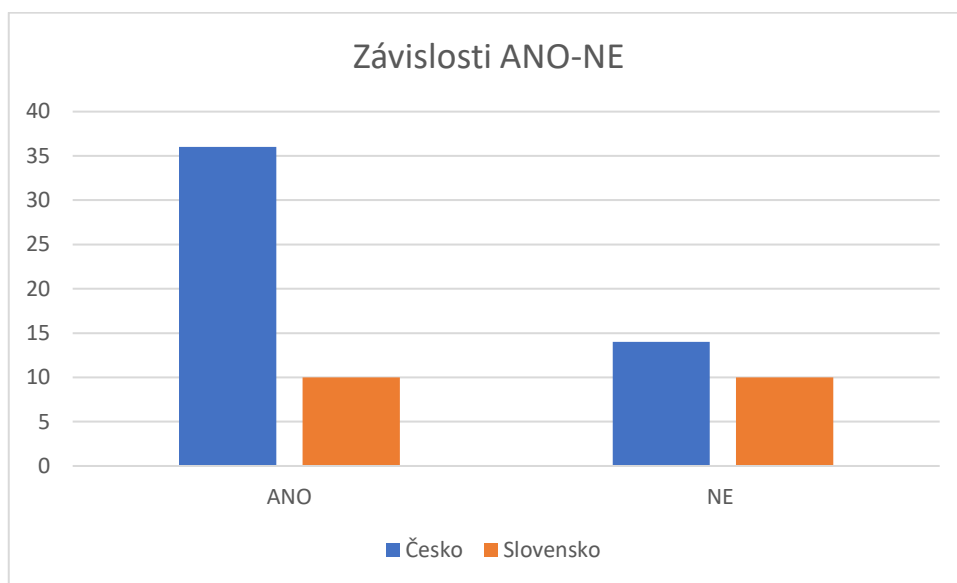
- 1) Alkohol
- 2) Drogy
- 3) Cigarety

→ *Interpretace výsledků třídění prvního stupně*

Z hlediska třídění prvního stupně ohledně 6. položky v dotazníku byla získána tato tabulka a data byla následně prezentována graficky.

Tabulka 23 Tabulka četností - závislosti

Závislosti ANO-NE	Absolutní četnost (Česko)	Absolutní četnost (Slovensko)	Absolutní četnost (Česko&Slovensko)	Relativní četnost % (Česko&Slovensko)
ANO	36	10	46	65,7
NE	14	10	24	34,3
	$\Sigma 50$	$\Sigma 20$	$\Sigma 70$	$\Sigma 100$

Obrázek 10 Závislosti ANO-NE

Tabulka 24 Tabulka četností - druhy závislostí

Druh závislosti	Absolutní četnost (Česko)	Absolutní četnost (Slovensko)
Alkohol	10	3
Cigarety	30	9
Drogy	6	2
	$\Sigma 46$	$\Sigma 14$

$\Sigma 70$

Shrnutí položky č. 6

Dotazníkového šetření se účastnilo 70 respondentek, které uvedly u této otázky následující možnosti:

Ženy, které požívají návykové látky v 65,7%

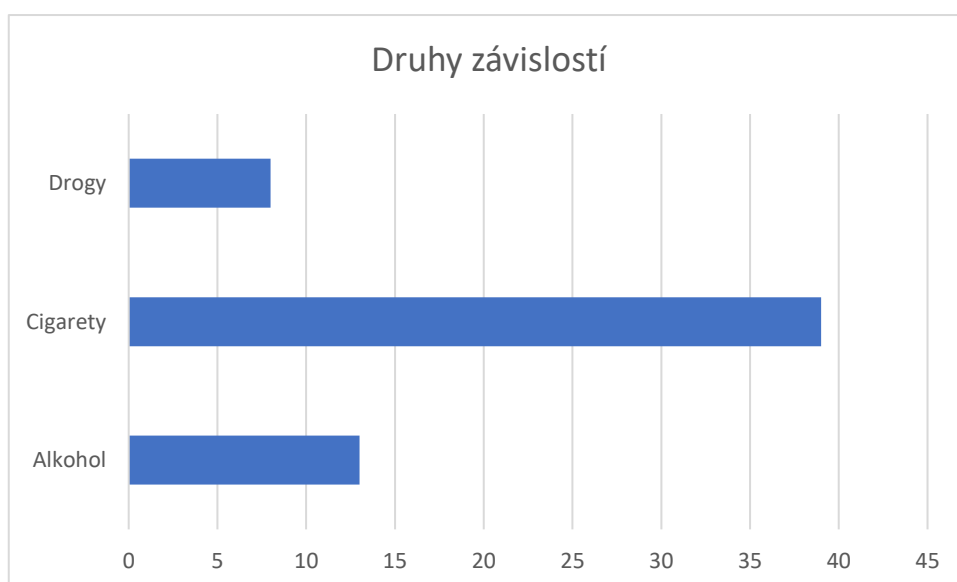
Ženy, které nepožívají návykové látky ve 34,3%

Česko: u první otázky Ano ve **36 případech** a Ne ve **14 případech**; alkohol v **10 případech**, drogy v **6 případech**, cigarety ve **30 případech**.

Slovensko: u první otázky Ano v **10 případech** a Ne v **10 případech**; alkohol ve **3 případech**, drogy ve **2 případech**, cigarety v **9 případech**.

Z výsledků dotazníku je patrné, že české ženy bez domova se propadají do závislostí častěji. Na Slovensku je poměr žen se závislostmi a bez závislostí stejný. V obou zemích převažují cigarety. Alkohol a drogy přiznalo v obou zemích podstatně menší počet žen.

Co převažuje? Alkohol, cigarety nebo drogy? Odpověď na tuto otázku je zodpovězena v následujícím grafu.

Obrázek 11 Druhy závislostí

Testování hypotéz H0 a HA č. 3 prostřednictvím testu dobré shody chí-kvadrát

H0: Četnosti žen, které požívají návykové látky, jsou stejné

HA: Četnosti žen, které požívají návykové látky, jsou rozdílné

Tabulka 25 Chí-kvadrát: Závislosti

Závislosti ANO-NE	P	O	P-O	$(P - O)^2$	$\frac{(P - O)^2}{O}$
Ano	46	44	2	4	0,09
Ne	24	26	-2	4	0,153
	$\Sigma 70$	$\Sigma 70$			$\Sigma 0,243$

Vypočítaná hodnota testového kritéria chí-kvadrát je $\chi^2 = 0,243$

Tabulka četností má v tomto případě 1 stupeň volnosti. Kritická hodnota testového kritéria pro hladinu významnosti 0,05 je $\chi_{0,05}^2(1) = 3,841$

Z výpočtu je zřejmé, že vypočítaná hodnota testového kritéria je menší než hodnota kritická, a proto nelze odmítnout nulovou hypotézu. →Podle testování lze usuzovat, že nejsou rozdílnosti v četnosti žen, které požívají návykové látky. Spíše lze na základě zjištěných dat vyvodit závěr, že ženy požívají návykové látky – ať už cigarety či alkohol a v menší míře drogy.

Znění 7. položky v dotazníku pro ženy bez domova

Jaké je vaše bydlení?

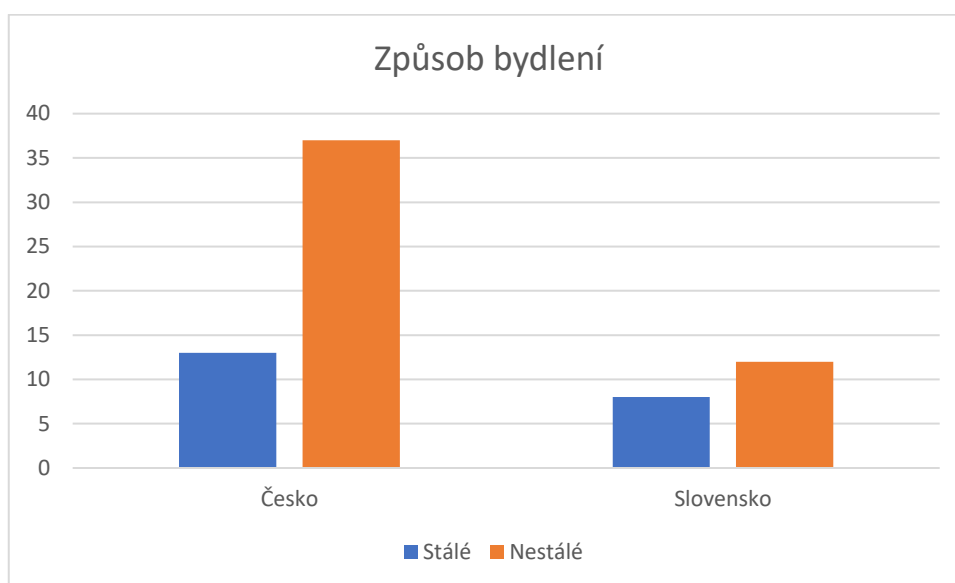
- 1) Stálé
- 2) Nestálé

→ Interpretace výsledků třídění prvního stupně

Z hlediska třídění prvního stupně ohledně 7. položky v dotazníku byla získána tato tabulka a data byla následně prezentována graficky.

Tabulka 26 Tabulka četností - způsob bydlení

Způsob bydlení	Absolutní četnost (Česko)	Absolutní četnost (Slovensko)	Absolutní četnost (Česko&Slovensko)	Relativní četnost % (Česko&Slovensko)
Stálé	13	8	21	30,0
Nestálé	37	12	49	70,0
	$\Sigma 50$	$\Sigma 20$	$\Sigma 70$	$\Sigma 100$

Obrázek 12 Způsob bydlení žen v sociální tísni

Shrnutí položky č. 7

Dotazníkového šetření se účastnilo 70 respondentek, které uvedly u této otázky následující možnosti:

Bydlení stálé u 30% žen

Bydlení nestálé u 70% žen

Česko: bydlení stálé v **13 případech**; bydlení nestálé v **37 případech**

Slovensko: bydlení stálé v **8 případech**; bydlení nestálé v **12 případech**

V obou zemích ženy bez domova častěji uvádějí způsob svého bydlení jako nestálé. Mezi oběma zeměmi se neobjevují markantnější rozdíly.

Testování hypotézy H0 a HA č. 4 prostřednictvím testu dobré shody chí-kvadrát

HYPOTÉZA H0: Frekvence bydlení stálého a nestálého u žen bez domova je stejně velká.

HYPOTÉZA HA: Frekvence bydlení stálého a nestálého u žen bez domova je rozdílná.

Tabulka 27 Chí-kvadrát: bydlení žen bez domova

Bydlení žen bez domova	P	O	P-O	$(P - O)^2$	$\frac{(P - O)^2}{O}$
Stálé bydlení	21	18	2	4	0,21
Nestálé bydlení	49	52	2	4	0,078
	$\Sigma 70$	$\Sigma 70$			$\Sigma 0,288$

Vypočítaná hodnota testového kritéria chí-kvadrát je $\chi^2 = 0,288$

Tabulka četností má v tomto případě 1 stupeň volnosti. Kritická hodnota testového kritéria pro hladinu významnosti 0,05 je $\chi_{0,05}^2(1) = 3,841$

Z výpočtu je zřejmé, že vypočítaná hodnota testového kritéria je menší než hodnota kritická, a proto nelze odmítnout nulovou hypotézu. → Podle testování lze usuzovat, že nejsou rozdílnosti ve frekvenci způsobu bydlení u žen bez domova.

Znění 8. položky v dotazníku pro ženy bez domova

Psychické faktory u žen bez domova

Tabulka 28 Psychické faktory u žen bez domova (četnosti stupňů od 1 do 5)

Rezignace		Deprese		Vůle	
Stupně 1-5	Četnost	Stupně 1-5	Četnost	Stupně 1-5	Četnost
1	9	1	9	1	16
2	9	2	14	2	21
3	13	3	13	3	8
4	11	4	11	4	10
5	28	5	23	5	15
Sebeovládání		Sebevědomí		Vytrvalost	

Stupně 1-5	Četnost	Stupně 1-5	Četnost	Stupně 1-5	Četnost
1	16	1	18	1	29
2	27	2	18	2	22
3	13	3	13	3	5
4	4	4	10	4	4
5	10	5	11	5	10

Tabulka 29 Psychické faktory u žen bez domova - aritmetický průměr a medián

	Aritmetický průměr	Medián
Rezignace	14	11
Deprese	14	13
Vůle	14	15
Sebeovládání	14	13
Sebevědomí	14	13
Vytrvalost	14	10

V tabulce zabývající se psychickými zvláštnostmi u žen bez domova byly uvedeny prvky jako: rezignace, deprese, vůle, sebeovládání, sebevědomí a vytrvalost. Zkoumané ženy měly hodnotit své psychické vlastnosti jako ve škole známkami 1–5, kdy:

1 = velmi mnoho

2 = mnoho

3 = méně

4 = zřídka

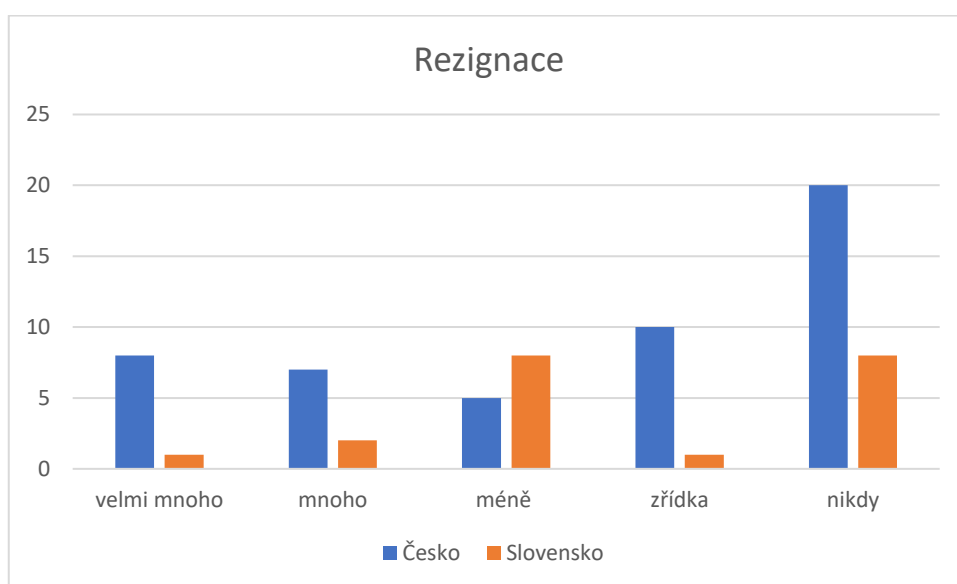
5 = nikdy

REZIGNACE → Interpretace výsledků

Na základě výsledků dat ohledně rezignace žen bez domova byla data na základě tabulky četností prezentována graficky.

Tabulka 30 Tabulka četností - rezignace

Rezignace	Absolutní četnost (Česko)	Absolutní četnost (Slovensko)	Absolutní četnost (Česko&Slovensko)	Relativní četnost % (Česko&Slovensko)
Velmi mnoho = 1	8	1	9	12,9
Mnoho = 2	7	2	9	12,9
Méně = 3	5	8	13	18,6
Zřídka = 4	10	1	11	15,7
Nikdy = 5	20	8	28	40,0
	$\Sigma 50$	$\Sigma 20$	$\Sigma 70$	$\Sigma 100$

Obrázek 13 Rezignace

Shrnutí položky týkající se rezignace

Dotazníkového šetření se zúčastnilo 70 respondentek z Česka a Slovenska, které uvedly u této otázky následující možnosti ohledně možné rezignace žen bez domova:

Rezignace – velmi mnoho u **9 žen**; mnoho u **9 žen**; méně u **13 žen**; zřídka u **11 žen**; nikdy u **28 žen**

Co se týče rezignace žen bez domova, v obou zemích velký počet žen uvádí, že nerezignují nikdy nebo rezignují zřídka. Menší počet žen potom je těch, které rezignují mnoho nebo velmi mnoho. V porovnání českých a slovenských žen je tu jeden zásadní rozdíl. Více slovenských žen uvádí, že rezignují spíše méně.

Zajímavé poznatky při výpočtu aritmetického průměru a mediánu

ARITMETICKÝ PRŮMĚR výpočet – rezignace

$$x = \frac{9+9+13+11+28}{5} = \frac{70}{5} = 14$$

MEDIÁN výpočet – rezignace

Při měření byly získány následující hodnoty: 9 9 13 11 28

Pro tyto hodnoty se určí medián.

Hodnoty nejdříve seřadíme podle velikosti: 9 9 11 13 28

Celá řada hodnot má 5 prvků, prostředním prvkem je prvek třetí, tj. číslo 11.

→ Medián proto bude 11

Tabulka 31 Rezignace - aritmetický průměr & medián

Aritmetický průměr	14
Medián	11

Úvahy nad aritmetickým průměrem a mediánem a jejich význam pro život bezdomovkyň před bezdomovectvím

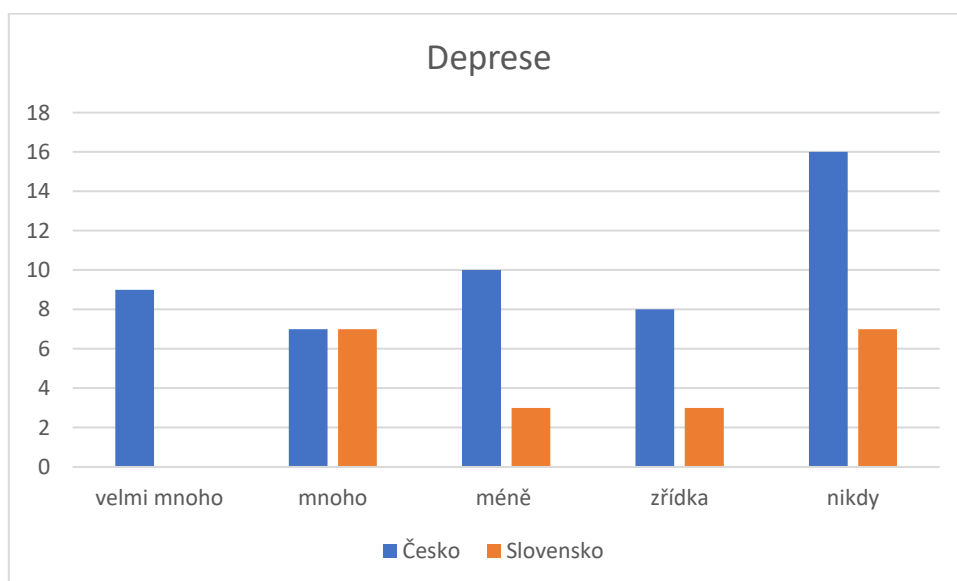
Jelikož se jedná o průměrové hodnoty, z tabulky četností lze usuzovat, že průměrně se rezignace u žen bez domova objevuje zřídka nebo méně. Podle mediánu, který byl 11 spíše dospíváme k závěru, že průměrně se rezignace u žen bez domova objevuje zřídka.

DEPRESE → Interpretace výsledků

Na základě výsledků dat ohledně deprese žen bez domova byla data prezentována graficky.

Tabulka 32 Tabulka četností - deprese

Deprese	Absolutní četnost (Česko)	Absolutní četnost (Slovensko)	Absolutní četnost (Česko&Slovensko)	Relativní četnost % (Česko&Slovensko)
Velmi mnoho = 1	9	0	9	12,9
Mnoho = 2	7	7	14	20,0
Méně = 3	10	3	13	18,6
Zřídka = 4	8	3	11	15,7
Nikdy = 5	16	7	23	32,9
	$\Sigma 50$	$\Sigma 20$	$\Sigma 70$	$\Sigma 100$

Obrázek 14 Deprese

Shrnutí položky týkající se deprese

Dotazníkového šetření se zúčastnilo 70 respondentek z Česka a Slovenska, které uvedly u této otázky následující možnosti ohledně možné deprese žen bez domova:

Deprese – velmi mnoho u **9 žen**; mnoho u **14 žen**; méně u **13 žen**; zřídka u **11 žen**; nikdy u **23 žen**

Zde jsou u obou zemí znatelné rozdílnosti. Ačkoliv v poměru stejný počet českých a slovenských žen uvádí, že nemají deprese nikdy, velký počet českých žen se vyjádřilo, že má deprese velmi mnoho. Je zajímavé, že stejný počet českých i slovenských žen tvrdí, že má deprese mnoho.

Zajímavé poznatky při výpočtu aritmetického průměru a mediánu

ARITMETICKÝ PRŮMĚR výpočet – deprese

$$x = \frac{9+14+13+11+23}{5} = \frac{70}{5} = 14$$

MEDIÁN výpočet – deprese

Při měření byly získány následující hodnoty: 9 14 13 11 23

Pro tyto hodnoty se určí medián.

Hodnoty nejdříve seřadíme podle velikosti: 9 11 13 14 23

Celá řada hodnot má 5 prvků, prostředním prvkem je prvek třetí, tj. číslo 13.

→ Medián proto bude 13

Tabulka 33 Deprese - aritmetický průměr & medián

Aritmetický průměr	14
Medián	13

Úvahy nad aritmetickým průměrem a mediánem a jejich význam pro život bezdomovkyň před bezdomovectvím

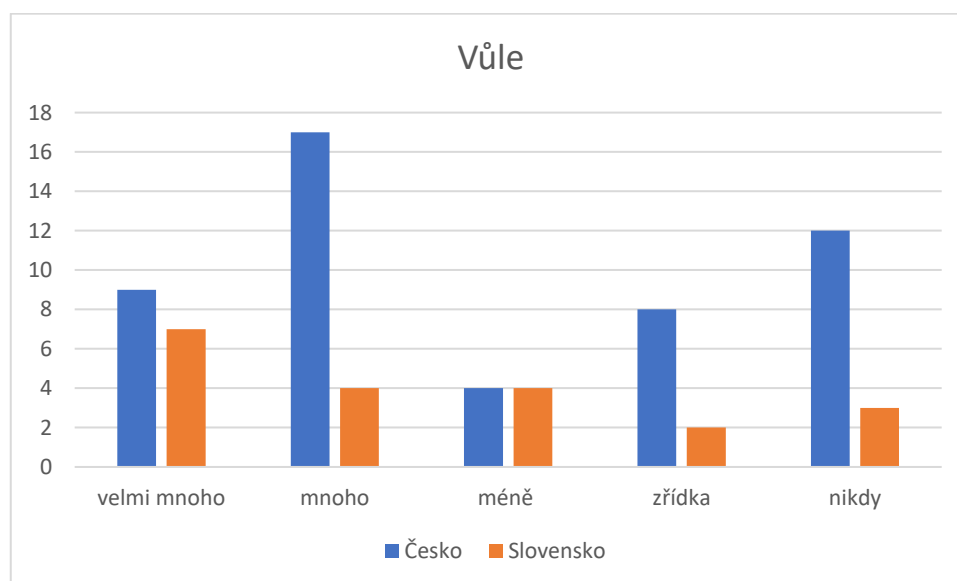
Jelikož se jedná o průměrové hodnoty, z tabulky četností lze usuzovat, že průměrně se deprese u žen bez domova objevuje mnoho nebo méně. Podle mediánu, který byl 13 a podle aritmetického průměru, který byl 14, dospíváme k závěru, že lze spíše počítat se skutečností, že se v průměru u žen bez domova mohou objevit deprese.

VŮLE → Interpretace výsledků

Na základě výsledků dat ohledně vůle žen bez domova byla data prezentována graficky.

Tabulka 34 Tabulka četností - vůle

Vůle	Absolutní četnost (Česko)	Absolutní četnost (Slovensko)	Absolutní četnost (Česko&Slovensko)	Relativní četnost % (Česko&Slovensko)
Velmi mnoho = 1	9	7	16	22,9
Mnoho = 2	17	4	21	30,0
Méně = 3	4	4	8	11,4
Zřídka = 4	8	2	10	14,3
Nikdy = 5	12	3	15	21,4
	$\Sigma 50$	$\Sigma 20$	$\Sigma 70$	$\Sigma 100$

Obrázek 15 Vůle

Shrnutí položky týkající se vůle

Dotazníkového šetření se zúčastnilo 70 respondentek z Česka a Slovenska, které uvedly u této otázky následující možnosti ohledně možné vůle žen bez domova:

Vůle – velmi mnoho u **16 žen**; mnoho u **21 žen**; méně u **8 žen**; zřídka u **10 žen**; nikdy u **15 žen**

Z grafu je vidět, že velký počet českých žen má silnou vůli. I slovenské ženy podle četností mají velkou vůli. Navzdory těmto zjištěním hodně českých žen vnímá, že nemá vůli nikdy. U slovenských žen nejsou zásadnější rozdíly v počtu žen, které mají silnou či slabší vůli.

Zajímavé poznatky při výpočtu aritmetického průměru a mediánu

ARITMETICKÝ PRŮMĚR výpočet – vůle

$$x = \frac{16+21+8+10+15}{5} = \frac{70}{5} = 14$$

MEDIÁN výpočet – vůle

Při měření byly získány následující hodnoty: 16 21 8 10 15

Pro tyto hodnoty se určí medián.

Hodnoty nejdříve seřadíme podle velikosti: 8 10 15 16 21

Celá řada hodnot má 5 prvků, prostředním prvkem je prvek třetí, tj. číslo 15.

→ Medián proto bude 15

Tabulka 35 Vůle - aritmetický průměr & medián

Aritmetický průměr	14
Medián	15

Úvahy nad aritmetickým průměrem a mediánem a jejich význam pro život bezdomovkyň před bezdomovectvím

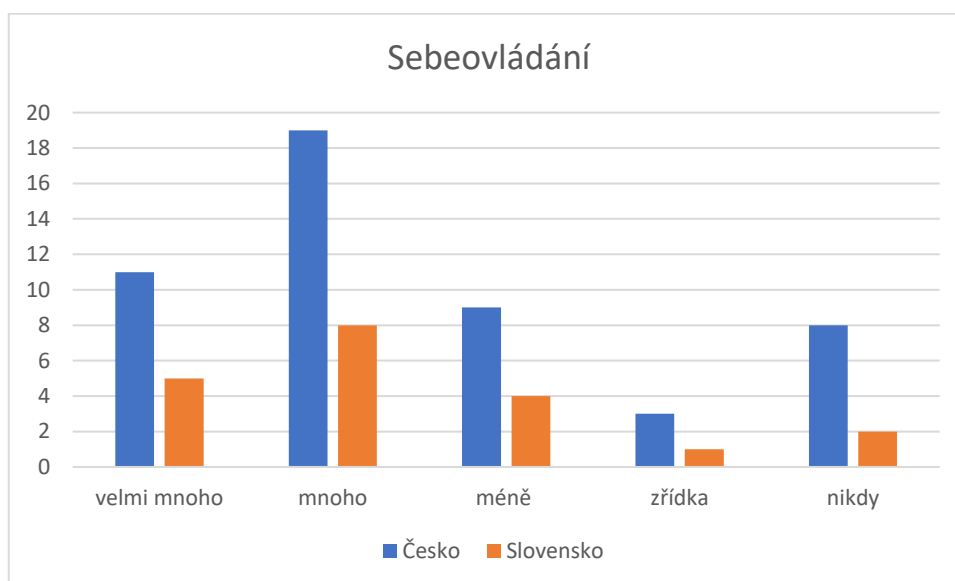
Jelikož se jedná o průměrové hodnoty, z tabulky četností lze usuzovat, že průměrně se vůle u žen bez domova neobjevuje nikdy. Podle mediánu, který byl 15 a podle aritmetického průměru, který byl 14, dospíváme k závěru, že lze spíše počítat se skutečností, že v průměru se u žen bez domova vůle neobjevuje.

SEBEVLÁDÁNÍ → Interpretace výsledků

Na základě výsledků dat ohledně sebevládní žen bez domova byla data prezentována graficky.

Tabulka 36 Tabulka četností - sebevládní

Sebevládní	Absolutní četnost (Česko)	Absolutní četnost (Slovensko)	Absolutní četnost (Česko&Slovensko)	Relativní četnost % (Česko&Slovensko)
Velmi mnoho = 1	11	5	16	22,9
Mnoho = 2	19	8	27	38,6
Méně = 3	9	4	13	18,6
Zřídka = 4	3	1	4	5,7
Nikdy = 5	8	2	10	14,3
	$\Sigma 50$	$\Sigma 20$	$\Sigma 70$	$\Sigma 100$

Obrázek 16 Sebevládní

Shrnutí položky týkající se sebevládní

Dotazníkového šetření se zúčastnilo 70 respondentek z Česka a Slovenska, které uvedly u této otázce následující možnosti ohledně možné sebevládní žen bez domova:

Sebeovládání – velmi mnoho u **16 žen**; mnoho u **27 žen**; méně u **13 žen**; zřídka u **4 žen**; nikdy u **10 žen**

Co se týče sebeovládání žen bez domova, nejsou v obou zemích významné rozdílnosti. Zde zbývá jen učinit závěr, že na Slovensku i v Česku mají ženy bez domova spíše větší sebeovládání.

Zajímavé poznatky při výpočtu aritmetického průměru a mediánu

ARITMETICKÝ PRŮMĚR výpočet – sebeovládání

$$x = \frac{16+27+13+4+10}{5} = \frac{70}{5} = 14$$

MEDIÁN výpočet – sebeovládání

Při měření byly získány následující hodnoty: 16 27 13 4 10

Pro tyto hodnoty se určí medián.

Hodnoty nejdříve seřadíme podle velikosti: 4 10 13 16 27

Celá řada hodnot má 5 prvků, prostředním prvkem je prvek třetí, tj. číslo 13.

→ Medián proto bude 13

Tabulka 37 Sebeovládání - aritmetický průměr & medián

Aritmetický průměr	14
Medián	13

Úvahy nad aritmetickým průměrem a mediánem a jejich význam pro život bezdomovkyň před bezdomovectvím

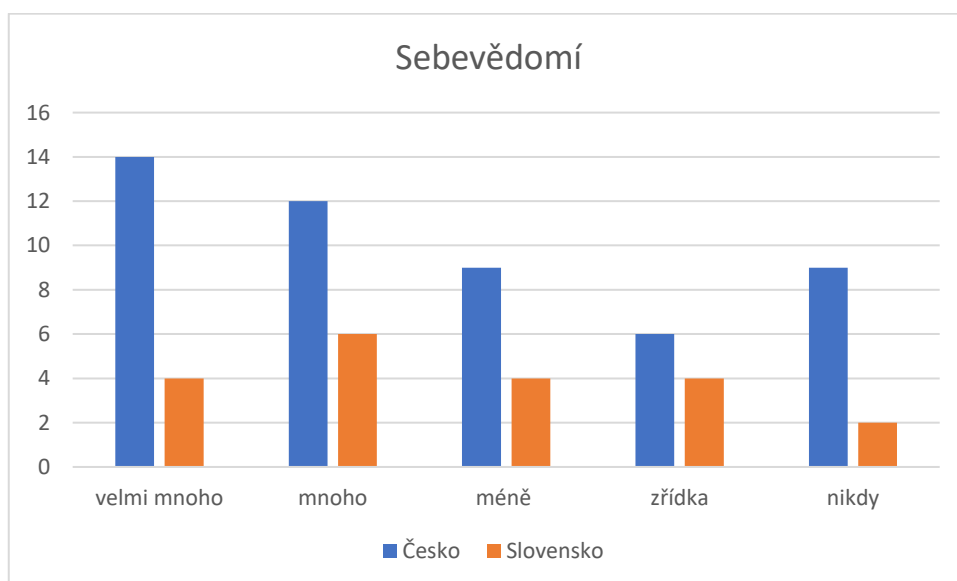
Jelikož se jedná o průměrové hodnoty, z tabulky četností lze usuzovat, že průměrně se sebeovládání u žen bez domova objevuje méně. Podle mediánu, který byl 13 a podle aritmetického průměru, který byl 14, dospíváme k závěru, že lze spíše počítat se skutečností, že v průměru se u žen bez domova sebeovládání objevuje méně.

SEBEVĚDOMÍ → Interpretace výsledků

Na základě výsledků dat ohledně sebevědomí žen bez domova byla data prezentována graficky.

Tabulka 38 Tabulka četností - sebevědomí

Sebevědomí	Absolutní četnost (Česko)	Absolutní četnost (Slovensko)	Absolutní četnost (Česko&Slovensko)	Relativní četnost % (Česko&Slovensko)
Velmi mnoho = 1	14	4	18	25,7
Mnoho = 2	12	6	18	25,7
Méně = 3	9	4	13	18,6
Zřídka = 4	6	4	10	14,3
Nikdy = 5	9	2	11	15,7
	$\Sigma 50$	$\Sigma 20$	$\Sigma 70$	$\Sigma 100$

Obrázek 17 Sebevědomí

Shrnutí položky týkající se sebevědomí

Dotazníkového šetření se zúčastnilo 70 respondentek z Česka a Slovenska, které uvedly u této otázky následující možnosti ohledně možné sebevědomí žen bez domova:

Sebevědomí – velmi mnoho u **18 žen**; mnoho u **18 žen**; méně u **13 žen**; zřídka u **10 žen**; nikdy u **11 žen**

Ohledně sebevědomí žen bez domova ženy vnímají své sebevědomí v obou zemích spíše kladně. Případné rozdílnosti mezi vyšším a nižším sebevědomím nejsou nikterak zásadní.

Zajímavé poznatky při výpočtu aritmetického průměru a mediánu

ARITMETICKÝ PRŮMĚR výpočet – sebevědomí

$$x = \frac{18+18+13+10+11}{5} = \frac{70}{5} = 14$$

MEDIÁN výpočet – sebevědomí

Při měření byly získány následující hodnoty: 18 18 13 10 11

Pro tyto hodnoty se určí medián.

Hodnoty nejdříve seřadíme podle velikosti: 10 11 13 18 18

Celá řada hodnot má 5 prvků, prostředním prvkem je prvek třetí, tj. číslo 13.

→ Medián proto bude 13

Tabulka 39 Sebevědomí - aritmetický průměr & medián

Aritmetický průměr	14
Medián	13

Úvahy nad aritmetickým průměrem a mediánem a jejich význam pro život bezdomovkyň před bezdomovectvím

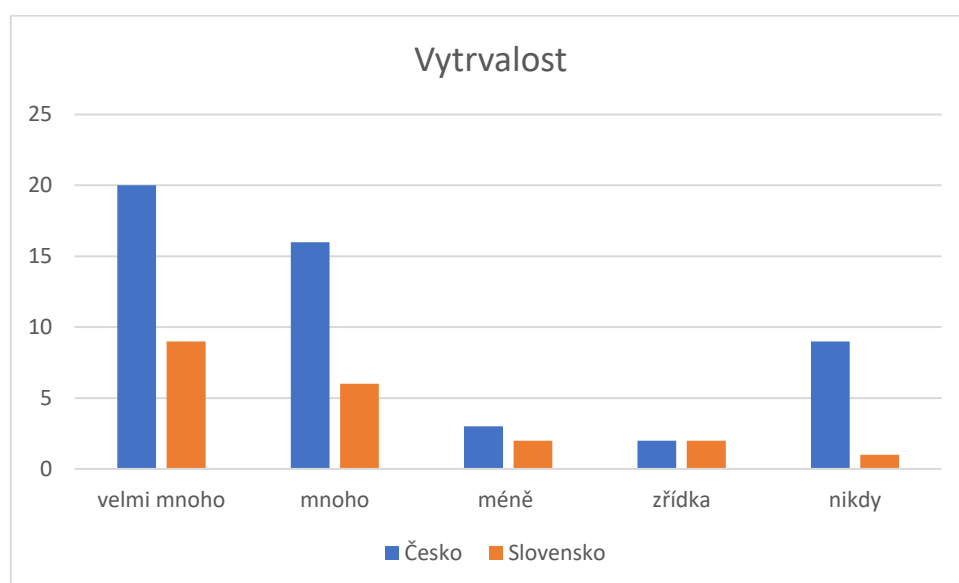
Jelikož se jedná o průměrové hodnoty, z tabulky četností lze usuzovat, že průměrně se sebevědomí u žen bez domova objevuje méně. Podle mediánu, který byl 13 a podle aritmetického průměru, který byl 14, dospíváme k závěru, že lze spíše počítat se skutečností, že v průměru se u žen bez domova sebevědomí objevuje méně.

VYTRVALOST → Interpretace výsledků

Na základě výsledků dat ohledně vytrvalost žen bez domova byla data prezentována graficky.

Tabulka 40 Tabulka četností - vytrvalost

Vytrvalost	Absolutní četnost (Česko)	Absolutní četnost (Slovensko)	Absolutní četnost (Česko&Slovensko)	Relativní četnost % (Česko&Slovensko)
Velmi mnoho = 1	20	9	29	41,4
Mnoho = 2	16	6	22	31,4
Méně = 3	3	2	5	7,1
Zřídka = 4	2	2	4	5,7
Nikdy = 5	9	1	10	14,3
	$\Sigma 50$	$\Sigma 20$	$\Sigma 70$	$\Sigma 100$

Obrázek 18 Vytrvalost

Shrnutí položky týkající se vytrvalosti

Dotazníkového šetření se zúčastnilo 70 respondentek z Česka a Slovenska, které uvedly u této otázky následující možnosti ohledně možné vytrvalost žen bez domova:

Vytrvalost – velmi mnoho u **29 žen**; mnoho u **22 žen**; méně u **5 žen**; zřídka u **4 žen**; nikdy u **10 žen**

Podle vyplněných dotazníků se cítí v obou zemích ženy bez domova spíše vytrvalé. Jenom v Česku uvedlo větší procento žen, že jejich vytrvalost je malé oproti slovenským ženám.

Zajímavé poznatky při výpočtu aritmetického průměru a mediánu

ARITMETICKÝ PRŮMĚR výpočet – vytrvalost

$$x = \frac{29+22+5+4+10}{5} = \frac{70}{5} = 14$$

MEDIÁN výpočet – vytrvalost

Při měření byly získány následující hodnoty: 29 22 5 4 10

Pro tyto hodnoty se určí medián.

Hodnoty nejdříve seřadíme podle velikosti: 4 5 10 22 29

Celá řada hodnot má 5 prvků, prostředním prvkem je prvek třetí, tj. číslo 10.

→ Medián proto bude 10

Tabulka 41 Vytrvalost - aritmetický průměr & medián

Aritmetický průměr	14
Medián	10

Úvahy nad aritmetickým průměrem a mediánem a jejich význam pro život bezdomovkyň před bezdomovectvím

Jelikož se jedná o průměrové hodnoty, z tabulky četností lze usuzovat, že průměrně se vytrvalost u žen bez domova neobjevuje nikdy. Podle mediánu, který byl 10 a podle aritmetického průměru, který byl 14, dospíváme k závěru, že lze spíše počítat se skutečností, že v průměru se u žen bez domova vytrvalost neobjevuje nikdy.

Znění 9. položky v dotazníku pro ženy bez domova

S jakými sociálními službami jste se dostala do styku a v jaké míře?

Tabulka 42 Sociální služby u žen bez domova (četnosti stupňů od 1 do 5)

Streetworker		Nízkoprahová centra		Pobytové služby	
Stupně 1-5	Četnost	Stupně 1-5	Četnost	Stupně 1-5	Četnost
1	8	1	14	1	32
2	8	2	11	2	14
3	6	3	7	3	3
4	10	4	7	4	8
5	38	5	31	5	13
Psychologická pomoc		Sociální poradenství		Zdravotní péče	
Stupně 1-5	Četnost	Stupně 1-5	Četnost	Stupně 1-5	Četnost
1	6	1	17	1	12
2	12	2	21	2	20
3	7	3	7	3	13
4	7	4	12	4	15
5	38	5	13	5	10

Tabulka 43 Psychické faktory u žen bez domova - aritmetický průměr a medián

	Aritmetický průměr	Medián
Práce se streetworkerem	14	8
Nízkoprahová centra	14	11
Pobytové služby	14	13
Psychologická pomoc	14	7
Sociální poradenství	14	13
Zdravotní péče	14	13

V tabulce zabývající se sociálními službami pro ženy bez domova byly uvedeny služby jako: práce se streetworkerem, nízkoprahová centra, pobytové služby, psychologická pomoc, sociální poradenství, zdravotní péče. Zkoumané ženy měly hodnotit sociální služby, které využívají jako ve škole známkami 1–5, kdy:

1 = velice často

2 = často

3 = méně často

4 = zřídka

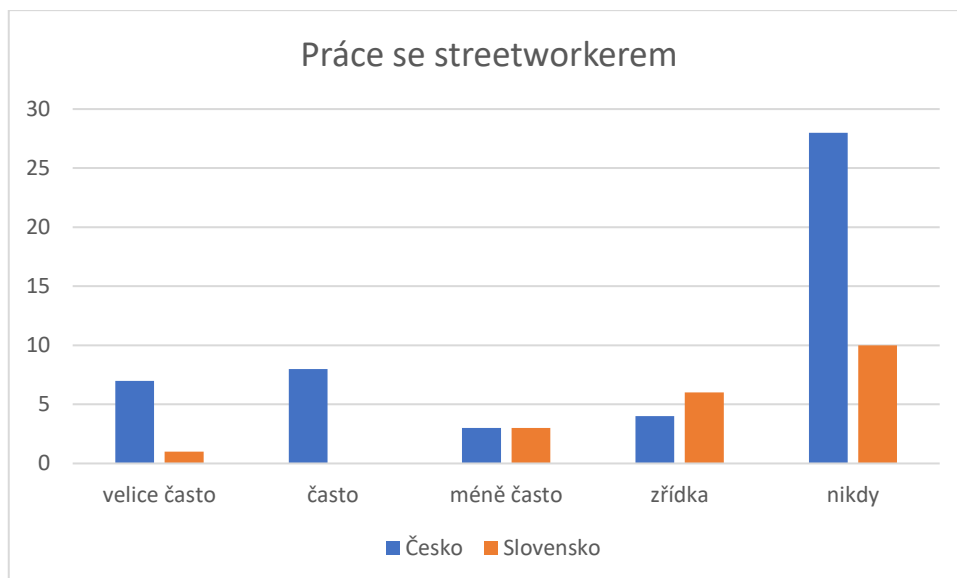
5 = nikdy

PRÁCE SE STREETWORKEREM → Interpretace výsledků

Na základě výsledků dat ohledně využití práce streetworkera u žen bez domova byla data prezentována graficky.

Tabulka 44 Tabulka četností - práce se streetworkerem

Práce se streetworkerem	Absolutní četnost (Česko)	Absolutní četnost (Slovensko)	Absolutní četnost (Česko&Slovensko)	Relativní četnost % (Česko&Slovensko)
Velice často = 1	7	1	8	11,4
Často = 2	8	0	8	11,4
Méně často = 3	3	3	6	8,6
Zřídka = 4	4	6	10	14,3
Nikdy = 5	28	10	38	54,3
	$\Sigma 50$	$\Sigma 20$	$\Sigma 50$	$\Sigma 100$

Obrázek 19 Práce se streetworkerem

Shrnutí položky týkající se práce se streetworkerem

Dotazníkového šetření se zúčastnilo 70 respondentek z Česka a Slovenska, které uvedly u této otázky následující možnosti týkající se využití práce streetworkera u žen bez domova

Práce streetworkera – velmi mnoho u **8 žen**; mnoho u **8 žen**; méně u **6 žen**; zřídka u **10 žen**; nikdy u **38 žen**

U českých a slovenských žen bez domova převažuje skutečnost, že se se streetworkerem nesetkaly nikdy. Slovenské ženy se v menším procentu setkaly se streetworkerem velice často nebo často. Spíše české ženy se setkávají se streetworkerem – ačkoliv poskrovnu.

Zajímavé poznatky při výpočtu aritmetického průměru a mediánu

ARITMETICKÝ PRŮMĚR výpočet – práce se streetworkerem

$$x = \frac{8+8+6+10+38}{5} = \frac{70}{5} = 14$$

MEDIÁN výpočet – práce se streetworkerem

Při měření byly získány následující hodnoty: 8 8 6 10 38

Pro tyto hodnoty se určí medián.

Hodnoty nejdříve seřadíme podle velikosti: 6 8 8 10 38

Celá řada hodnot má 5 prvků, prostředním prvkem je prvek třetí, tj. číslo 8.

→ Medián proto bude 8

Tabulka 45 Práce se streetworkerem - aritmetický průměr & medián

Aritmetický průměr	14
Medián	8

Úvahy nad aritmetickým průměrem a mediánem a jejich význam pro život bezdomovkyň před bezdomovectvím

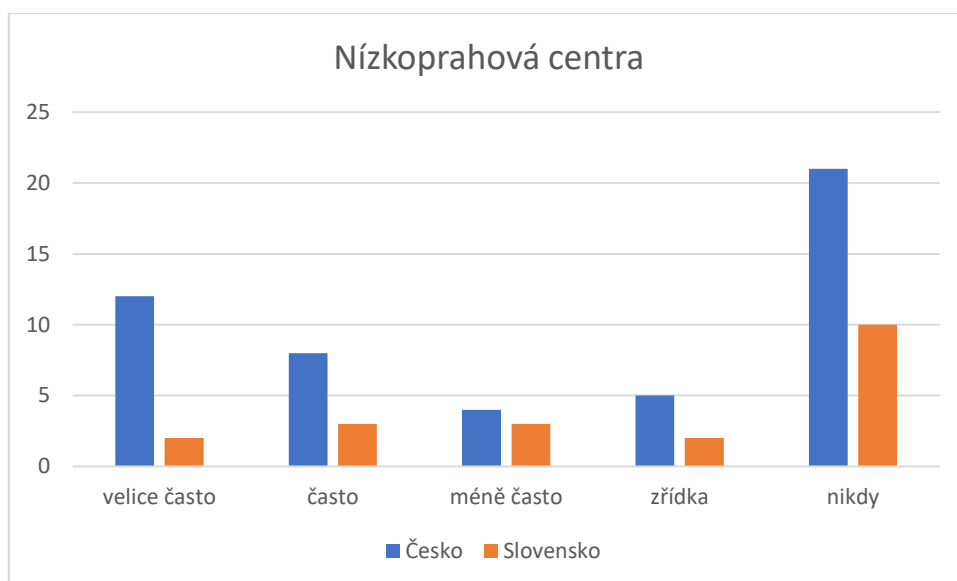
Jelikož se jedná o průměrové hodnoty, z tabulky četností lze usuzovat, že průměrně ženy bez domova využívají práce streetworkera velmi často a často. Podle mediánu, který byl 8 dospíváme k závěru, že streetworkera využívají ženy hodně často, ačkoliv podle aritmetického průměru by se dalo usuzovat, že streetworkera využívají zřídka. Přesnější je však výsledek mediánu, a proto se budeme přiklánět k závěru, že ženy bez domova využívají streetworkera v průměru často.

NÍZKOPRAHOVÁ CENTRA → Interpretace výsledků

Na základě výsledků dat ohledně využití nízkoprahových center u žen bez domova byla data prezentována graficky.

Tabulka 46 Tabulka četností - nízkoprahová centra

Nízkoprahová centra	Absolutní četnost (Česko)	Absolutní četnost (Slovensko)	Absolutní četnost (Česko&Slovensko)	Relativní četnost % (Česko&Slovensko)
Velice často = 1	12	2	14	20,0
Často = 2	8	3	11	15,7
Méně často = 3	4	3	7	10
Zřídka = 4	5	2	7	10
Nikdy = 5	21	10	31	44,3
	$\Sigma 50$	$\Sigma 20$	$\Sigma 70$	$\Sigma 100$

Obrázek 20 Nízkoprahová centra

Shrnutí položky týkající se nízkoprahových center

Dotazníkového šetření se zúčastnilo 70 respondentek z Česka a Slovenska, které uvedly u této otázky následující možnosti týkající se využití nízkoprahových center u žen bez domova

Nízkoprahová centra – velmi mnoho u **14 žen**; mnoho u **11 žen**; méně u **7 žen**; zřídka u **7 žen**; nikdy u **31 žen**

Nízkoprahová centra především slovenské ženy příliš nevyhledávají. České ženy nízkoprahová centra využívají více než slovenské ženy.

Zajímavé poznatky při výpočtu aritmetického průměru a mediánu

ARITMETICKÝ PRŮMĚR výpočet – nízkoprahová centra

$$x = \frac{14+11+7+7+31}{5} = \frac{70}{5} = 14$$

MEDIÁN výpočet – nízkoprahová centra

Při měření byly získány následující hodnoty: 14 11 7 7 31

Pro tyto hodnoty se určí medián.

Hodnoty nejdříve seřadíme podle velikosti: 7 7 11 14 31

Celá řada hodnot má 5 prvků, prostředním prvkem je prvek třetí, tj. číslo 11.

→ Medián proto bude 11

Tabulka 47 Nízkoprahová centra - aritmetický průměr & medián

Aritmetický průměr	14
Medián	11

Úvahy nad aritmetickým průměrem a mediánem a jejich význam pro život bezdomovkyň před bezdomovectvím

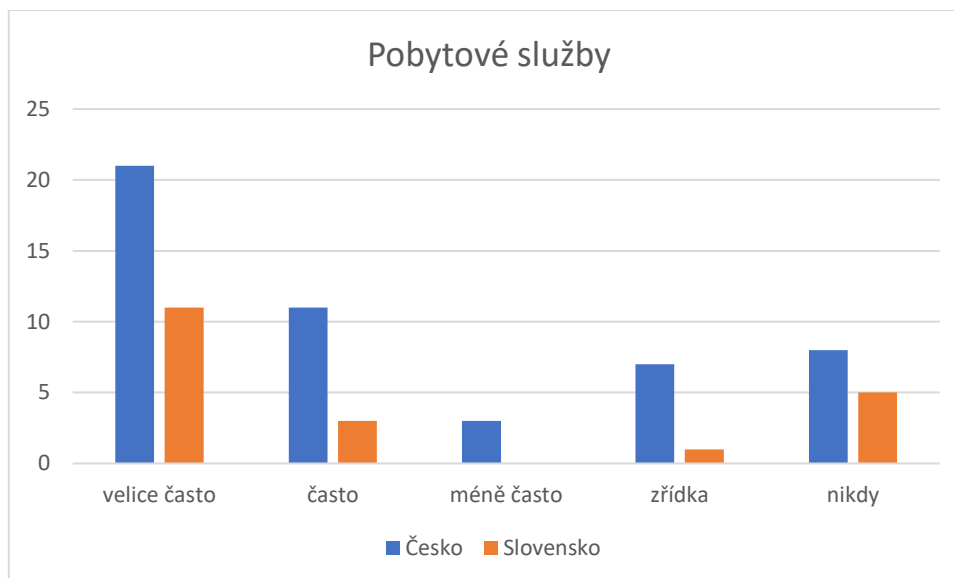
Jelikož se jedná o průměrové hodnoty, z tabulky četností lze usuzovat, že průměrně ženy bez domova využívají nízkoprahová centra velmi často a často. Podle mediánu, který byl 11 dospíváme k závěru, že nízkoprahová centra využívají ženy často a podle aritmetického průměru, který byl 14 nízkoprahová centra využívají velmi často.

POBYTOVÉ SLUŽBY → Interpretace výsledků

Na základě výsledků dat ohledně využití pobytových služeb u žen bez domova byla data prezentována graficky.

Tabulka 48 Tabulka četností - pobytové služby

Pobytové služby	Absolutní četnost (Česko)	Absolutní četnost (Slovensko)	Absolutní četnost (Česko&Slovensko)	Relativní četnost % (Česko&Slovensko)
Velice často = 1	21	11	32	45,7
Často = 2	11	3	14	20
Méně často = 3	3	0	3	4,3
Zřídka = 4	7	1	8	11,4
Nikdy = 5	8	5	13	18,6
	$\Sigma 50$	$\Sigma 20$	$\Sigma 70$	$\Sigma 100$

Obrázek 21 Pobytové služby

Shrnutí položky týkající se pobytových služeb

Dotazníkového šetření se zúčastnilo 70 respondentek z Česka a Slovenska, které uvedly u této otázky následující možnosti týkající se využití pobytových služeb u žen bez domova.

Pobytové služby – velmi mnoho u **32 žen**; mnoho u **14 žen**; méně u **3 žen**; zřídka u **8 žen**; nikdy u **13 žen**

V obou zemích ženy bez domova hojně využívají pobytových služeb. Zajímavé je, že slovenské ženy v žádném případě nevyužívají služby méně často.

Zajímavé poznatky při výpočtu aritmetického průměru a mediánu

ARITMETICKÝ PRŮMĚR výpočet – pobytové služby

$$x = \frac{32+14+3+8+13}{5} = \frac{70}{5} = 14$$

MEDIÁN výpočet – pobytové služby

Při měření byly získány následující hodnoty: 32 14 3 8 13

Pro tyto hodnoty se určí medián.

Hodnoty nejdříve seřadíme podle velikosti: 3 8 13 14 32

Celá řada hodnot má 5 prvků, prostředním prvkem je prvek třetí, tj. číslo 13.

→ Medián proto bude 13

Tabulka 49 Pobytové služby - aritmetický průměr & medián

Aritmetický průměr	14
Medián	13

Úvahy nad aritmetickým průměrem a mediánem a jejich význam pro život bezdomovkyň před bezdomovectvím

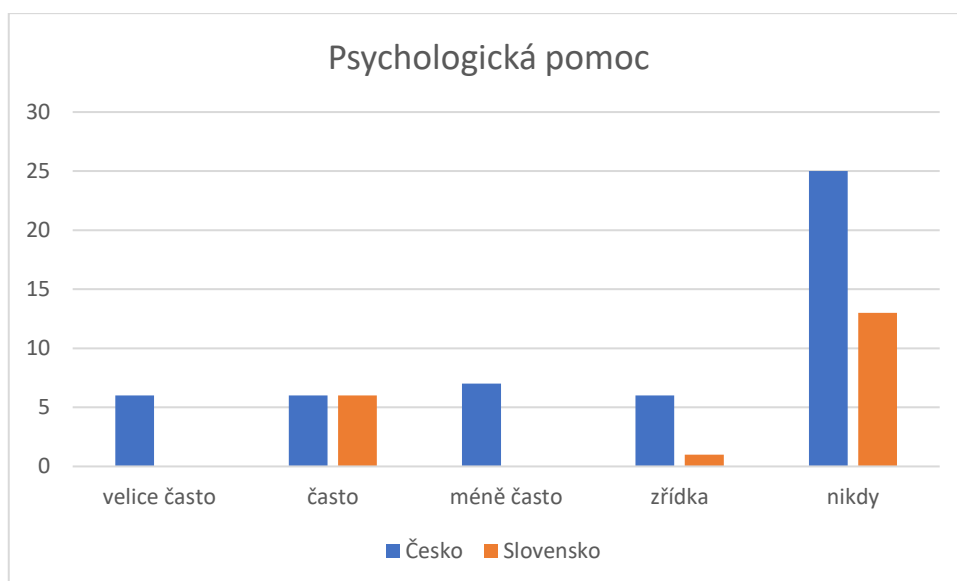
Jelikož se jedná o průměrové hodnoty, z tabulky četností lze usuzovat, že průměrně ženy bez domova využívají pobytové služby podle aritmetického průměru 14 často a podle mediánu 13 nikdy. O skutečné průměrové hodnotě lze proto polemizovat. Jelikož medián bývá často přesnější, je možné se přiklánět ke skutečnosti, že ženy bez domova v průměru nevyužívají pobytové služby nikdy. Tímto však nelze vyvodit závěr, že ženy bez domova nevyužívají pobytové služby vůbec. V tabulce četností je naopak uvedeno, že 32 dotazovaných žen využívá pobytové služby.

PSYCHOLOGICKÁ POMOC → Interpretace výsledků

Na základě výsledků dat ohledně využití psychologické pomoci u žen bez domova byla data prezentována graficky.

Tabulka 50 Tabulka četností - psychologická pomoc

Psychologická pomoc	Absolutní četnost (Česko)	Absolutní četnost (Slovensko)	Absolutní četnost (Česko&Slovensko)	Relativní četnost % (Česko&Slovensko)
Velice často = 1	6	0	6	8,6
Často = 2	6	6	12	17,1
Méně často = 3	7	0	7	10,0
Zřídka = 4	6	1	7	10,0
Nikdy = 5	25	13	38	54,3
	$\Sigma 50$	$\Sigma 20$	$\Sigma 70$	$\Sigma 100$

Obrázek 22 Psychologická pomoc

Shrnutí položky týkající se psychologické pomoci

Dotazníkového šetření se zúčastnilo 70 respondentek z Česka a Slovenska, které uvedly u této otázky následující možnosti týkající se využití psychologické pomoci u žen bez domova

Psychologická pomoc – velmi mnoho u **6 žen**; mnoho u **12 žen**; méně u **7 žen**; zřídka u **7 žen**; nikdy u **38 žen**

Jak české, tak slovenské ženy bez domova ve větším počtu nevyhledávají psychologickou pomoc nikdy. Slovenské ženy v žádném případě nevyhledávají psychologickou pomoc velice často nebo méně často – spíše ji vyhledávají často.

Zajímavé poznatky při výpočtu aritmetického průměru a mediánu

ARITMETICKÝ PRŮMĚR výpočet – psychologická pomoc

$$x = \frac{6+12+7+7+38}{5} = \frac{70}{5} = 14$$

MEDIÁN výpočet – psychologický pomoc

Při měření byly získány následující hodnoty: 6 12 7 7 38

Pro tyto hodnoty se určí medián.

Hodnoty nejdříve seřadíme podle velikosti: 6 7 7 12 38

Celá řada hodnot má 5 prvků, prostředním prvkem je prvek třetí, tj. číslo 7.

→ Medián proto bude 7

Tabulka 51 Psychologická pomoc - aritmetický průměr & medián

Aritmetický průměr	14
Medián	7

Úvahy nad aritmetickým průměrem a mediánem a jejich význam pro život bezdomovkyň před bezdomovectvím

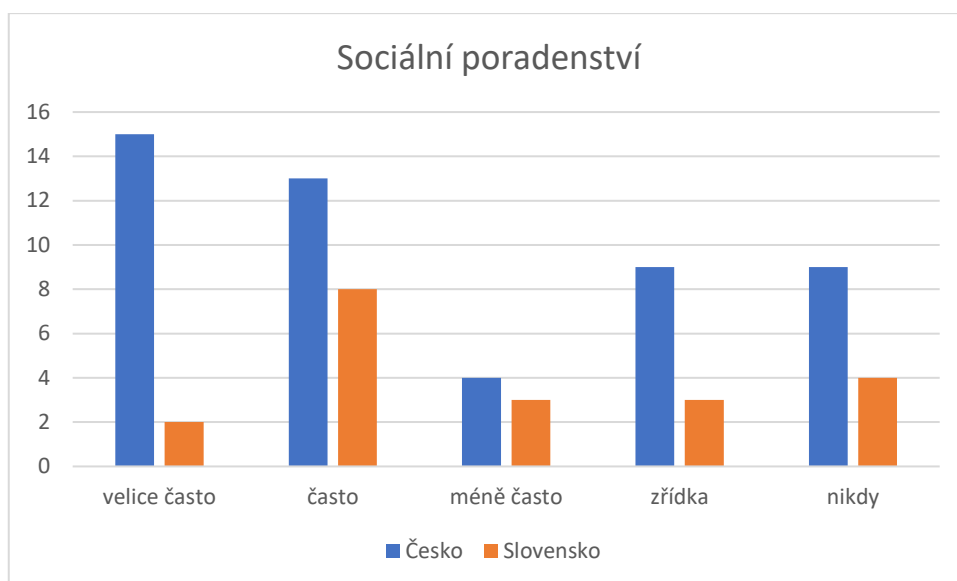
Jelikož se jedná o průměrové hodnoty, z tabulky četností lze usuzovat, že průměrně ženy bez domova využívají podle mediánu 7 psychologickou pomoc méně často nebo zřídka. Podle aritmetického průměru 14 psychologickou pomoc využívají často. Z těchto údajů lze vyvodit závěr, že ženy bez domova využívají psychologickou pomoc méně často.

SOCIÁLNÍ PORADENSTVÍ → Interpretace výsledků

Na základě výsledků dat ohledně využití sociálního poradenství u žen bez domova byla data prezentována graficky.

Tabulka 52 Tabulka četností - sociální poradenství

Sociální poradenství	Absolutní četnost (Česko)	Absolutní četnost (Slovensko)	Absolutní četnost (Česko&Slovensko)	Relativní četnost % (Česko&Slovensko)
Velice často = 1	15	2	17	24,3
Často = 2	13	8	21	30,0
Méně často = 3	4	3	7	10,0
Zřídka = 4	9	3	12	17,1
Nikdy = 5	9	4	13	18,6
	$\Sigma 50$	$\Sigma 20$	$\Sigma 70$	$\Sigma 100$

Obrázek 23 Sociální poradenství

Shrnutí položky týkající se sociálního poradenství

Dotazníkového šetření se zúčastnilo 70 respondentek z Česka a Slovenska, které uvedly u této otázky následující možnosti týkající se využití sociálního poradenství u žen bez domova

Sociální poradenství – velmi mnoho u **17 žen**; mnoho u **21 žen**; méně u **7 žen**; zřídka u **12 žen**; nikdy u **13 žen**

Podle výsledků dotazníku nebyly zjištěny významnější rozdílnosti mezi českými a slovenskými ženami ohledně využívání sociálních služeb. Pouze slovenské ženy méně využívají sociální služby velice často.

Zajímavé poznatky při výpočtu aritmetického průměru a mediánu

ARITMETICKÝ PRŮMĚR výpočet – sociální poradenství

$$x = \frac{17+21+7+12+13}{5} = \frac{70}{5} = 14$$

MEDIÁN výpočet – sociální poradenství

Při měření byly získány následující hodnoty: 17 21 7 12 13

Pro tyto hodnoty se určí medián.

Hodnoty nejdříve seřadíme podle velikosti: 7 12 13 17 21

Celá řada hodnot má 5 prvků, prostředním prvkem je prvek třetí, tj. číslo 13.

→ Medián proto bude 13

Tabulka 53 Sociální poradenství - aritmetický průměr & medián

Aritmetický průměr	14
Medián	13

Úvahy nad aritmetickým průměrem a mediánem a jejich význam pro život bezdomovkyň před bezdomovectvím

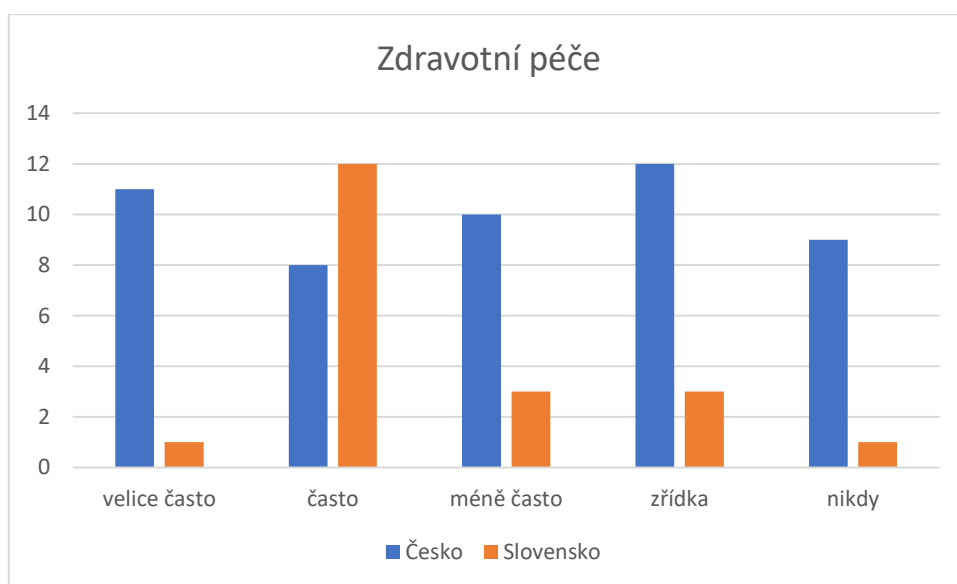
Jelikož se jedná o průměrové hodnoty, z tabulky četností lze usuzovat, že průměrně ženy bez domova podle mediánu 13 a aritmetického průměru 14 ženy bez domova nevyužívají sociální poradenství nikdy. Jedná se však o průměrovou hodnotu. To tedy neznamená, že ženy bez domova nevyužívají sociální poradenství vůbec. V dotazníku 17 žen uvedlo, že využívá sociální poradenství.

ZDRAVOTNÍ PÉČE → Interpretace výsledků

Na základě výsledků dat ohledně využití zdravotní péče u žen bez domova byla data prezentována graficky.

Tabulka 54 Tabulka četností - Zdravotní péče

Zdravotní péče	Absolutní četnost (Česko)	Absolutní četnost (Slovensko)	Absolutní četnost (Česko&Slovensko)	Relativní četnost % (Česko&Slovensko)
Velice často = 1	11	1	12	17,1
Často = 2	8	12	20	28,6
Méně často = 3	10	3	13	18,6
Zřídka = 4	12	3	15	21,4
Nikdy = 5	9	1	10	14,3
	$\Sigma 50$	$\Sigma 20$	$\Sigma 70$	$\Sigma 100$

Obrázek 24 Zdravotní péče

Shrnutí položky týkající se zdravotní péče

Dotazníkového šetření se zúčastnilo 70 respondentek z Česka a Slovenska, které uvedly u této otázky následující možnosti týkající se využití zdravotní péče u žen bez domova

Zdravotní péče – velmi mnoho u **12 žen**; mnoho u **20 žen**; méně u **13 žen**; zřídka u **15 žen**; nikdy u **10 žen**

Slovenské ženy vyhledávají zdravotní péči lékaři více než české ženy. Hodně českých žen se vyjádřilo, že vyhledávají pomoc lékaře zřídka.

Zajímavé poznatky při výpočtu aritmetického průměru a mediánu

ARITMETICKÝ PRŮMĚR výpočet – zdravotní péče

$$x = \frac{12+20+13+15+10}{5} = \frac{70}{5} = 14$$

MEDIÁN výpočet – zdravotní péče

Při měření byly získány následující hodnoty: 12 20 13 15 10

Pro tyto hodnoty se určí medián.

Hodnoty nejdříve seřadíme podle velikosti: 10 12 13 15 20

Celá řada hodnot má 5 prvků, prostředním prvkem je prvek třetí, tj. číslo 13.

→ Medián proto bude 13

Tabulka 55 Zdravotní péče - aritmetický průměr & medián

Aritmetický průměr	14
Medián	13

Úvahy nad aritmetickým průměrem a mediánem a jejich význam pro život bezdomovkyň před bezdomovectvím

Jelikož se jedná o průměrové hodnoty, z tabulky četností lze usuzovat, že průměrně ženy bez domova využívají podle mediánu 13 a aritmetického průměru 14 ženy bez domova využívají zdravotní péče méně často.

Znění 10. položky v dotazníku pro ženy bez domova

Jak se cítíte vůči mužům znevýhodněny?

- a) Vůbec
- b) Trochu
- c) Málo
- d) Hodně
- e) Velmi mnoho

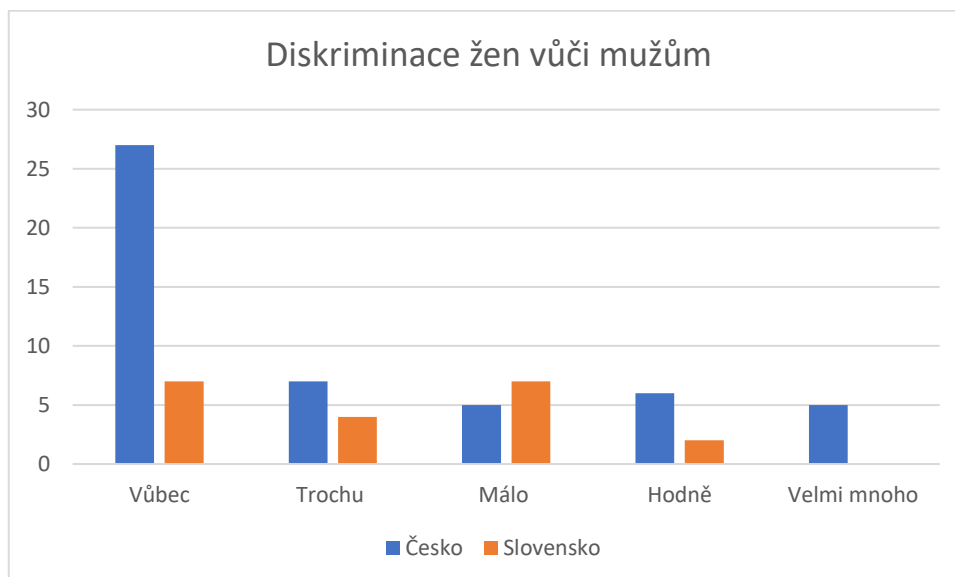
→ Interpretace výsledků třídění prvního stupně

Z hlediska třídění prvního stupně ohledně 6. položky v dotazníku byla získána tato tabulka a data byla následně prezentována graficky.

Tabulka 56 Tabulka četností - diskriminace žen vůči mužům

Diskriminace žen vůči mužům (pohled ženy)	Absolutní četnost (Česko)	Absolutní četnost (Slovensko)	Absolutní četnost (Česko&Slovensko)	Relativní četnost % (Česko&Slovensko)
Vůbec	27	7	34	48,6
Trochu	7	4	11	15,7
Málo	5	7	12	17,1

Hodně	6	2	8	11,4
Velmi mnoho	5	0	5	7,1
	$\Sigma 50$	$\Sigma 20$	$\Sigma 70$	$\Sigma 100$

Obrázek 25 Diskriminace žen vůči mužům

Shrnutí položky č. 10

Dotazníkového šetření se účastnilo 70 respondentek, které uvedly u této otázky následující možnosti:

Jak se cítí ženy bez domova vůči mužům znevýhodněny (diskriminovány)?

Vůbec – 48,6% žen

Trochu – 15,7% žen

Málo – 17,1% žen

Hodně – 11,4% žen

Velmi mnoho – 7,1% žen

Česko: vůbec ve 27 případech; trochu v 7 případech; málo v 5 případech; hodně v 6 případech; velmi mnoho v 5 případech

Slovensko: vůbec v 7 případech; trochu ve 4 případech; málo v 7 případech; hodně ve 2 případech; velmi mnoho v 0 případech

Rozdíly mezi českými a slovenskými ženami v nouzi v otázce týkající se možné diskriminace vůči mužům nejsou markantní. Lze ovšem vyvodit závěr, že české ženy se přece jenom v menší míře cítí vůči mužům diskriminovány.

Zajímavé poznatky při výpočtu aritmetického průměru a mediánu

ARITMETICKÝ PRŮMĚR výpočet – diskriminace vůči mužům

$$x = \frac{34+11+12+8+5}{5} = \frac{70}{5} = 14$$

MEDIÁN výpočet – diskriminace vůči mužům

Při měření byly získány následující hodnoty: 34 11 12 8 5

Pro tyto hodnoty se určí medián.

Hodnoty nejdříve seřadíme podle velikosti 5 8 11 12 34

Celá řada hodnot má 5 prvků, prostředním prvkem je prvek třetí, tj. číslo 11.

→ Medián proto bude 11

Tabulka 57 Diskriminace vůči mužům - aritmetický průměr & medián

Aritmetický průměr	14
Medián	11

Úvahy nad aritmetickým průměrem a mediánem a jejich význam pro život bezdomovkyň před bezdomovectvím

Jelikož se jedná o průměrové hodnoty, z tabulky četností lze usuzovat, že průměrně se ženy bez domova cítí vůči mužům diskriminovány málo na základě výpočtu aritmetického průměru 14 a mediánu 11.

Znění 11. položky v dotazníku pro ženy bez domova

Vyhledáváte ochranu a pomoc mužů?

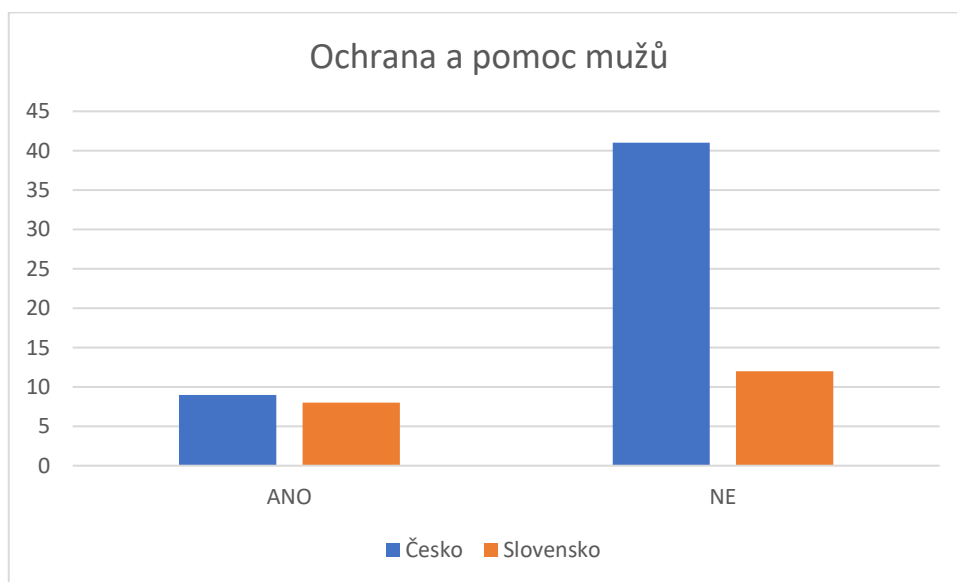
- ANO
- NE

→ Interpretace výsledků třídění prvního stupně

Z hlediska třídění prvního stupně ohledně 6. položky v dotazníku byla získána tato tabulka a data byla následně prezentována graficky.

Tabulka 58 Tabulka četností - vyhledávání ochrany mužů ženami bez domova

Vyhledávání ochrany a pomoci mužů	Absolutní četnost (Česko)	Absolutní četnost (Slovensko)	Absolutní četnost (Česko&Slovensko)	Relativní četnost % (Česko&Slovensko)
ANO	9	8	17	24,3
NE	41	12	53	75,7
	$\Sigma 50$	$\Sigma 20$	$\Sigma 70$	$\Sigma 100$

Obrázek 26 Ochrana a pomoc mužů

Shrnutí položky č. 11

Dotazníkového šetření se účastnilo 70 respondentek, které uvedly u této otázky následující možnosti:

Vyhledávání pomoci mužů:

Ano u 24,3% žen

Ne u 75,7% žen

Česko: ano v 9 případech; ne ve 41 případech

Slovensko: ano v 8 případech; ne ve 12 případech

Co se týče problematiky ohledně vyhledávání pomoci mužů ženami bez domova, u českých žen převládají ty, které pomoc mužů zásadně nevyhledávají.

Testování hypotézy č. 5 prostřednictvím testu dobré shody chí-kvadrát

HYPOTÉZA H₀: Počty žen bez domova, které vyhledávají pomoc mužů jsou stejné.

HYPOTÉZA H_A: Počty žen, které vyhledávají pomoc mužů jsou rozdílné.

Tabulka 59 Chí-kvadrát: Ochrana a pomoc mužů

Vyhledávání pomoci a ochrany mužů ženami bez domova	P	O	P-O	$(P - O)^2$	$\frac{(P - O)^2}{O}$
ANO	17	15	2	4	0,266
NE	53	55	2	4	0,072
	$\Sigma 70$	$\Sigma 70$			$\Sigma 0,338$

Vypočítaná hodnota testového kritéria chí-kvadrát je $\chi^2 = 0,338$

Tabulka četností má v tomto případě 1 stupeň volnosti. Kritická hodnota testového kritéria pro hladinu významnosti 0,05 je $\chi^2_{0,05}(1) = 3,841$

Z výpočtu je zřejmé, že vypočítaná hodnota testového kritéria je menší než hodnota kritická, a proto nelze odmítnout nulovou hypotézu. → Podle testování lze usuzovat, že nejsou rozdílnosti v počtu žen bez domova, které vyhledávají pomoc mužů.

5.5 Kvalitativní část – případová studie

5.5.1 Důvod volby respondentek

Pro případovou studii jsem zvolila dvě respondentky. Důležité při výběru byl faktor národnosti, tzn. bylo pro mě důležité, aby jedna respondentka byla z Česka a druhá ze Slovenska. Obě respondentky mi byly nabídnuty v neziskových organizacích, které jsem navštívila. Žena ze Slovenska pobývala v Útulku DePaul. Druhá žena pobývala v bruntálském azylovém domě. Posoudila jsem, zdali budou pro mou případovou studii vhodné. Po posouzení jsem usoudila, že tyto ženy budou relevantní pro můj výzkum a provedla jsem s nimi rozhovor. Přitom jsem využila metody pozorování. Zajímavé u těchto žen byly jisté hraniční aspekty. U ženy v nouzi z Česka byl specifický aspekt romské národnosti. U ženy v nouzi ze Slovenska byly zvláštním jevem její psychické problémy hraničící s duševní nemocí.

5.5.2 Metodologická východiska a použité výzkumné metody

Pro kvalitativní výzkum jsem zvolila případovou studii. Podle R. Švaříčka případová studie „*je empirickým designem, jehož smyslem je velmi podrobné zkoumání a porozumění jednomu nebo několika málu případů.*“ (Švaříček, Šedřová, 2014, s. 97)

Metody, které jsem v rámci případové studie použila byly:

- Hlubkový rozhovor
- Zúčastněné pozorování
- Strukturované dotazování s otevřenými otázkami (prostřednictvím dotazníku pro sociální pracovníky)

Typ analýzy dat jsem zvolila takový, který vykresluje případ ženy v sociální tísní v celé jeho celistvosti. Snažím se analyzovat nejrůznější aspekty případu. S využitím výše uvedených metod je popisován vývoj obou případů žen v nouzi.

5.5.3 Žena č. 1 – Slovensko

Útulek pro bezdomovce DePaul na Ivánské cestě v Bratislavě

Nezisková organizace DePaul na Slovensku se specializuje na pomoc lidem bez domova. Organizace je součástí mezinárodní skupiny DePaul, která pomáhá nejen na Slovensku, ale i v Anglii, Irsku, USA, na Ukrajině a ve Francii.

Sběr dat pro kvalitativní výzkum proběhl v Útulku DePaul na Ivánské cestě, který je rozdělen do několika úseků. Noční ubytování lidí bez domova probíhá ve velké hale pro cca 300 lidí. Ženy jsou ubytovány odděleně. Bezdomovci mohou přicházet od 18.30 do 22 hodin každý den. Projdou registrací a zaplatí poplatek 1 euro. Jsou zkontrolováni, zdali nemají návykové látky a zbraně apod. Dostanou hygienické potřeby a mají možnost vykonat denní hygienu. Po formálních opatřeních následuje večeře pro všechny a výběr nočního lůžka. V hale je umístěna velká televize. Ráno je budíček v 5 hodin a podává se snídaně. Ráno je nutné útulek opustit do cca 7 hodiny.

Útulek má i druhou část pro stále ubytované lidi v nouzi, kde byla ubytována i paní, která poskytla rozhovor pro případovou studii. Rozhovor proběhl ve středu 8. července roku 2020 a trval cca 1 hodinu. Klientka vyčerpávajícím způsobem vypověděla svůj příběh, který byl zaznamenán na diktafonu a následně převyprávěn ve výzkumné zprávě.

Psychologická a sociální charakteristika ženy č. 1

Analýza rozhovoru s klientkou a zúčastněného pozorování

Hledisko psychologie osobnosti. Klientka vystupuje jako introvert se silnými melancholickými rysy. V důsledku kvalitnějšího předešlého života v dětství, mládí a rané dospělosti jsou u ní upevněny celkem dobré charakterové základy. Z hlediska hierarchie hodnot, postojů a ideálů, je zde znát silné zaměření na svou osobu a ulpívání na předsudcích a silné zaměření na tradiční hodnoty.

Hledisko vývojové a sociální psychologie. Klientka pochází z Bratislavy, kde dlouhá léta žila spokojený a příjemný život. Celá léta měla velmi dobré zázemí a velmi hodné, perfektní rodiče. Zkoumaná klientka má dvě sestry. Jedna se vdala do Čech a druhá zůstala v Bratislavě. Se sestrou, která zůstala na Slovensku, má klientka problematický vztah. S druhou sestrou, která žije v Čechách si rozumí. Klientka má také dceru, která se také usadila v Čechách. V současné době s ní bohužel ztrácí kontakt.

Na základě životního vývoje a socializačních procesů u klientky se formovaly určité její specifické vztahové a komunikační diference. Klientka, ačkoliv na první pohled plachá a uzavřená, je ve skutečnosti velice přátelská a obětavá. Když se s ní jedná s respektem, umí být velice vstřícná a komunikativní.

Soužití se spolubydlícími v útulku DePaul pociťuje klientka jako katastrofu. Podle ní je těžké vydržet 24 hodin na jednom pokoji s takovými ženami. Některé ženy pobývají na noclehárně dlouhá léta na rozdíl od ní. Žily na ulici, zažily těžké dětství, v partnerství byly týrány. Ona by takový život žít nedokázala. Nechtěla by tak žít.

Hledisko pedagogické a pracovní. Klientka vychodila pouze Základní školu. Po Základní škole nechtěla dále studovat, protože chtěla jít do práce. Pracovala jako uklízečka ve školních zařízeních. Pak pracovala jako dělnice v továrně Figaro, kde vyrábějí čokoládu. Měla vždy malý příjem a byla závislá na druhých nebo na manželovi. Z hlediska výkonových vlastností osobnosti je důležitým poznatkem, kromě trpělivosti a píce, že klientka má ohromné a nevyužité výtvarné nadání. To se projevuje nejen schopnostmi při ručních pracích, ale i při malování a kreslení, které se začaly plně u klientky projevovat díky arteterapii v DePaul.

Obrázek 27 Obraz, který malovala respondentka případové studie

Hledisko sociálně patologické. Zkoumaná žena dlouhá léta žila v manželství s alkoholikem. Žili ve společné domácnosti s jejími rodiči. Mají jednu dceru. Manžel, ačkoliv byl údajně závislý na alkoholu, pracoval a finančně tuto ženu podporoval. Manžel ji sice netýral, ale dělal jiné věci spojené s pitím alkoholu. Později, když už byli rozvedeni, absolvoval určitá léčení proti závislosti, ale terapie nebyla efektivní a účinná. Druhým závažným jevem v jejich vztahu byla jeho sestra, která dělala zkoumané ženě problémy. Časem však manželství vedlo ke krachu, nejspíše především z důvodu mužovi závislosti.

Když se klientka ocitla na pokraji sociálního vyloučení, chtěla spáchat sebevraždu. Z toho je možné usuzovat, že tehdy již měla slabou motivaci a vůli žít. Je nutné tuto indispozici vůle a motivace brát jako dočasnou, neboť později díky DePaul našla opět sílu žít a bojovat.

Analýza dotazníku z pohledu sociálního pracovníka.

Podle sociální pracovnice z bratislavského DePaul je klientka velice důvěřivý člověk. *„Velmi si však cením, že pani Zdenka i napriek jej trápeniu dokázala byť silnou ženou a neurobila žiadnu hlúposť a že rozhodla sa bojovať.“*

Klientka má dva zásadní problémy spojené:

Se vzděláním: jelikož klientka má pouze Základní školu, nemá velkou šanci na lépe placené zaměstnání, a tudíž byla vždy odkázána na nízké příjmy a zároveň byla závislá na svém manželovi a druhých známých a přátelích. *„Vtedy je aj ťažké sa postaviť na vlastné nohy a samému človeku je ťažko, keď musí zvládať niektoré veci, nemá sa s kým o nich poradiť a je na dôležité rozhodnutia sám.“*

S rodinou: závažné byly její nedobré vztahy v rodině – a to zvláště, když nastalo vyjednávání v rámci dědického řízení. Klientka zřejmě nepocítovala podporu a čestnou dohodu při komunikaci se svými sestrami. Neshody a hádky kvůli majetku pak brala velice těžce.

Podle sociální pracovnice se klientka snažila být dobrou matkou a ženou. Pamatuje si ji jako zodpovědnou obyvatelku noclehárny. Byla starostlivá a čistotná. Měla vždy ráda blízkost člověka. Ráda si povídala. *„Hoci má svoju povahu a nevedela si zvyknúť na ženy v útulku, tak sa jej vodilo dobre a mala veľmi pekný vzťah k nám zamestnancom a bola veľmi nápomocná a ochotná, keď bolo niečo treba.“*

Charakteristika sociální krize ženy č. 1

Analýza rozhovoru s klientkou

PROČ SE TO STALO?

Klientka je ujištěna, že celá její nešťastná situace má počátky po smrti jejích rodičů, kdy nastalo dědické řízení. Bratislavská sestra při jednání o majetku dělala problémy, protože dědila jen po otci, a ne po matce stejně tak sestra, která žije v Čechách. Sestra z Čech sama navrhla, aby si klientka nechala mámin podíl. To se však nelíbilo druhé sestře a ta začala dělat problémy. Pod

nátlakem této sestry musela naše klientka byt po rodičích prodat. Klientka si na stejném sídlišti mohla koupit nový byt, ale neudělala to. Tuto svoji osudovou životní hloupost si dodnes vyčítá.

Po prodeji bytu po rodičích jí sestra z Čech navrhla, aby šla do Čech i ona. Klientka se nechala zlákat, jelikož v Čechách žije i její dcera. Žena neposlouchala svého bývalého muže ani sousedky a kamarádky z Bratislavy, které znala už léta. Říkali jí, aby nechodila do Čech a zůstala v Bratislavě. Ona však měla svou hlavu. Čechy ji velmi lákaly. Byla naivní.

Jak již bylo řečeno, na základě lákání sestry se rozhodla, že opravdu půjde do Čech. Klientka tvrdí, že udělala největší chybu v životě. V Čechách si koupila krásný dvoupokojový, který si útulně a precizně zařídila. Naneštěstí onemocněla a ocitla se v nemocnici. Když se vrátila z nemocnice, navštěvovala Úřad práce. Nedostávala ale žádnou podporu, neboť v Čechách nepracovala ani jeden měsíc. Na Úřadu práce jí sice nabízeli zaměstnání, ale takové, které nemohla vykonávat pro svou nemoc. Pak to začalo být všechno zlé, protože docházely peníze. Nakonec opravdu peníze došly. Zdena o své situaci přemýšlela a uvědomila si, že udělala osudový omyl. Vyčítá si, že neposlouchala svého bývalého muže a přátele. Vyčítá si, že odešla z bytu, kde žila dlouhá léta, kde ji lidé znali a byli ochotni ji pomoci.

Nakonec byla nucena byt v Čechách prodat a vrátit se na Slovensko. Na Slovensku měla uložené ještě nějaké peníze, ale ty jí dlouho nevydržely. Zkoumaná žena věděla, že špatně dopadne, ale bylo jí to jedno. Žila asi dva roky v jednom bratislavském hotelu. Jejím velkým problémem byla skutečnost, že v té době neměla žádný stálý příjem. Naspořené peníze jí dlouho nevydržely. Pak musela jít z hotelu pryč, ale nevěděla kam.

CO SE DĚLO?

Když se zkoumaná ocitla zcela bez prostředků a bez bydlení, chtěla spáchat sebevraždu. Šla na nádraží a chtěla skočit pod vlak. Pak se ale uklidnila a napadlo ji oslovit nějaké zařízení pro bezdomovce. Nejdříve si žena nevěděla rady. Nakonec našla útulek pro bezdomovce Na Ivanské cestě spadající pod organizaci DePaul. Zkoumaná žena vlastně na ulici nebyla ani jednu noc.

Analýza dotazníku z pohledu sociálního pracovníka

PROČ SE TO STALO?

Podle sociální pracovnice z DePaul pramení důvody sociální nouze zkoumané klientky především z její důvěřivosti a dobroty související zejména s jejími rodinnými a partnerskými neshodami. Klientka také udělala řadu nesprávných rozhodnutí jako např. 1) prodala bratislavský byt, navzdory dobrým radám blízkých a přátel; 2) odstěhovala se do Čech a tím ztratila cenné a dlouholeté kontakty; 3) utrácela peníze, aniž by pracovala bez ohledu na to, co bude. *„Preto tak dopadla, lebo rozhodnutia, o ktorých si myslela, že budú správnym krokom v jej živote nedopadli tak ako verila. Niekedy nepočúvame svojich blízkých ... Ale oni to vedia lepšie, pretože si toho odžili už veľa.“*

Nejzásadnější příčinou sociální nouze klientky byly finanční potíže – zejména, když byla v Čechách, kde onemocněla a pobývala v nemocnici. Po návratu z nemocnice navštěvovala Úřad práce a nedostávala žádnou podporu v nezaměstnanosti, neboť na ni neměla nárok v důsledku toho, že v Čechách neměla nic odpracováno. Nabízely se jí sice jisté pracovní nabídky, ale její aktuální zdravotní stav jí znemožňoval je přijmout. Mimo jiné její finanční problémy byly také způsobeny finančními změnami mezi Slovenskem a Českem, kdy přišla díky přechodu na eura téměř o půl milión korun.

„Pri pani ... si uvedomujem, že to, že má človek dobré zázemie ešte neznamená, že sa nemôže stať človekom bez domova. Môžu nám k tomu dopomôcť naše nesprávne kroky, ale hlavne nepriaznivé situácie, ktoré vstúpia do našich životov tak nečakane. Musíme byť vždy na ne pripravení a hlavne vytvárať si rezervy, mať niečo odložené, aby som neostal v slepej uličke, alebo závislý na niekom inom. Je to naozaj tenká hranica medzi spokojným životom a tým, že človek sa ocitne a na tej ulici nešťastne skončí.“

CO SE DĚLO?

Sociální pracovnice z DePaul se domnívá, že zkoumaná klientka se svou sociální krizí vyrovnávala těžko. Je však dobře, že přišla včas do správného zařízení a začala svoji situaci řešit. Podle sociální pracovnice se zkoumaná žena nemusí stydět a nemusí mít žádné výčitky. *„Z útulku je oveľa väčšia šanca sa niekam posunúť, je to už predzvesť niečoho lepšieho. Nocľaháreň ťahá a sťahuje človeka dolu.“*

Charakteristika využívaných sociálních služeb klientky č. 1

Analýza rozhovoru s klientkou

Zkoumaná žena dlouhodobě využívala ubytovací služby útulku pro bezdomovce DePaul. Zprvu spala v noclehárně. Potom jí bylo umožněno bydlení v nové části.

Sociální pracovníci ji poskytly sociální poradenství ohledně sociálních dávek. Doporučili jí dojít si na Úřad práce a další úřady. Protože se předtím v těchto záležitostech neuměla orientovat, byly jí poskytnuty rady a pomoc. Klientka si zařídila předčasný starobní důchod. Nejprve se sice pokoušela o invalidní důchod, ale bylo to velmi zdlouhavé kvůli nevýhodným slovenským zákonům.

Do budoucna uvažovala o chráněném bydlení nebo možnosti pobývat v Domově důchodců. Sociální pracovníci by jí v tom mohli být nápomocni a na základě jejího příjmu by mohli najít uspokojivé řešení.

Klientka hojně využívala lékařskou péči. Vedle zdravotních problémů s očima, zkoumanou ženu trápí štítná žláza, játra, srdce a vysoký krevní tlak. Kvůli těmto zdravotním komplikacím již nezamýšlí hledat nějaký přivýdělek nebo brigádu.

Analýza dotazníku z pohledu sociálního pracovníka

Než se vyřešil problém klientky, zkoumaná žena podle sociální pracovnice využívala především tyto sociální služby v útulku DePaul:

- Ubytovací služby noclehárny
- Lékařskou pomoc

Sociální pracovnice se ohledně aktuální pomoci zkoumané ženě vyjádřila: „*Sociálni pracovníci jej pomohli s umiestnením do zariadenia, o ktorom snívala. Verím rovnako, že je tam spokojnejšia ako v našom útulku, nakoľko viem, že si veľmi so ženami na ich spoločnej izbe nerozumela. Je to ťažké pre človeka, ktorý sa nikdy nechcel ocitnúť na takomto mieste, ale je to rozhodne lepšie ako pobyt v samotnej nocľahárni.*“

5.5.4 Žena č. 2 – Česko

Azylový dům Bethel v Bruntále – Slezská diakonie

Azylový dům v Bruntále spadá pod Slezskou diakonii. Slezská diakonie poskytuje sociální služby v Moravskoslezském regionu od roku 1990. Jedná se o nestátní neziskovou instituci poskytující podporu lidem, kteří se ocitli v nepříznivé životní situaci, tj. lidem bez domova, lidem s postiženým a seniorům.

Tento azylový dům je určen pro ženy a muže různých národností od 27 let, kteří se ocitli v krizové situaci nebo bez přístřeší. Cílem azylového domu je především návrat klientů do běžného života. Klientům se pomáhá při hledání zaměstnání a bydlení. Služby azylového domu zahrnují též nejrůznější vzdělávací a komunitní aktivity.

Základní poskytované služby jsou:

- Pobytové služby
- Pomoc při zajištění stravování
- Sociální poradenství

Rozhovor s klientkou v pondělí 15. listopadu roku 2021 a trval cca 30 minut. Klientka vypověděla svůj příběh, který byl zaznamenán na diktafonu a následně převyprávěn ve výzkumné zprávě.

Psychologická a sociální charakteristika ženy č. 2

Analýza rozhovoru s klientkou a zúčastněného pozorování

Hledisko psychologie osobnosti. Klientka se jeví jako introvert. Je uzavřená a tichá. Působí spíše flegmatickým dojmem. Charakterové základy má dobré. Je velmi vytrvalá a má silnou vůli, ale je u ní znatelné menší sebevědomí.

Hledisko vývojové a sociální psychologie. Klientka pochází z Vítkova. Dětství měla celkem hezké. Časem se odstěhovala do Bruntálu, kde žila s rodinou v různých podnájmech v paneláku. Tvrdí, že měla těžký život. Materiální situace její rodiny nebyla vždy dobrá. Pobírali různé sociální dávky. Rodině byl velkou oporou její manžel, který později zemřel. Poté klientka využívala podpory sociálních pracovníků.

Měla šťastné manželství. Rodinný život měla také krásný. Její manžel byl hodný člověk. Pomáhal s dětmi i s domácností. Staral se o rodinu, jak bylo potřeba. Pracoval v zemědělství. Nyní je již 15 let sama. Děti v podstatě vychovala sama.

Mimo jiné se starala o děti a tchyni. Měla prý hodnou tchýni, se kterou dobře vycházela. Má 4 děti (2 syny a 2 dcery), 18 vnoučat a 5 pravnoučat. Jeden z jejích synů předčasně zemřel na infarkt, neboť v jejich rodině je vysoký krevní tlak dědičný. Proto také po jeho smrti pečovala o vnoučata zemřelého syna a neteř.

Když ještě bydlela s rodinou v podnájmech, chodila k nim sociální pracovnice a ta jim pomáhala s administrativou ohledně sociálních dávek, popř. vyřizovala další záležitosti.

Klientka je Romka. Je to slušná žena, která neřekne nikomu nic špatného. Upřednostňuje spíše samotu. Uvítá společnost druhých lidí, ale příliš ji nevyhledává. Vadí jí, kdy je okolo ní příliš mnoho lidí.

Co se týče jejího vztahu k mužům, neodmítá zásadně jejich pomoc. Na druhé straně jejich pomoc nevyžaduje. Ovšem když je jí pomoc nabídnuta, nebrání se ji využít. Vůči mužům se necítí znevýhodněna.

Hledisko pedagogické a pracovní. Co se týče pracovních příležitostí, byla vždy u ní největším problémem romská národnost. Za komunismu se k nim prý přistupovalo lépe. Měli práci i bydlení. Po revoluci je zaměstnavatelé hodně odmítali.

Dalším jejím závažným problémem je skutečnost, že má jenom Zvláštní školu – a to z důvodu, že její rodina byla sociálně slabá. Proto pracovala v zemědělství. Měla různé brigády na statku.

Hledisko sociálně patologické. Klientka nebyla nikdy týraná. Není závislá na alkoholu nebo jiných návykových látkách. Nemá žádné jiné patologické závislosti. Nemá žádné psychické problémy. Nemá deprese ani úzkosti.

Analýza dotazníku z pohledu sociálního pracovníka.

Sociální pracovnice potvrdila, že klientka žila celý svůj dosavadní život v nesnadných sociálních podmínkách. Na základě dotazníku lze usoudit, že klientka je trochu lehkomyšlná. Je ale na druhé straně družná, dobrosrdečná. Pro svoji rodinu by se rozdala.

Klientka má dva zásadní problémy spojené:

S bydlením: velkým přáním klientky je bydlet. Nyní je nucena dočasně pobývat v azylovém domě. Ale doufá, že se její bytová situace vyřeší.

S dluhy: klientka má dluh na popelnici. A sociální pracovnice má obavy, zdali tento dluh zaplatí.

Její největší nevýhodou je romská státní národnost. Kvůli této skutečnost na ni určitá část společnosti nahlíží s předsudky. Zde jsou také prameny jejího pobytu v azylovém domě. Nevraživost jejího bývalé domácího ji přinutila střídat podnájemy, které nebyla schopna platit.

Charakteristika sociální krize ženy č. 2

Analýza rozhovoru s klientkou

PROČ SE TO STALO?

Klientka dlouhá léta bydlela v paneláku. Domovník byl však rasista. Na její rodinu si neustále stěžoval a napadal je. Jednou vysadil dveře jejich bytu. Majitel domu sice zavolal polici, ale klientka s rodinou se musela vystěhovat. Měli totiž strach z domovníka-rasisty.

Následně nějakou dobu pobývala s rodinou po různých podnájmech. Se zaměstnáním měla problémy kvůli své národnosti. A proto využívala sociální dávky.

V roce 2020 se však objevila epidemie Covidu. S celou rodinou se klientka ocitla v těžké sociální krizi. Po dobu dvou měsíců neměli žádné příjmy. Neplatili nájem a majitel je z bytu vyhodil. Kromě toho má klientka obavy z dluhu na popelnicích.

Její bezdomovectví má tedy příčiny v opakovaných lockdownech. Klientka azylového domu v Bruntále je obětí lockdownu. Je možné, kdyby se epidemie vůbec neobjevila, žila by nadále svůj spokojený rodinný život.

CO SE DĚLO?

Jak již bylo řešeno, základní problémy klientky jsou bydlení, dluh, romská národnost. A hrají tu velkou roli opakované lockdowny. Klientka přestala mít situaci pod kontrolou. Už to nebyla schopna zvládat. A proto skončila bez domova a využila pomoci Azylového domu.

Analýza dotazníku z pohledu sociálního pracovníka

PROČ SE TO STALO?

Sociální pracovnice tvrdí, že „paní má velmi početnou rodinu, hodně dětí a vnoučat. Podle toho, co vyprávěla, tak měli problém si něco našetřit. A bohužel přišla krize. A nebylo si, kde půjčit. A proto paní skončila v bytě, který měli pronajaty.“

Paradoxem je, že klientka má velmi početnou rodinu. A nikdo z celé rodiny nebyl schopen své mamince, babičce pomoci z krize a bezvýhodné situace.

CO SE DĚLO?

Absence jakéhokoliv příjmu, neschopnosti platit nájem a neshody se správcem domu, který nebyl ochoten posečkat se zaplacením nájmu, jí přivedly do situace, ve které se ocitla. Klientka je nyní sice v azylovém domě, ale nevidí svoji budoucnost jako neřešitelný problém.

Charakteristika využívaných sociálních služeb klientky č. 2

Analýza rozhovoru s klientkou

Klientka využívá pobytové služby v azylovém domě. Díky azylovému domu se do nejtěžší nouze nedostala, ačkoli si zde musí platit bydlení a stravu hradit sami. Nevyužívá nízkoprahová centra. Nedostala se do styku s terénními pracovníky. Na druhé straně využívá pastorační péči. Je věřící a chodí zpívat do sboru. Využívá lékařskou pomoc s ohledem na věk. Psychologickou pomoc nepotřebuje. Hojně využívá sociální poradenství. Usiluje o sociální bydlení.

S financemi má problém. Těžko vystačí s penězi. Snaží se všemožně vypomáhat své početné rodině. Je nucena využívat sociální dávky. Chtěla by invalidní důchod. Nemá však na něj nárok. Zároveň jí chybí roky do starobního důchodu.

Díky tomu, že se ocitla v azylovém domě, není třeba vidět její situaci jako bezvýhodnou. Její bezdomovectví se dá řešit. A to hlavně prostřednictvím sociální péče a podpory sociálních pracovníků.

Analýza dotazníku z pohledu sociálního pracovníka

V současné době klientka využívá pobytové služby v bruntálském azylovém domě. Podle sociální pracovnice se jí v azylovém domě moc líbí. Sociální pracovnice se domnívá, že by

určitě do budoucna uvítala vlastní byt. Klientka ale aktuálně vnímá svoji situaci tak, že azylový dům je teď pro ni nejlepší možnost.

Cesta k novému bytu však naráží na řadu překážek. Jednak má dluh na popelnících. Dále je nucena našetřit na žádost o byt. Sociální pracovnice však konstatuje: „*Toto vše nevypadá nesplnitelně. Ale paní zatím neudrží peníze pohromadě. Stále půjčuje své početné rodině.*“

Závěr

Domnívám se, že hlavní cíl této rigorózní práce, tedy popis, analýza a syntéza psychosociálních aspektů ženského bezdomovectví v Česku a na Slovensku, byl prostřednictvím výzkumného šetření a teoretickým výkladem splněn.

V teoretické části jsem se zabývala základními pojmy a charakteristikami ženského bezdomovectví. Analyzovala jsem legislativní pozadí ženského bezdomovectví. Vysvětila jsem jednotlivé sociální služby s ohledem na problematiku žen bez domova.

V praktické části jsem pracovala se smíšeným výzkumem, tj. využila jsem dotazník v kvantitativní části a případovou studii v kvalitativní části.

Věřím, že má rigorózní práce se stane přínosem a inspirací pro studenty, pedagogy, badatele, výzkumné a vědecké pracovníky i širší veřejnost. Věřím, že má práce bude přínosem pro společnost.

Na základě poznatků při psaní mé práce jsem si uvědomila, že společnost má vůči jevům zde zkoumaným neopodstatněné předsudky. Zpočátku i u mě byly zábrany a předsudky, ale jsem ráda, že jsem je překonala. Chybila bych, kdybych se této zkušenosti vyhnula a neujasnila si objektivní stanovisko.

Největší problémy při psaní mé práce nastaly při vyplňování dotazníků. Některé ženy mi dotazník odmítly vyplnit nebo mě i verbálně napadaly a obviňovaly. V některých chvílích to pro mě bylo opravdu těžké. Naopak při práci na případové studii obě dotazované ženy byly velice milé a spolupracovaly.

Závěrem lze dodat, že má rigorózní práce může přispět k objektivnímu pohledu společnosti na ženy bez domova bez předsudků a zábran. Jsem přesvědčena, moje rigorózní práce by mohla být další hodnotnou a zajímavou inspirací.

Seznam literatury

1. BALÁŠ, Ondřej a kol. *Aktuální otazníky fenoménu bezdomovství*. Vyd. 1. Brno: Centrum sociálních služeb, 2010. 78 s. ISBN 978-80-254-9015-0.
2. BATTERHAM, Deb. Defining 'At-risk of Homelessness': Re-connecting Causes, Mechanisms and Risk. *Housing, theory and society* [online]. 2019, 36(1), 1-24 [cit. 2021-01-11]. ISSN 14036096.
3. DE ESPÍNDOLA, Marília Ignácio, André BEDENDO, Eroy Aparecida DA SILVA a Ana Regina NOTO. Interpersonal relationships and drug use over time among homeless people: a qualitative study. *BMC Public Health* [online]. 2020, 20(1) [cit. 2021-02-06]. ISSN 14712458. Dostupné z: doi:10.1186/s12889-020-09880-2
4. GAVORA, P. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido, 2010. 261 s. ISBN 978-80-7315-185-0.
5. HENDL, J. *Kvalitativní výzkum – Základní teorie, metody a aplikace*. Praha: Portál, 2012, 408 s. ISBN 978-80-262-0219-6.
6. HETMÁNKOVÁ, Rad. Ženy bez domova: identita, strategie a bezpečný prostor. *Gender, rovné příležitosti, výzkum*, 2014, 15(1), s. 81-84. ISSN 1213-0028. Dostupné také z: <https://www.genderonline.cz/cs/issue/36-rocnik-15-cislo-1-2014/403>.
7. HRADECKÝ, Ilja a HRADECKÁ, Vlastimila. *Bezdomovství - extrémní vyloučení*. Praha: Naděje, občanské sdružení, 1996. 107 s. ISBN 80-902292-0-4.
8. CHADIMA, Martin. *Charitativní péče - dějiny a současnost: pracovní texty pro studenty katedry náboženské výchovy a charitativní práce*. Vyd. 1. Hradec Králové: Gaudeamus, 2007. 160 s. ISBN 978-80-7041-632-7.
9. CHMELÍK, Jan. Prostituce, její charakteristika a právní aspekty. *Kriminalistika*, 2003, 36(3), s. 205-210. ISSN 1210-9150. Dostupné také z: <http://www.mvcr.cz/soubor/03-03-zip.aspx>.
10. CHRÁSKA, M. *Metody pedagogického výzkumu*. Praha: Grada, 2007. 265 s. ISBN 978-80-247-1369-4.
11. JANEBOVÁ, Radka. *Sociální problémy z aspektu gender*. Vyd. 1. Hradec Králové: Gaudeamus, 2006. 106 s. Texty k sociální práci. ISBN 80-7041-512-6.
12. JANEBOVÁ, Radka, ed., KAPPL, Miroslav, ed. a SMUTEK, Martin, ed. *Sociální práce mezi pomocí a kontrolou: sborník z konference IV. Hradecké dny sociální práce: Hradec Králové 12.-13.10.2007*. Vyd. 1. Hradec Králové: Gaudeamus, 2008. 374 s. Texty k sociální práci. ISBN 978-80-7041-118-6.

13. JEDLIČKA, Richard a KLÍMA, Petr. Aktuální otázky terénní sociálně pedagogické práce s neorganizovanými skupinami dětí a mládeže. *Pedagogika*, 2004, 54(1), s. 4-18. ISSN 0031-3815. Dostupné také z: <http://pages.pedf.cuni.cz/pedagogika/?cat=10190&lang=cs>.
14. KELLER, Jan. *Posvícení bezdomovců: úvod do sociologie domova*. Vyd. 1. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2013. 290 s. Sociologické aktuality; sv. 32. ISBN 978-80-7419-155-8.
15. KLIMENT, Pavel a DOČEKAL, Vít. *Pohled na bezdomovství v České republice*. 1. vydání. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2016. 122 stran. Monografie. ISBN 978-80-244-5007-0.
16. MACH, Petr. *Zákon o sociálních službách: komentář*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019. ix, 371 stran. Komentáře Wolters Kluwer. ISBN 978-80-7552-246-7.
17. MAREK, Jakub, STRNAD, Aleš a HOTOVCOVÁ, Lucie. *Bezdomovectví: v kontextu ambulantních sociálních služeb*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2012. 175 s. ISBN 978-80-262-0090-1.
18. MARHÁNKOVÁ, Jaroslava. Domácí násilí - výpovědi žen žijících v azylovém domě. *Gender - rovné příležitosti - výzkum*, 2006, 7(2), s. 46-51. ISSN 1213-0028. Dostupné také z: <https://www.genderonline.cz/en/issue/6-volume-7-number-2-2006>.
19. MATOUŠEK, Oldřich, ed., KODYMOVÁ, Pavla, ed. a KOLÁČKOVÁ, Jana, ed. *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2010. 351 s. ISBN 978-80-7367-818-0.
20. OPATRŇÝ, Aleš. Pastorační pohled do naší domácí situace. *Teologické texty*, 1996, 7(5), s. 156-157. ISSN 0862-6944. Dostupné také z: <https://www.teologicketexty.cz/casopis>.
21. PELIKÁN, J. *Základy empirického výzkumu pedagogických jevů*. Praha: Karolinum, 1998. 270 s. ISBN 80-7184-569-8.
22. POST, Diane. Legalization of Prostitution is A Violation of Human Rights. *National Lawyers Guild Review* [online]. 2011, 68(2), 65-108 [cit. 2021-02-04]. ISSN 00175390.
23. PRŮDKOVÁ, Táňa a NOVOTNÝ, Přemysl. *Bezdomovectví*. 1. vyd. Praha: Triton, 2008. 93 s. ISBN 978-80-7387-100-0.
24. PŘÁDOVÁ, Karolína. Aktivizace a resocializace osob v sociální nouzi. *Czech* [online]. 2019, 19(6), 21-39 [cit. 2021-01-26]. ISSN 12136204.

25. SLABÝ, Adolf. Dnešní koncepce pastorální medicíny. *Teologické texty*, 1997, 8(4), s. 114-115. ISSN 0862-6944. Dostupné také z: <https://www.teologiketexty.cz/casopis>.
26. SLESNICK, N., M. GLASSMAN, H. KATAFIASZ a J.C. COLLINS. Experiences associated with intervening with homeless, substance-abusing mothers: The importance of success. *Social Work (United States)* [online]. 2012, 57(4), 343 - 352 [cit. 2021-02-06]. ISSN 00378046. Dostupné z: doi:10.1093/sw/sws025 28.
27. ŠAFAŘÍKOVÁ, Marie. Lidé bez domova. *Sociologický časopis*, 1994, 30(3), s. 373-380. ISSN 0038-0288. Dostupné také z: <https://kramerius.lib.cas.cz/client/handle/uuid:1e05f665-5333-11e1-8339-001143e3f55c>.
28. ŠVAŘÍČEK, R., ŠEĐOVÁ, K. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál, 2014. 384 s. ISBN 978-80-262-0644-6.
29. URBANOVÁ, Martina a VEČEŘA, Miloš. Ženská kriminalita - hodnotová orientace a postoje k právu delikventních žen. *Časopis pro právní vědu a praxi*, 2003, 11(3), s. 232-240. ISSN 1210-9126. Dostupné také z: <https://www.law.muni.cz/dokumenty/1929>.
30. VÁGNEROVÁ, Marie. *Bezdomovectví jako alternativní existence mladých lidí* [online]. Vydání první. [Prague, Czech Republic]: Karolinum, 2013, ©2013 [cit. 2020-04-15]. ISBN 978-80-246-2418-1. Dostupné z: <https://ebookcentral.proquest.com/lib/natl-ebooks/detail.action?docID=1996726>.
31. Zákon č. 448/2008 Z.z. Zákon o sociálních službách a o změně a doplnění Zákona č. 455/1991 Zb. o živnostenském podnikání (živnostenský zákon) v znení neskorších predpisov.
32. ZAPLETALOVÁ, Kateřina. Příčiny bezdomovectví = Causes of homelessness. *Sociální práce*, 2006, 2006(1), s. 119-124. ISSN 1213-6204. Dostupné také z: <http://www.socialniprace.cz/soubory/2006-1-090221133624.pdf>.

Seznam tabulek

Tabulka 1	Objektivní a subjektivní příčiny ženského bezdomovectví (Hradecký, Hradecká, 1996, s. 43-44)	10
Tabulka 2	Rozdíly mezi příčinami ženského a mužského bezdomovectví (Hradecký, Hradecká, 1996, s. 44-45)	12
Tabulka 3	Možné příčiny užívání návykových látek u žen bez domova (Espíndola, Bedendo, Silva, Noto, 2020, s. 5-7)	16
Tabulka 4	Rozdíly v kriminalitě žen a mužů bez domova (Urbanová, Večeřa, 2003, s. 232-240)	18
Tabulka 5	Vnější a vnitřní rodinné problémy vedoucí k ženskému bezdomovectví (Matoušek, Kolářková, Kodymová, 2010, s. 75-76)	20
Tabulka 6	Možnosti pomoci osamělým matkám ohroženým sociálním vyloučením (Matoušek, Kolářková, Kodymová, 2010, s. 48-50)	24
Tabulka 7	Pozitivní a negativní faktory vedoucí k efektivní resocializaci a zaměstnanosti žen v nouzi (Přádová, 2019, s. 29-33)	26
Tabulka 8	Rozdílné psychologické a osobnostní charakteristiky žen-bezdomovkyň a mužů-bezdomovců (Marek, Strnad, Hotovcová, 2012, s. 107-113)	28
Tabulka 9	Možnosti financování sociálních služeb pro bezdomovce podle české a slovenské legislativy	30
Tabulka 10	Povinnosti poskytovatelů sociálních služeb dle českého a slovenského Zákona o sociálních službách	31
Tabulka 11	Porovnání sociálních služeb pro ženy bez domova dle českého a slovenského zákona	33
Tabulka 12	Základní a odborné sociální poradenství (Matoušek, Kolářková, Kodymová, 2010, s. 321)	38
Tabulka 13	Organizace pro ženy v nouzi v Česku a na Slovensku	42
Tabulka 14	Tabulka četností žen bez domova v Česku a na Slovensku	53
Tabulka 15	Tabulka četností - věk žen bez domova	54
Tabulka 16	Tabulka četností - vzdělání žen bez domova	55
Tabulka 17	Chí-kvadrát: Vzdělání žen bez domova	57
Tabulka 18	Tabulka četností - důvody ženského bezdomovectví	58
Tabulka 19	Materiální a osobní příčiny	60
Tabulka 20	Chí-kvadrát: důvody bezdomovectví	60
Tabulka 21	Tabulka četností - život před bezdomovectvím	61
Tabulka 22	Život před ulicí - aritmetický průměr, medián	63
Tabulka 23	Tabulka četností - závislosti	64
Tabulka 24	Tabulka četností - druhy závislostí	64
Tabulka 25	Chí-kvadrát: Závislosti	66
Tabulka 26	Tabulka četností - způsob bydlení	67
Tabulka 27	Chí-kvadrát: bydlení žen bez domova	68
Tabulka 28	Psychické faktory u žen bez domova (četnosti stupňů od 1 do 5)	68
Tabulka 29	Psychické faktory u žen bez domova - aritmetický průměr a medián	69
Tabulka 30	Tabulka četností - rezignace	70
Tabulka 31	Rezignace - aritmetický průměr & medián	71
Tabulka 32	Tabulka četností - deprese	72
Tabulka 33	Deprese - aritmetický průměr & medián	73
Tabulka 34	Tabulka četností - vůle	74
Tabulka 35	Vůle - aritmetický průměr & medián	75
Tabulka 36	Tabulka četností - sebeovládání	76
Tabulka 37	Sebeovládání - aritmetický průměr & medián	77
Tabulka 38	Tabulka četností - sebevědomí	78
Tabulka 39	Sebevědomí - aritmetický průměr & medián	79
Tabulka 40	Tabulka četností - vytrvalost	80
Tabulka 41	Vytrvalost - aritmetický průměr & medián	81
Tabulka 42	Sociální služby u žen bez domova (četnosti stupňů od 1 do 5)	82
Tabulka 43	Psychické faktory u žen bez domova - aritmetický průměr a medián	82

Tabulka 44 Tabulka četností - práce se streetworkerem	83
Tabulka 45 Práce se streetworkerem - aritmetický průměr & medián	85
Tabulka 46 Tabulka četností - nízkoprahová centra	85
Tabulka 47 Nízkoprahová centra - aritmetický průměr & medián	87
Tabulka 48 Tabulka četností - pobytové služby	87
Tabulka 49 Pobytové služby - aritmetický průměr & medián	89
Tabulka 50 Tabulka četností - psychologická pomoc	89
Tabulka 51 Psychologická pomoc - aritmetický průměr & medián	91
Tabulka 52 Tabulka četností - sociální poradenství	91
Tabulka 53 Sociální poradenství - aritmetický průměr & medián	93
Tabulka 54 Tabulka četností - Zdravotní péče	93
Tabulka 55 Zdravotní péče - aritmetický průměr & medián	95
Tabulka 56 Tabulka četností - diskriminace žen vůči mužům	95
Tabulka 57 Diskriminace vůči mužům - aritmetický průměr & medián	97
Tabulka 58 Tabulka četností - vyhledávání ochrany mužů ženami bez domova	98
Tabulka 59 Chí-kvadrát: Ochrana a pomoc mužů	99

Seznam grafů a obrázků

Obrázek 1 Příčiny bezdomovectví v mezinárodním kontextu (Batterham, 2019, s. 14)	11
Obrázek 2 Graf (předvýzkum) Příčiny sociální nouze žen	46
Obrázek 3 Graf (předvýzkum) Vypořádání se s bezdomovectvím	46
Obrázek 4 Graf (předvýzkum) Sociální služby	47
Obrázek 5 Četnost žen bez domova v Česku a na Slovensku	53
Obrázek 6 Věk žen bez domova	54
Obrázek 7 Vzdělání žen bez domova	56
Obrázek 8 Důvody ženského bezdomovectví	58
Obrázek 9 Život žen před bezdomovectvím	61
Obrázek 10 Závislosti ANO-NE	64
Obrázek 11 Druhy závislostí	65
Obrázek 12 Způsob bydlení žen v sociální tísní	67
Obrázek 13 Rezignace	70
Obrázek 14 Deprese	72
Obrázek 15 Vůle	74
Obrázek 16 Sebeovládání	76
Obrázek 17 Sebevědomí	78
Obrázek 18 Vytrvalost	80
Obrázek 19 Práce se streetworkerem	84
Obrázek 20 Nízkoprahová centra	86
Obrázek 21 Pobytové služby	88
Obrázek 22 Psychologická pomoc	90
Obrázek 23 Sociální poradenství	92
Obrázek 24 Zdravotní péče	94
Obrázek 25 Diskriminace žen vůči mužům	96
Obrázek 26 Ochrana a pomoc mužů	98
Obrázek 27 Obraz, který malovala respondentka případové studie	102

Příloha č. 1 – Dotazník k předvýzkumu

1. Proč jste se dostala na ulici?
 - a) Z finančních důvodů
 - b) Z osobních důvodů (partnerských, rodinných apod.)

2. Jako žena na ulici jste spíše vše vzdala nebo se stále nevzdáváte?
 - a) Spíše to vzdávám
 - b) Nevzdávám se a věřím, že se má situaci vyřeší

3. Využíváte více ubytovací služby nebo lékařskou pomoc?
 - a) Ubytovací služby
 - b) Lékařskou pomoc

Příloha č. 2 – Dotazník ke kvantitativnímu výzkumu pro Česko

1. **Jaké jste státní příslušnosti?** a) Česko b) Slovensko

2. **Kolik je vám let?**

- a) Méně než 30
- b) 30 – 50 let
- c) Více než 50 let

3. **Jaké je vaše vzdělání**

- a) Základní
- b) Středoškolské s výučním listem
- c) Středoškolské s maturitou
- d) Vysokoškolské

4. **Proč jste se dostala na ulici?**

- a) Špatné rodinné zázemí
- b) Osobní důvody a vztahy
- c) Ztráta bydlení
- d) Ztráta zaměstnání
- e) Finanční problémy
- f) Závislost na alkoholu nebo drogách
- g) Odchod z vězení

5. **Jaké to bylo před životem na ulici?**

- 1- Velice příjemné
- 2- Příjemné
- 3- Méně příjemné
- 4- Nepříjemné
- 5- Velice nepříjemné

6. **Požíváte návykové látky? Jaké?**

- a) Alkohol
- b) Drogy
- c) Cigarety

7. **Vaše bydlení je?**

- a) Stálé
- b) Nestálé

8. **U následujících jevů zaškrtněte, v jaké míře se u vás projevují**

	Velmi mnoho	Mnoho	Méně	Zřídka	Nikdy
Rezignace	☐	☐	☐	☐	☐
Deprese	☐	☐	☐	☐	☐
Vůle	☐	☐	☐	☐	☐
Sebeovládání	☐	☐	☐	☐	☐
Sebevědomí	☐	☐	☐	☐	☐
Vytrvalost	☐	☐	☐	☐	☐

9. S jakými sociálními službami jste se dostala do styku a v jaké míře? Zaškrtněte v kroužku.

	Velmi často	Často	Méně často	Zřídka	Nikdy
Práce se streetworkerem	☐	☐	☐	☐	☐
Nízkoprahová centra	☐	☐	☐	☐	☐
Noclehárny, azylové domy, ohřívárny apod.	☐	☐	☐	☐	☐
Pomoc psychologa nebo psychiatra	☐	☐	☐	☐	☐
Sociální poradenství	☐	☐	☐	☐	☐
Zdravotní péče	☐	☐	☐	☐	☐

10. Jak se cítíte vůči mužům diskriminováni

- a) Vůbec
- b) Trochu
- c) Málo
- d) Hodně
- e) Velmi mnoho

11. Vyhledáváte ochranu a pomoc mužů?

ANO

NE

Příloha č. 3 – Dotazník ke kvantitativnímu výzkumu pro Slovensko

1. Aké ste národnosti? a) českej b) slovenskej

2. Koľko máte rokov?

- a) Menej ako 30 rokov
- b) 30 – 50 rokov
- c) Viac ako 50 rokov

3. Aké je vaše vzdelanie?

- a) Základne
- b) Stredoškolské s výučným listom
- c) Stredoškolské s maturitou
- d) Vysokoškolské

4. Prečo ste sa dostala na ulici?

- h) Zlé rodinné zázemie
- i) Osobné dôvody a vzťahy
- j) Strata bývania
- k) Strata zamestnania
- l) Finančné problémy
- m) Závislosť na alkohole a drogách
- n) Odchod z väzenia

5. Aké to bolo pred životom na ulici?

- 6- Veľmi príjemné
- 7- Príjemné
- 8- Menej príjemné
- 9- Nepříjemné
- 10- Veľmi nepříjemné

6. Požívate návykovej látky? Aké?

- d) Alkohol
- e) Drogy
- f) Cigarety

7. Vaše bývanie je?

- a) Stále
- b) Nestále

c) Při následujících javov zaškrtnite, v akej miere sa u vás vyskytujú

	Veľmi veľa	Veľa	Menej	Zriedka	Nikdy
Rezignácia	☐	☐	☐	☐	☐
Depresie	☐	☐	☐	☐	☐
Vôľa	☐	☐	☐	☐	☐
Sebaovládania	☐	☐	☐	☐	☐
Sebavedomie	☐	☐	☐	☐	☐
Vytrvalosť	☐	☐	☐	☐	☐

d) S akými sociálnymi službami jste sa dostali do styku a v akej miere? Zaškrtnite v krúžku.

	Veľmi často	Často	Menej často	Zriedka	Nikdy
Práca sa streetworker	☐	☐	☐	☐	☐
Nízkoprahové centrá	☐	☐	☐	☐	☐
Nocľahárne, azylové domy, ohrievare apod.	☐	☐	☐	☐	☐
Pomoc psychológa alebo psychiatra	☐	☐	☐	☐	☐
Sociálne poradenstvo	☐	☐	☐	☐	☐
Zdravotnej starostlivosti	☐	☐	☐	☐	☐

e) Jako sa cítite voči mužom diskriminované?

- f) Vôbec
- g) Trochu
- h) Málo
- i) Veľa
- j) Veľmi veľa

f) Vyhľadáвате ochranu a pomoc mužov?

ÁNO

NIE

Příloha č. 4 - Případová studie – otázky pro sociálního pracovníka, popř. pracovníka v sociálních službách ke kvalitativnímu výzkumu

Níže zasílám tabulku s otázkami ohledně případové studie, na které hodlám pracovat. Stačí stručně a jasně. Odpověď prosím napište do tabulky, uložte a pošlete mi. Děkuji.

Proč si myslíte, že paní skončila tak, jak skončila?	
Jak si myslíte, že se vyrovnala se svým pobytem v Azylovém domě?	
Jak si myslíte, že se její život bude vyvíjet dále?	